

ОДБРАНА

Година XII ■ Број 264 ■ 15. септембар 2016. ■ цена 100 динара ■ 1,20 евра

ПРОМОЦИЈА НАЈМЛАБИХ ОФИЦИРА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

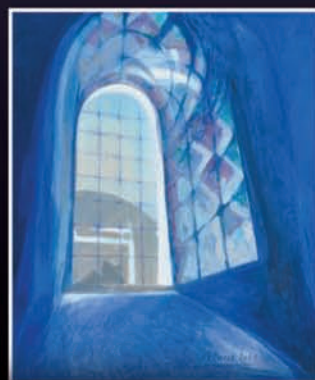
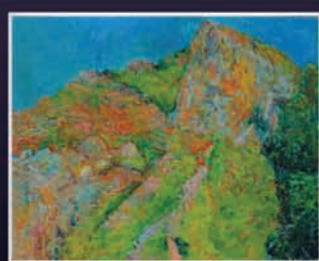

КУЛТУРНИ ЦЕНТАР

НОВИ ПАЗАР

ИЗЛОЖБА СОПОЋАНСКА ВИЂЕЊА 2015.

14. септембар – 1. октобар 2016.

МАЛА ГАЛЕРИЈА ДОМА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

Браће Југовића 19, Београд

NAJPOŽELJNIJI PARTNER ZA KUPOVINU PUTEM ADMINISTRATIVNE ZABRANE

Reebok

CONVERSE

Champion

ellesse

pa na...

6
RATA
BEZ KAMATE

UZ ADMINISTRATIVNU ZABRANU

PROVERITE DA LI VAŠA FIRMA ILI SINDIKAT IMAJU UGOVOR

Beograd, ARENA-Bul. Arsenija Černojevića 97a
 Beograd, DISKONT-Bul. Vojvode Mišića 10
 Beograd, KIDS DC-Jurija Gagarina 16
 Beograd, BANJICA-Crnotravska 7-9
 Beograd, USČE-Bul. Mihajla Pupina 4
 Beograd, GALENIKA-Batajnički drum 1/1
 Beograd, IMMO CENTAR-Gandijeva 21
 Beograd, BUJEVAR 2-Bulevar Kralja Aleksandra 28-32
 Beograd, POZEŠKA-Požeška 67a
 Beograd, DERAM-Bulevar kralja Aleksandra 168
 Beograd, OUTLET BULEVAR-Bulevar kralja Aleksandra 391
 Beograd, MEGASTOR DC-Jurija Gagarina 16
 Beograd, MERKUR KARABURMA-Mirijevski Bulevar 18b
 Beograd, TC STADION-Zapljanska 32
 Beograd, CHAMPION SC USČE- Bulevar Mihajla Pupina 4
 Beograd, BUZZ KNEZ-Knez Mihailova 21
 Beograd, BUZZ USČE-Bul. Mihajla Pupina 4
 Beograd, BUZZ DC-Jurija Gagarina 16
 Beograd, BULEVAR VUK-Bulevar kralja Aleksandra 108-110
 Beograd, OUTLET BANJICA-Crnotravska 4
 Beograd, SV EXTRA- Omladinskih brigada 100
 Beograd, RUN 'N MORE- Uzun Mirkova 10

Valjevo, Pop Lukina 1
 Valjevo, STOP SHOP, Uzun Mirkova 2b
 Loznica, Trg Nikole Pašića 4
 Loznica, TC VOČAR, Vojvode Mišića 1
 Kragujevac OUTLET, Dr. Zorana Bindića 10
 Kragujevac TC PLAZA, Bulevar Kraljice Marije 56
 Kragujevac, BUZZ KG, Dimitrija Tucovića bb
 Kraljevo, Trg srpskih ratnika 5
 Kruševac, Mirka Tomića 26
 Kruševac, Mirka Tomića 18
 Leskovac, Trg revolucije 33
 Leskovac, Bulevar oslobođenja 23
 Niš, BUZZ TPC Kalča, Obrenovićeva bb
 Niš, Obrenovićeva 42, TC Forum
 Niš, SV KIDS, Obrenovićeva 42, TC Forum
 Niš, MEDIJANA, Bul. svetog cara Konstantina bb
 Obrenovac, Miloša Obrenovića 36
 Užice, Trg partizana 1
 Užice, Dimitrija Tucovića 99
 Zlatibor, TC KO Cajetina
 Šmederevo, Karađorđev dud E-2
 Čačak, Skadarska 12

Jagodina, SC VIVO, Stevana Ivanovića bb
 Zaječar, Svetozara Markovića 7
 Bačka Topola, Bojfal Farkaša 2
 Sombor, Kralja Petra I 32
 Kikinda, Trg srpskih dobrovoljaca 30
 Pančevo, Miloša Obrenovića 12
 Subotica, Rudić 1
 Subotica, MEGASTORE, Segedinski put bb
 Vranje, Stefana Prvovenčanog 115
 Ruma, Glavna 141
 Ruma, SPORTMACHINE Veljka Dugoševića 175
 Sabac, Zapadna Transverzala 4
 Novi Pazar, 28. Novembar bb
 Novi Sad, KIDS, Pozorišni trg 5
 Novi Sad, Zmaj Jovina 20
 Novi Sad, TC BIG, Sentandrejski put 11
 Novi Sad, BUZZ NS-Zmaj Jovina 2
 Mladenovac, Braće Badžaka 2
 Indija OUTLET, Vojvode Putnika bb
 Zrenjanin, AVIV PARK, Bagljaš zapad 5
 Požarevac, Trg Oslobođenja 1

SPORTVISION.RS

email: obustave@sportvision.rs

CALL-CENTER-BESPLATNI-POZIV
0800-003-004

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране и Војске Србије

„Одбрана“ наставља традиције „Рајника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Стевица С. Карапанџин, пуковник

Главни и одговорни уредник

Владимир Почуч, потпуковник

Заменик главног уредника

Александар Петровић, капетан

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић

Новинари

Сања Анђелковић

Владимир Вјештић

Мирјана Крстовић, поручник

Биљана Миљић

Стални сарадници

др Себастијан Балаш, др Славиша Влацић,

Милосав Ц. Ђорђевић, др Милан Мијалковск

др Зоран Миладиновић, др Миљан Милкић,

Будимир М. Попадић, Никола Остојић,

Александар Радић, Влада Ристић,

Драгана Барјактаревић, Милош Стругар

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),

Станислава Струњаш (техничка уредница)

Фотографија

Даримир Банда, Душка Стефановић,

Јово Мамула (фото-репортери)

Језички редактори

мр Наташа Николић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Татјана Шућин

Документација

Горан Станковић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Прелом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

Продаја 3201-810; 23-810; 3241-254

ТЕЛЕФАКС 3241-258

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

odbrana@mod.gov.rs

redakcija@odbrana.mod.gov.rs

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РЦ

месечно 160 динара. За претплатнике преко

Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 264

Испред Дома Народне
скупштине,
10. септембра
промовисана је најмлађа
генерација потпоручника
Војске Србије

Снимио
Игор САЛИНГЕР

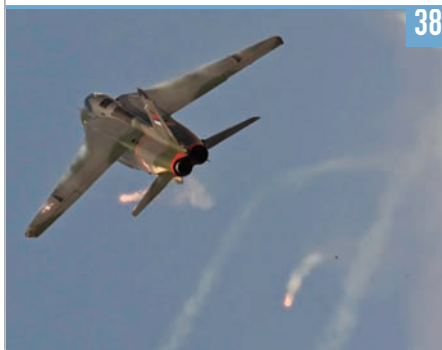
СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОГ 152

Сто година службе
телекомуникација

Промоција најмлађих официра Војске Србије НА ПУТУ СРПСКИХ ДИВ-ЈУНАКА

Корисним уверењима против стреса МОЋ ПОЗИТИВНИХ МИСЛИ

Обука извиђача Четврте бригаде Копнене војске СПРЕМНИ ЗА СВЕ УСЛОВЕ

Мамци и панцири ПРОТИВ ЗРНА И РАКЕТЕ

- 8 Пуковник Рајко Миловановић,
начелник Управе Војне полиције
ПРЕВЕНТИВНА БУДНОСТ
- 22 Српски штит 09
ИСПИТ ЗА МИРОВЊАКЕ
- 26 Оликовање за српског изасланика
одбране у Немачкој
ДИПЛОМАТА У УНИФОРМИ
- 30 Генерал-мајор Марк Бартман,
командант Националне гарде Охаја
**ДЕЦЕНИЈА
У ЗНАКУ ПАРТНЕРСТВА**
- 44 Успеси селефијских екстремиста
ГОСПОДАРИ СТРАХА
- 46 Сто седамдесет седам година
од настанка прве фотографије
**БЕСМРТНИ
ОТИСАК ВРЕМЕНА**
- 50 Изложба која се не пропушта
У ШЕТЊИ СА ПУПИНОМ
- 52 Источно питање — некад и сад (2)
**ЛАВУТОГЛУОВА
СТРАТЕГИЈСКА ДУБИНА**
- 56 Утврђења у Србији — Карађорђево град
УСТАНИЧКА ПРЕСТОНИЦА
- 60 Ивана Петровић освојила треће место
на београдској „Најк“ трци
СПОРТ КАО СТИЛ ЖИВОТА

Реч уредника

Анатомија ЛЕГИТИМНЕ ИЛУЗИЈЕ

Сазнање да ништа није онако како на први поглед изгледа и како се обично чини долази с годинама и плод је животног искуства. Не нужно, и образовања или каквог другачијег облика просвећености. Сагледавање стварности, у одговарајућим вредносним, материјалним и културолошким оквирима, није могуће без сазревања. Оно се одвија најпре на индивидуалном, а потом и на професионалном, односно друштвеном плану.

У том смислу ваља разумети и ентузијазам најмање генерације потпоручника, која је 10. септембра и званично стала у строј наше војске, уз обећање „да ће бити посвећена позиву, безусловно волети намучену мајку Србију, храбро јој бранити част, и одржати углед српског официра“. И врховни командант потврдио је да ће држава улагати у Војску, „развијати је, модернизовати, опремати и наоружавати“, јер „зна да ће најмлађи потпоручници с много воље наставити путем див-јунака српске историје“, те да ће „стеченим образовањем, официрском и људском чашћу посвећено обављати свој животни позив и учинити да земља у миру остварује напредак“.

Сличне поруке, испред Дома Народне скупштине у Београду, припадници Војске Србије и јавност слушају већ једанаест година. Свечано, уз дефиле, стројеви корак, заставе, корачнице, налет авиона и незаобилазно бацање шапки у вис. Наравно, и директан телевизијски пренос Јавног сервиса. Када се промоција заврши, а младе колеге упуте у јединице, обећања се, скоро по правилу, забораве, или „изгледе“ у суморној свакодневици.

Неки од оних који су се „заклели отаџбини“ већ после неколико година каријере, условљени различитим околностима, најчешће лошом платом и нарушеним животним стандардом, „сагоревањем“ на послу, незадовољством због услова рада или нерешених стамбених питања, те отежаног напредовања и даљег школовања услед све захтевнијих критеријума, напуштају службу. Појединци остварење професионалних амбиција траже у додатном послу изван система одбране... Далеко испод онога чему су стремили. А „намучена мајка“, увек заокупљена новим проблемима, обећањима одржава илузију у боље сутра војника, некада наивно и сама верујући у њу.

Јер наше заблуде, „У трагању за изгубљеним временом“ забележио је Марсел Пруст, ретко кад, чак и када их сасвим прозремо, учине нас милостивијим према туђим. У тој назови комуникацији, и са собом и са осталима, често једни друге не слушамо да бисмо се разумели, већ да бисмо једни другима одговорили или се оправдали. Притом, највише обмањујемо себе, погрешно перципирајући друге као кривце за сопствене неуспехе. Упркос свему... ■

Владимир ПОЧУЧ

КОНФЕРЕНЦИЈА О МИРОВНИМ ОПЕРАЦИЈАМА УН

Министар одбране Зоран Ђорђевић учествовао је у раду Конференције о мировним операцијама Уједињених нација, која је 8. и 9. септембра одржана у Лондону. Том приликом учесници су разматрали мере и напредак остварен на обезбеђењу ресурса за ангажовање у мировним операцијама, које су државе контрибутори снага најавиле на Самиту шефова држава о мировним операцијама УН, одржаном крајем септембра 2015. године. Такође, сагледали су начине за унапређење мировних операција и учешће жена.

У оквиру панела „Унапређење очувања мира – жене, мир и безбедност“ министар Ђорђевић изнео је резултате остварене у области поштовања права на једнакост, равноправно учешће и заступљеност жена и мушкараца у свим областима друштвеног живота у Србији, с посебним освртом на учешће жена у мултинационалним операцијама.

Током Конференције министар одбране састао се са помоћником генералног секретара УН за мировне операције Ервом Ладсуом, а потом и са министарком одбране Краљевине Норвешке Ине Ериксен Сораиде. Такође је разговарао и са британским министром одбране Мајклом Фе-

лоном и подсекретаром за политику одбране САД Брајаном Мек Кионом, а имао је више сусрета са високим званичницима Министарства одбране и Министарства спољних послова Уједињеног Краљевства. ■

СУСРЕТ ЂОРЂЕВИЋА, ДИКОВИЋА И БАРТМАНА

Поводом обележавања десет година од успостављања Програма државног партнерства између Републике Србије и Националне гарде Охајо, министар одбране Зоран Ђорђевић разговарао је 5. септембра са командантом Националне гарде Охајо генерал-мајором Марком Бартманом. Састанку је присуствовао и амбасадор САД у Београду Кајл Скот. Ђорђевић и Бартман сумирали су досадашње резултате и истакли задовољство изузетно добром сарадњом припадника Војске и Националне гарде. Сагласили су се да је Програм државног партнерства један од најбољих сегмената билатералне војне сарадње две земље, а било је речи и о даљим модалитетима сарадње у оквиру Програма. Госта из Националне гарде Охајо примио је и начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић. ■

САСТАНАК ГЕНЕРАЛА ДИКОВИЋА И КОМЕНДА

Генерал Љубиша Диковић, начелник Генералштаба Војске Србије, састао се 13. септембра у Београду са генералом Отмаром Комендом, начелником Генералштаба Оружаних снага Републике Аустрије.

Двојица званичника разговарала су о актуелној безбедносној ситуацији у региону. Према речима генерала Диковића, Војска Србије има капацитете које може ставити на располагање Оружаним снагама Аустрије, попут Центра АБХО, где су аустријски кадети већ стажирали, и базе „Југ“, која је центар за обуку за учешће у мултинационалним операцијама. Истакао је и значај војно-економске сарадње, за коју постоји обострана заинтересованост.

Генерал Коменда рекао је да су односи међу војскама двеју земаља изванредни, да постоје многи заједнички пројекти који су успешно реализовани, као и потенцијал за сарадњу у будућности. У октобру очекује потписивање меморандума о разумевању, што ће бити додатни импулс за наставак војно-војне сарадње.

Током боравка у нашој земљи делегација Аустрије обишла је Центар АБХО у Крушевцу, а генерал Коменда разговарао је и са министром одбране Зораном Ђорђевићем. ■

РАЗГОВОРИ НАЧЕЛНИКА ГЕНЕРАЛШТАБОВА СРБИЈЕ И БИХ

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић разговарао је 7. септембра у Београду са начелником Заједничког штаба Оружаних снага Босне и Херцеговине генерал-пуковником Антом Јелечом. Он је истакао да је, следећи доследно политику Владе Србије, у Министарству одбране и Војсци Србије регионална сарадња један од приоритета у међународној војној сарадњи. Према његовим речима, тај сусрет био је прилика да се осим анализе досадашњег тока сарадње успостави и нова.

Говорећи о значају посете, генерал Јелеч нагласио је да БиХ негује добросуседске односе и да су односи с Војском Србије добри, без нерешених ситуација. Изразио је задовољство што ће припадници наше војске бити међу 900 учесника на вежби која ће се одржати у октобру у БиХ.

О аспектима одбрамбене сарадње две суседне земље генерал Анте Јелеч разговарао је и са државним секретаром Ненадом Нерићем.

Начелник Заједничког штаба посетио је и Министарство одбране и Војномедицинску академију, а у оквиру посете делегација Оружаних снага БиХ обишла је 8. септембра у Нишу Команду Копнене војске, као део јединица Копнене војске и Команде за обуку. ■

ВОЈСКА СРБИЈЕ
SERBIAN ARMED FORCES
www.vjsk.rs

ПОСЕТА НАЧЕЛНИКА ГЕНЕРАЛШТАБА АНГОЛЕ

Са начелником Генералштаба Оружаних снага Републике Анголе генералом Жералдом Шашипенго Нундом састао се 9. септембра у Београду начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић. Он је истакао да је то прва посета после три деценије и да су основа сарадње две земље пријатељски односи. Подсетио је да се већ неколико година на Универзитету одбране школује официрски кадар Анголе и нагласио да је наша земља отворена и спремна за школовање подофицира и курсирање војника у нашим центрима за обуку.

Генерал Нунда навео је да су примери сарадње између две земље видљиви не само када је реч о школовању кадра на војним и војномедицинским школама, већ и када се говори о раду инжењера техничара Војске Србије, који су омогућили да део средстава и опреме Оружаних снага Анголе буде ремонтован.

Током посете, генерал Нунда сусрео се и са председником Републике Србије Томиславом Николићем. ■

КИНЕСКА ДЕЛЕГАЦИЈА „ДОБРЕ ВОЉЕ” У БЕОГРАДУ

Делегацију „Добре воље” Народне ослободилачке армије Кине, коју је предводио политички комесар Јужне борбене области генерал-пуковник Вей Лианг, примио је 8. септембра у Београду начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић. Двојица генерала разговарала су о билатералној војној сарадњи, уз оцену да она из године у годину бележи узлазни тренд. Генерал Диковић захвалио је гостима из Кине на досадашњим донацијама нашој војсци. Кинеска делегација, у чијем саставу је било и осам генерала, обишла је у Јакову ракетни дивизион 250. ракетне бригаде за ПВД. ■

ПУКОВНИК РАЈКО МИЛОВАНОВИЋ, НАЧЕЛНИК УПРАВЕ ВОЈНЕ ПОЛИЦИЈЕ

ПРЕВЕНТИВНА БУДНОСТ

Најчешћа кривична дела у систему одбране су она против имовине и против службене дужности у намери прибављања противправне имовинске користи. Највећа документована материјална штета причињена је услед незаконите набавке средстава и опреме. Указала се потреба да се тежиште деловања војне полиције усмери ка смањењу криминалних догађаја и злоупотреба у поступцима покретања, уговарања и реализације набавки и услуга. Тиме се директно спречава наношење штете Војсци, каже први човек „црних беретки”.

Првих пет месеци на дужности начелника Управе војне полиције пуковник Рајко Миловановић провео је суочен с великим изазовима. Обезбеђење државне границе према Македонији и Бугарској ради спречавања илегалних миграција, појачане тензије и претње тероризмом у региону, које се неминовно пресликавају и на Србију, уређење нормативне регулативе војне полиције и још мноштво задатака свакодневно је на његовом столу.

Ипак, судећи према досадашњим извештајима, „црне беретке” држе ситуацију под контролом и успешно извршавају задатке који се од њих траже. И редовне и ванредне. Поводом Дана војне полиције, пуковник Миловановић говорио је о актуелним питањима из области рада службе којом руководи.

Q Господине Пуковниче, како гледате на безбедносне ризике данашњице и с којима се од њих суочава служба којом командујете?

– Србију и регион Југоисточне Европе у протеклих неколико година обележила су нова безбедносна кретања. Безбедност више није само питање војске, полиције и безбедносних служби. Све више се говори о економској, социјалној, енергетској, еколошкој безбедности... Сада се у фокусу ставља питање безбедности појединца и породице, једнако колико и безбедност држава. Околности које доприносе све већем броју безбедносних ризика на глобалном нивоу су, пре свега, разлике у степену економског и културног развоја. Отуда долази до регионалних нестабилности и ратова, верског екстремизма, тероризма, организованог криминала, пролиферације оружја и илегалне миграције.

Суштина таквих асиметричних изазова и ризика јесте да имају транснационални карактер. Савремени тероризам је глобалан по свом обиму и повезан је с верским екстремизмом. У тим условима, Министарство одбране и Војска Србије могу бити мета терористичког деловања, што је један од основних изазова пред јединицама војне полиције. Криминал, такође, представља једну од претњи за функционисање система безбедности Србије, нарочито ако се испољава у области трговине људима, илегалним миграцијама, пролиферацији конвенционалног наоружања. Наше јединице биле су прве из Војске Србије које су ангажоване на задацима линијског и дубинског обезбеђења државне границе с Македонијом и Бугарском.

Q Ангажовање војне полиције на сиречавању илегалних миграција јесте, вероватно, најзначајнији ванредни задатак с којим сите се сусрели ове године. Каква су искуства, а који ефекти ангажовања на граници?

– Ангажовање припадника војне полиције на обезбеђењу државне границе према Бугарској и Македонији траје од марта ове године и без сумње је реч о најважнијем ванредном задатку који је државно руководство пред нас поставило. До краја јула, наши припадници су заједно са колегама из МУП-а обезбеђивали границу и сарадња је била изузетна. У том периоду спречен је илегалан прелазак око 2.000 лица. Крајем јула формиране су заједничке снаге Војске и Полиције и наши припадници наставили су ангажовање углавном према Македонији.

Q Када је Војска добила задатак да се ангажује на том задатку многи су представљали питања у вези с применом овлашћења, логистиком...

– Од почетка ангажовања задатак смо обезбеђивали заједно с Полицијом. У већини случајева, када би мигранти приметили патролу, одустајали би од покушаја преласка границе. Међутим, када је и било потребе за применом овлашћења, то су радиле колеге из МУП-а. Када је о логистици реч, било је проблема које смо решавали у ходу.

Q Да ли су ишачне приче да кријумчари користе софистицирана средства како би мигранте превели преко границе?

– Истина је да кријумчари на све начине покушавају да преваре наше снаге безбедности. Учили смо лица која осматрају границу тако што шетају псе, наводно се рекреирају, секу дрва и обављају сличне, наизглед уобичајене активности. Приметили смо возила која евидентно круже истим правцима у пограничном подручју. Такође, знамо да кријумчари имају подршку локалног становништва, са којим су у рођачким или пријатељским везама. С техничког аспекта, веома су напредни. Наравно, наше снаге стају на пут таквим покушајима.

Q Борба против криминала један је од најважнијих задатака војне полиције. Колико су учествовали случајеви извршења кривичних дела међу припадницима Министарства и Војске?

– Иако је систем одбране одувек био „чистији” од већине друштва, и код нас има случајева извршења кривичних дела. Дакле, нема система који је на то

имун. Војна полиција успешно реализује задатке спречавања, откривања и расветљавања кривичних дела у систему одбране, открива и проналази њихове извршиоце и приводи их правосудним органима. У претходном периоду приоритетни задатак на који су усмераване све јединице и органи војне полиције било је јачање превенције на сузбијању криминалитета у систему одбране. Резултат таквог приступа у раду јесте да појединачни случајеви извршења кривичних дела међу припадницима система нису негативно утицали на оперативне и функционалне способности Војске Србије.

❏ Која су најчешћа кривична дела у нашем систему одбране и према њему?

– Најчешћа кривична дела у систему одбране јесу она против имовине и против службене дужности у намери прибављања противправне имовинске користи. Највећа документована материјална штета причињена је услед незаконите набавке средстава и опреме и пријема разних новчаних принадлежности. Указала се потреба да се тежиште деловања војне полиције усмери ка смањењу криминалних догађаја и злоупотреба у поступцима покретања, уговарања и реализације набавки и услуга, утврђивања и доделе одређених права. Тиме се директно спречава доношење штете Војсци.

❏ Поменули сте случајеве незаконитог стицања имовинске користи у случајевима личних принадељности...

– Реч је о случајевима када поједини припадници Војске, супротно правилима, остварују новчане принадлежности, као што су накнада за закуп стана или накнада за одвојен живот. До сада смо имали различите случајеве у којима је систему одбране учињена штета од неколико хиљада, па до неколико стотина хиљада динара. Дешавало се да лица ухваћена у таквој врсти незаконите радње пристану одмах да надокнаде штету, тако да нема потребе за подношењем кривичних пријава. Дисциплински поступци се, наравно, спроводе.

❏ Каква је улога Криминалистичко-истражне групе у расветљавању таквих и сличних случајева?

– Криминалистичко-истражна група намењена је за реализацију најсложенијих задатака сузбијања криминалитета у Министарству одбране и Војсци Србије и за пружање подршке органима Војнобезбедносне агенције у документовању кривичних дела из њихове надлежности, посебно за део поступања где ВБА нема полицијска овлашћења. Припадници те групе овлашћени су да спроводе криминалистичку обраду према лицима запосленим у нашем систему одбране за које постоје основи сумње да су у служби или у вези са службом извршили кривично дело, за које се гони по службеној дужности, осим ако законом није другачије одређено, као и према цивилима када постоје основи сумње да су учинили кривично дело против Војске Србије, за које се гони по службеној дужности.

❏ Да ли је професионализација Војске наметнула другачији систем рада, организације и принципа на којима почива рад војне полиције?

– Садашња организација јединица војне полиције успостављена је у првој половини 2003. године. Тада је обезбеђена одлична организација командовања и функционалног усмеравања, чиме је отклоњено преклапање функција и надлежности између Управе војне полиције и команданата оперативних састава. Професионализација 2006. године наметнула је организациону доградњу, чиме се повећала ефикасност и ефективност у области оперативног планирања, командовања и изградње

оперативних и функционалних способности војне полиције. Када говоримо о систему рада, ситуација је знатно другачија у односу на време када смо имали обавезно служење војног рока. Данас су сви наши припадници овлашћена службена лица.

Q Поменули сте овлашћења припадника војне полиције. Разликују ли се она у односу на овлашћења припадника МУП-а?

– Овлашћења војне полиције ограничена су на припаднике Министарства одбране и Војске Србије, али су у свему осталом потпуно иста као и овлашћења Полиције. Закон о Војсци Србије се у том сегменту чак и позива на Закон о Полицији. Дакле, сви наши нормативноправни акти, уредбе, упутства и правила у сагласности су са Законом о Војсци и Законом о Полицији.

Q Како је интересовање припадника Војске за рад у јединицама војне полиције?

– Упркос отежавајућим факторима, који се огледају у посебним условима службе, због тежине, карактера и трајања рада, интересовање припадника Војске Србије за рад у нашим саставима и даље је велико, што обезбеђује повољне услове за правовремену попуњу и за навлање кадра. Посебно је велико интересовање за рад у Батаљону војне полиције специјалне намене „Кобре“, иако је обим и интензитет ангажовања припадника те јединице знатно већи у односу на друге.

Q Постоје ли проблеми због тога што професионални војници неретко напуштају јединице? Шта је за систем одбране у таквим ситуацијама је већа него када радни однос прекине пешадинац.

– Тачно. Наши припадници, нарочито они који службују у специјалним јединицама, пролазе изузетно сложену и скупу обуку, што их чини атрактивним на тржишту рада. С друге стране, одлив кадра из војне полиције, која укупно чини око четири одсто припадника Војске, није већи у односу на остале родове и службе. Анализирамо ситуацију и покушавамо да нађемо решење којим би се припадници војне полиције додатно мотивисали за рад.

Q Како је стање опремљености јединица војне полиције?

– Оно што имамо омогућава нам да ефикасно извршавамо задатке. Било би добро, наравно, да смо боље опремљени. Војна полиција је специфична и, имајући у виду посао којим се бави, мора имати савремена техничка средства и наоружање. Најбоље стање опремљености јединица војне полиције је у Специјалној бригади и „Кобрама“. Одређене набавке, најављене прошле године, сада су у процесу, па ускоро очекујемо и нова средства.

Q Центар за обуку и усавршавање кадрова војне полиције, рекло би се, одлично функционише.

– Оспособљавање, усавршавање и сертификација овлашћених службених лица војне полиције представља неопходан услов за закониту примену прописаних овлашћења, током обављања послова и задатака органа Војне полиције у миру и рату. Зато се у нашим јединицама огромна пажња поклања перманентном усавршавању. Задовољан сам радом Центра. Илустрације ради, у протеклих година дана реализовано је 12 курсева, које је завршио 131 полазник. Неки од њих јединствени су у земљи, попут курса возње у ескорту.

Q У прошлом периоду било је одређених недоумица у јавности у вези са ангажовањем припадника војне полиције у систему обезбеђења у држави, нарочито ВИП личности.

– Уредба Владе Србије о одређивању послова безбедносне заштите одређених лица и објеката даје одговор на све недоумице. У том документу јасно стоји да те послове непосредно обављају Министарство унутрашњих послова, БИА, ВБА, војна полиција и јединице Војске Србије. Уколико се укаже потреба за безбедносном заштитом лица која нису изричито наведена у Уредби, Биро за координацију служби безбедности доноси одлуку којом се ангажују снаге за обезбеђење. ■

Александар ПЕТРОВИЋ
Снимео Даримир БАНДА

НА ПУТУ СРПСКИХ ДИВ-ЈУНАКА

13

ПРОМОЦИЈА НАЈМЛАБИХ ОФИЦИРА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

Очување и повећање угледа наше војске и војне професије у времену пред нама биће једна од главних смерница државе, јер Војска Србије остаје снажан и одлучан гарант заштите националних интереса — рекао је на свечаности председник Србије Томислав Николић и потврдио да развој, модернизација, опремање и наоружавање Војске спадају у приоритетне активности, баш као и подршка научноистраживачкој и образовној делатности у области одбране

Најмлађи потпоручници Војске Србије промовисани су 10. септембра на свечаности испред Дома Народне скупштине. Прве официрске чинове понело је 158 кадета и кадеткиња 137. класе Војне академије и њих 29 из 2. класе Медицинског факултета Војномедицинске академије.

Већ традиционално, председник Републике Србије Томислав Николић уручио је сабље најбољим кадетима Војне академије – Лазару Стојнићу (9,73 – студијски програм Војномашинско инжењерство), Јелени Николић (9,60 – студијски програм Логистика одбране) и Емилији Пешић (9,58 – студијски програм Менаџмент у одбрани).

У Копненој војсци најбољи је Стефан Радоњић (9,47 – студијски програм Менаџмент одбране), а у Ратном ваздухопловству и противваздухопловној одбрани Александар

Честитајући кадетима прве официрске чинове, председник Србије Томислав Николић потврдио је веру у њихову будућу успешну каријеру у униформи српског војника, униформи која је своју историју славно обележила победама и успесима у одбрани своје земље.

– Од када Србија постоји, на њену војску пада тежак и частан терет – да очува државу борећи се за слободу и правду против зла које је многоструко надјачавало. Током векова бремених судбинским догађајима, допринос Војске Србији надрастао је све остале, постао је толико велики да из њега и данас младе генерације црпе надахнуће као из непресушног врела увек издашног у давању примера човечности, јунаштва, војничке части и људске честитости – рекао је председник и истакао да су официри своја знања стицали у српским војним школама и да смо на ту традици-

дар Стевановић (9,23 – студијски програм Војно ваздухопловство).

Најбољи кадет на Медицинском факултету ВМА је Немања Јаћимовић (10), а следе га Јадранка Зарић (9,98) и Јелена Катић (9,96). Њима је министар одбране Зоран Ђорђевић уручио парадне бодуже, а најуспешнијим кадетима вида Копнене војске и Ратног ваздухопловства и противваздухопловне одбране, начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић, пиштоље с посветом.

Промоцији потпоручника, поред највишег државног и војног руководства, присуствовали су представници дипломатског кора, делегације оружаних снага пријатељских земаља, верских организација, бројни гости из земље и иностранства, породице и пријатељи бивших кадета и многобројни грађани.

ју посебно поносни, јер је Војна академија дала огроман допринос у свеукупном развоју образовања у Србији, готово у истој мери у којој је Војска Србије доприносила очувању њене слободе.

Председник је потврдио да смо данас поносни што наше војно школство успоставља нове стандарде и подиже их из семестра у семестар, што учвршћује уверење да се наши будући официри на студијским програмима Војне академије образују тако да у свему буду дорасли својим колегама из осталих европских земаља, а да их у многим сегментима школовања чак и надмашују.

Обраћајући се најмлађим потпоручницима Војске Србије, поручио им је да ће одлучивање о веома значајним деловима свакодневице војничких колектива у којима ће бити распоређени бити њихов почетни задатак.

– Први радни дани које ћете провести на својој почетној официрској дужности тражиће од вас да покажете колико сте умешни и колико имате врлина неопходних за успешан рад са људима. Од вас и односа који успоставите с јединицом, у највећој мери зависиће извршење постављеног задатка – рекао је врховни командант и додао да ће успети само ако у онима којима командују увек препознају људе и саборце у пуном смислу речи, оне са којима ће као једна, јединствена и недељива целина, испунити своју свету дужност на коју су се обавезали заклетвом Србији.

Председник Србије истакао је да је велики одзив свршених матураната који се пријављују на конкурсе за професионалну војну службу и за војне школе најбољи показатељ поверења грађана у Војску Србије.

ниједна земља појединачно није дорасла, међународна сарадња потребнија него икада раније.

– Ефикасна и професионална војска оспособљена за извршавање пројектованих мисија и задатака, изграђује се и кроз интероперабилност са другим армијама. У том смислу, блиска сарадња наше земље са свим државама света пружа прилику официрима наше војске да на високом професионалном нивоу одмере снагу и упореде увежбаност са колегама из многобројних земаља – рекао је Николић и додао да је свако од таквих одмеравања показало да нимало не заостајемо за официрима из армија много већих и економски снажнијих држава, те да ћемо наставити да учествујемо у изградњи мира колико год је у нашој моћи.

– Очување и повећање угледа наше војске и војне професије и у времену пред нама биће једна од главних смерница укупних активности државе. Будућност не смемо чекати без ваљане припреме за све могуће околности, па и за оне претеће по безбедност грађана. Зато Војска Србије остаје снажан и одлучан гарант заштите националних интереса – рекао је, између осталог, Николић и потврдио да развој, модернизација, опремање и наоружавање Војске Србије спадају у приоритетне активности, а да то важи и за научноистраживачку и образовну делатност у области одбране.

Упозоривши да се данас свет мења нагоре и да „многи посежу за туђим“, председник је још једном свима упутио позив на разговор и договор, и потврдио да је, у суочавању с тешким проблемима којима

Завршавајући обраћање, председник Републике навео је да зна да ће најмлађи потпоручници Војске Србије с много воље и ентузијазма наставити путем „див-јунака“ српске историје, да ће својим стеченим образовањем и својом официрском и људском чашћу посвећено обављати свој животни позив и учинити да Србија у миру остварује напредак на свим пољима.

Честитајући дојучерашњим кадетима прве официрске чинове, начелник Војне академије генерал-мајор Горан Зековић говорио је о актуелном тренутку те војнообразовне институције и потврдио да она непрекидно јача образовне капацитете.

Данашњи слављеници, да би дошли до првих официрских чинова, морали су да прођу трновит пут, учествују на многим вежбама, полигонима, логоровањима, примење-

ним облицима наставе, стручној пракси, јавним манифестацијама од државног значаја и спортским првенствима на којима су достојно представљали Војску Србије и Министарство одбране, истакао је генерал Зековић.

– Овој генерацији импонује што има част да свој први официрски чин добије испред здања Дома Народне скупштине и реплике кајмакчаланске осматрачнице, где су великани српске историје започињали њено ослобађање и њен васкрс – рекао је начелник Војне академије и најмлађим официрима поручио да не забораве академске девизе које су их красиле свих година за нама, да је знање њихово оружје, а част њихова имовина.

Први у рангу 137. класе Војне академије потпоручник Лазар Стојнић подсетио је да су четири године школовања дуг и напоран пут, пун рада и одрицања, препрека и непроспаваних ноћи.

– Стајемо у строј српских официра, а то није мала ни једноставна ствар, јер је одржати углед српског официра тежак задатак, али са сигурношћу могу да кажем да ће официри 137. класе испунити то очекивање – рекао је Стојнић и потврдио да ће додељену сабљу, у коју су школски дани урезали мноштво прелепих успомена, носити поносно.

Потпоручник Стојнић додао је да ће новопроизведени официри Војске Србије стечена знања и вештине користити у будућем раду и свакодневном животу, и, обраћајући се родитељима, поручио да треба да буду поносни на своју децу исто онолико колико су деца поносна на њих.

– Ми ћемо и даље бити посвећени официрском позиву и безусловно ћемо волети Србију, храбро јој бранити част, чиме ћемо стицати и лични углед – нагласио је први у рангу Војне академије.

Поздрав најмлађим колегама упутио је и пилот потпуковник Милован Ђорђевић, из једног од авиона МиГ-29 Војске Србије, који су прелетима увеличали свечаност.

– Најмлађим колегама честитам први официрски чин! Служите часно своме народу и будите понос своје отаџбине. Живела Србија! – поручио је потпуковник Ђорђевић.

Уз дефиле најмлађих потпоручника и кадета Универзитета одбране и прелет ваздухоплова Војске Србије, међу којима је премијерно био и нови хеликоптер Ми-17, програм свечаности употпунио је наступ Уметничког ансамбла Министарства одбране „Станислав Бинички” и Репрезентативног оркестра Гарде.

Премијерно, подстакнута обновљеном традицијом егзерцира Гарде Војске Србије, секција за стројеву обуку Војне академије извела је стројеви приказ радњи у месту и кретању.

Свечаност поводом промоције потпоручника испред Дома Народне скупштине, која је била у знаку обележавања велике српске офанзиве на Солунском фронту, одржана је једанаести пут, а у чин потпоручника ове године произведен је и кадет из Анголе Аурео Рамос Бернардо. ■

Владимир ВЈЕШТИЋ
Снимили фото-репортери „Одбране”

ОБУКА ИЗВИЂАЧА ЧЕТВРТЕ БРИГАДЕ КОПНЕНЕ ВОЈСКЕ

СПРЕМНИ ЗА СВЕ УСЛОВЕ

Кажу да се обучен извиђач у природи понаша као у самопослузи, али је јасно да тај осећај „не пада са неба” и да му претходи вредна и стрпљива обука у вештини исхране у природном окружењу. Бујановачко језеро било је издашно према извиђачима, који су у његовим водама и околним шумама пронашли и за исхрану употребили змије, жабе, корњаче, скакавце, барско биље, брезу, коприву, печурке, барски локвањ, шеварје и друге врсте. Брзаке и вирове Јужне Мораве савлађивали су сплавовима од буради, аутомобилских гума, стиропора, шаторског крила, сламе и дрвене конструкције.

Извиђачка јединица Четврте бригаде Копнене војске реализовала је крајем августа, на Јужној Морави, у рејону села Златопек, обуку у савлађивању водених препрека формацијским и приручним средствима. Припадници састава којим командује капетан Бојан Стојменовић тиме су заокружили обуку у посебним условима лети, током које су и на Бујановачком језеру увежбавали дејство извиђачке групе у позадини непријатеља уз самосталну исхрану у природи.

Поједини сегменти обучавања, попут обуке у пливању и борби, обављени су на отвореном базену Спортског центра Врање и у кругу касарне у том граду.

Извиђачи су готово сваког дана били на терену, где су реализовали изузетно важну тактичку обуку, увежбавали употребу минско-експлозивних средстава, савлађивали препреке, гађали из пушке, користили се ножем, секиром, стрелом. Свакодневно су напредовали, јер су знали да их очекују изузетно одговорни задаци и да ће од информација које прикупе у великој мери зависити одлуке команданта Четврте бригаде, бригадног генерала Зорана Лубуре и његових најближих сарадника.

Самопослуга у природи

Јединице оваквог типа имају специфичан процес обучавања, па извиђачи, након основне пешадијске обуке, увежбавају и извиђање, прикупљање обавештајних података, препад, заседу, диверзију и сличне активности. Подразумева се да извиђача морају да красе посебна знања и вештине, јер ће се при извршавању задатака наћи и на непријатељској територији, где је неопходно да буде тих и невидљив, док ће у другој прилици морати да се избори с планинским врлетицама и стенама и опстане без хране и воде.

Командир извиђачког вода поручник Милан Димитријевић каже да су зимску обуку у посебним условима извиђачи реализовали на Копаонику, где су скијали, извиђали и градили биваке, иглое, вучје јазбине и друге објекте за смештај у зимским условима. Обука у летњим условима подељена је на два дела. У првом је на Бујановачком језеру увежбавано деј-

ство извиђачке групе у позадини непријатеља, уз самосталну исхрану у природи.

Кажу да се обучен извиђач у природи понаша као у самопослузи, али је јасно да тај осећај „не пада са неба“ и да му претходи вредна и стрпљива обука у вештини исхране у природном окружењу. Бујановачко језеро је било издашно према извиђачима, који су у његовим водама и околним шумама пронашли и за исхрану употребили рибе, змије, жабе, корњаче, скакавце, барско биље, брезу, коприву, печурке, барски локвањ, шеварје и друге врсте.

– Извиђачи би у пролеће, лето и у јесен могли непрекидно да бораве у природи, уз повремену допуну класичним намирницама, док је зими то нешто сложеније, због оскудице флоре – истиче заставник Бобан Крстић. Он је у извиђачким јединицама већ 25 година, а „преживљавања“ на Радан планини, Кукавици и другим местима више ни не броји. Основно је, истиче, добро обучити људе у познавању јестиве флоре и фауне, показати им разне начине комбиновања постојећих намирница са оним што се пронађе у природи и упозорити извиђаче на оно што у природи може бити опасно по људе.

– Коришћење стандардних намирница односи се само на употребу пет грама соли и педесет грама брашна по човеку, док се све остало проналази у природи, што није једноставно, али је понекад још теже квалитетно их припремити – каже он.

Срећом, старији водник Дејан Арсић у врањској извиђачкој јединици важи за правог мајстора кулинарства, а његови главни специјалитети су жабљи батаци и змијски медаљони.

Брзаци Јужне Мораве

Припадници извиђачке јединице Четврте бригаде обуку у гађању ножем и борби извели су у касарнским условима и том приликом показали да за њих нема тајни у џудоу, каратеу и одбрани од напада ножем, палицом и пиштољем. Обука у пливању реализована је на отвореном базену Спортског центра Врање, а то време искоришћено је и за подизање физичке кондиције. Уследило је обучавање у савлађивању водених препрека формацијским и приручним средствима.

Извиђачки и десантни чамци омогућавају прелазак и извиђање водених препрека, али је извиђаче потребно и увежбати у прављењу пловила приручним средствима и савлађивању водених препрека помоћу њих. Брзаци и вирове Јужне Мораве савлађивали су сплавовима од буради, аутомобилских гума, стиропора, шаторског крила, сламе и дрвене конструкције, што је изазвало одобравање мештана села Златопек, у чијој се близини изводила обука. Поручник Марко Костић каже да реку ширине двадесет метара извиђачи могу да пређу таквим „приручним сплавом“ за неколико минута.

Извиђачи нису пропустили прилику и да на обалама Јужне Мораве обнове знања из пружања прве помоћи утопљенику и организације службе спасавања, мада су у центру пажње били садржаји обуке везани за савлађивање водених препрека и дејства извиђачке патроле у извиђању водених препрека и објеката на њима, попут мостова и разних конструкција.

Извиђање реке представља важан извиђачки задатак у смислу одређивања

приступачности, брзине, дубине и ширине водених препрека и могућности прелаза газом, формацијским или приручним средствима. Током обуке могло се видети колико пажње извиђачи поклањају маскирању, прилагођавању бојама терена, добу дана и околини и потреби да се готово „стопе“ с реком и олисталим дрвећем, и буду невидљиви за друге људе на одређеном простору.

Обука извиђача због атрактивности привлачи младе људе. Десетар Срђан Митић из Лесковца до недавно је био у пешадији, али је хтео да проба нешто ново, пошто је обука извиђача, како каже, динамична, разноврсна, занимљива и захтевна. Ипак, постоји још један разлог због кога је извиђачка јединица из Врања прави магнет за младе старешине и војнике. То је велико другарство и спремност да се помогне колеги у свакој ситуацији, који карактеришу тај војни колектив. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

„СРПСКИ ШТИТ 09”

ИСПИТ ЗА МИРОВЊАКЕ

Н и временске неприлике тих прохладних планинских ноћи и спарних дана, праћене нагомиланим облацима и снажним плуском са, начас, готово орканским ветром, нису омеле учеснике вежбе да, у пуној мери и с великим жаром, прикажу научно и увежбано.

С осматрачнице разводник Амир Мустафовић из Бачке Паланке помно осматра сваки кутак видног поља. Сви-као му поглед на бачку равницу, али сналази се добро и у планинском крајолику. Свићи ће се, каже, и на онај блискоисточни, само да уђе у групу одабраних. Уочава цивиле који неовлашћено снимају позицију, упозорава их на забрану снимања и извештава Тактички оперативни центар. До капије убрзо стиже и возило. Иако уредно најављено, десетар Алексан-

дар Антић ништа не препушта случају. Контролише возача, документа и детаљно прегледа возило. Тако се научило, тако се спроводи и у пракси.

За командира чете капетана Владимира Божовића пуне руке посла. Прима извештаје, анализира, издаје наређења. На једној од капија „објекта УН” миран протест пријатељски настрорјених грађана. На другој страни патрола наилази на три цивила која траже хитну медицинску помоћ. Треба проверити, па помоћи. Командир чете одлучује и, уз обезбеђење, упућује лекара. Удар импровизоване експлозивне направе у зони одговорности, цивили који траже заштиту, провокације у близини контролног пункта, упућивање патрола...

Руководство вежбе не дозвољава предах. Желе да се увере у исправност и брзину реаговања у готово свакој ситуацији, и дању и ноћу, током

свих седамдесет и два часа трајања „Српског штита 09”.

Иако се наши мировњаци припремају за деловање на смањењу тензија између супротстављених страна, ипак, ради заштите, понекада морају да употребе и силу, па и такве ситуације настоје да што боље увежбају.

На сталном контролном пункту су уобичајене активности. Командир одељења заставник Гордан Мартић обилази пункт, док десетар Бојан Мијатовић с куполе борбеног оклопног возила осматра. Пункту прилазе мушкарац и трудна жена, брачни пар, тражећи пролазак. Зауостављени су и следи прописана процедура провере којом је утврђено да се жена налази на потерници. Задржани су до доласка надлежног националног тима. Све је прописано и уиграно.

Није прошло много времена, на конвој мировних снага, са старијим

Изводећи вишедневну тактичку вежбу на полигону „Боровац”, у непосредној близини базе „Југ”, припадници пешадијске чете и вода за заштиту снага из састава Прве бригаде Копнене војске, око две стотине официра, подофицира, професионалних војника и цивилних лица кандидата за учешће у мировној операцији УНИФИЛ у Либану положили су сложен и захтеван испит

ИНТЕРОПЕРАБИЛНОСТ

Током вежбе стручни тим Генералштаба реализовао је спољну формалну евалуацију вежбајућих састава, којом је сагледао интероперабилност, односно способност функционисања у међународном окружењу, и њихову обученост за извршавање колективних задатака у мировним операцијама под окриљем УН.

23

водником прве класе Небојшом Кнежевићем на челу, изведен је бочни напад. У пуној брзини, уз примерен одговор ватром, конвој се без губитака извлачи из заседе и сигурно пристиже на контролни пункт. Наметнута супозиција проиграна је прецизно и ефектно.

– Веома је важно у датим околностима брзо пронаћи квалитетно решење, одлучити и одреаговати – каже старији водник Кнежевић, додајући да је много тога учио и научио, али да се баш све не може предвидети.

Протекла дешавања као да су наговештавала још бурних догађаја око контролног пункта, па је повећан степен обезбеђења. У неко време осматрачи извештавају о окупљању веће групе цивила „наоружаних” моткама и каменицама, који се, гласно негодујући и претећи, приближавају капији. Како се не излази у сусрет њиховим

захтевима, покушавају да силом продру у објекат. Потпоручник Немања Петровић, командир другог стрељачког вода, издаје наређење, па су снаге за интервенцију, узимајући прописану заштитну опрему, за тили час припремљене да букачима спрече прилазак пункту. Узбуњен је и вод за заштиту снага. Када су, и поред издатих упозорења, према војницима полетеле каменице, недоумице није било. Ка букачима креће БОВ, уз добро увежбаване кордоне. Неизбежан сукоб није потрајао јер су се букачи повукли, а војници вратили свакодневним активностима. До нове супозиције, новог задатка од руководства вежбе.

ПРВИ ПУТ У МИСИЈИ

Потпоручник Биљана Савић дипломирала је на Војној академији 2013. године. Командир је стрељачког вода. За одлазак у мировну операцију пријавила се и прошла селекцију. Нада се да ће успешно свладати и завршну евалуацију.

– До сада сам учествовала у две мултинационалне вежбе. Ипак, учешће у мировној операцији нешто је сасвим друго, захтевније, изазовније. Надам се да ћу током шест месеци боравка у Либану прикупити драгоцену командирска искуства, која ћу применити у професионалној каријери.

ОШТРИ КРИТЕРИЈУМИ ИЗБОРА

Стећи статус кандидата за одлазак у мировну мисију није лако. Припадници Прве бригаде прошли су комплетну процедуру селекције и приступа фази коначног избора. Сваки кандидат морао је задовољити оштре опште и посебне услове, у првом реду психофизичку и здравствену способност, а затим и висок ниво индивидуалне оспособљености за реализацију колективних задатака – каже потпуковник Светозар Здјелар, руководилац вежбе, наглашавајући како и поред тога сви кандидати неће добити прилику за одлазак у мисију. Само најбољи међу најбољима.

Кроз 67 активности из часа у час, од којих су 53 изведене током дана, а 14 ноћу, кандидати за мировњаке Прве бригаде приказали су примерну оспособљеност и посвећеност задатку очувања мира, доказали пуну опредељеност и надасве хуманост припадника Војске Србије и у најизазовнијим и најкритичнијим ситуацијама које намеће ангажовање у таквим операцијама.

– Прва бригада, по други пут, реализује избор и припрему пешадијске чете за упућивање у Либан, а први пут и вода за заштиту снага – каже командант бригадни генерал Жељко Петровић. Како наводи, то је значајна новина у односу на оно што су припадници јединице радили пре две године.

– Избор кадра у 2014. години био је такав да смо од целе Бригаде бирали најбоље. Сада смо поставили услов да у избор уђу лица која до сада нису била ангажована на таквим задацима, што не значи да могу бити мање оспособљена и обучена. Када се заврши овај циклус, када се и ова јединица врати из мировне операције с новостеченим знањима, Бригада ће имати готово четири стотине искусних, врло добро обучених и оспособљених припадника за тако сложен и важан вид међународног ангажовања – закључује генерал Петровић. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

НАЈБОЉИ У РЕЧНОЈ ФЛОТИЛИ МОРНАРИ ЗА УЗОР

Комплексни и специфични задаци, које извршавају у посебном амбијенту на води и са воде, нада све су изазовни и захтевају напоре сваког појединца. Током свечаности обележавања Дана речних јединица и Речне флотиле најбољим појединцима генерал-потпуковник Милосав Симић и капетан бојног брода Андрија Андрић уручили су награде и признања. За најбољи брод проглашен је речни миноловац 341 из групе вишенаменских бродова Првог речног одреда, предвођен командантом брода поручником корвете Иваном Тешићем.

Поред свакодневног бављења обуком, током једногодишњег периода тринаесточлана посада најбољег брода успешно се ангажовала и на извршавању низа задатака. Заставник Јоца Мијатов, командир одељења за телекомуникације, старији водници прве класе Ерне Мартон, командир погонског, Дејан Иличић, командир артиљеријско-ракетног и Саша Ђорђевић, командир одељења подводног оружја, водник Бојан Васовић, моториста, и морнари десетари Бранко Иличковић, Далибор Филиповић, Данијел Ковачевић, Немања Угрин, Слободан Чонкић, Мирослав Кадвањ, те разводник Урош Јеличић дејствовали су из свога миноловца успешно током тактичко-командне вежбе „Морава 2016“, нарочито извођењем сложених тактичких радњи и извршења гађања бродским артиљеријским наоружањем са воде.

Посада пливајућег транспортера у Првом одељењу амфибијског вода Првог понтонирског батаљона, коју чине десетари Дејан Јекић и Милан Марковић, и разводници Бранко Златарић и Слободан Кузмановић, проглашена је за најбољу у речним јединицама. Недавно су се вратили са успешног наступа на Међународним армијским играма у руском граду Муром, где су освојили бронзану медаљу.

Током свечаности обележавања Дана речних јединица и Речне флотиле најбољим појединцима генерал-потпуковник Милосав Симић и капетан бојног брода Андрија Андрић уручили су награде и признања. За најбољи брод проглашен је речни миноловац 341 из групе вишенаменских бродова Првог речног одреда, предвођен командантом брода поручником корвете Иваном Тешићем.

Престижни епитет примерног официра, подофицира и професионалног војника понели су капетан Владимир Петровић, начелник Групе за оперативне послове у Команди Првог понтонирског батаљона, заставник Далибор Ђорђевић, командир десантно-јуришног чамца 411 из састава Првог речног одреда, и десетар Стеван Пламенац, пушкомитраџезац оштрог ока и мирне руке које не ремете ни немирни речни таласи.

Искусан командир десантно-јуришног чамца заставник Ђорђевић командирску дужност беспрекорно обавља пуних осам година и за то време што на обуци, што на вежбама чамцем, превезао је велики број војника и разне технике. Поред извршавања борбених задатака, посаду чамца обучао је и у деловању приликом пружања помоћи цивилном становништву угроженом поплавама. ■

Б. М. ПОПАДИЋ

ОДЛИКОВАЊЕ ЗА СРПСКОГ
ИЗАСЛАНИКА ОДБРАНЕ
У НЕМАЧКОЈ

ДИПЛОМАТА У УНИФОРМИ

Попут врсног амбасадора сопствене земље, који својим понашањем и радом служи као пример, потпуковник Александар Цера на посебан начин допринео је продубљивању немачко-српског пријатељства. Његов изузетни ангажман знатно је утицао на Немачку да лакше схвати какав приступ треба да заузме у свом војно-политичком односу према Србији – пише у образложењу.

Министарка одбране Савезне Републике Немачке Урсула фон дер Лајен одликовала је потпуковника Александра Цера, изасланика одбране Републике Србије у тој земљи, Сребрним крстом части Бундесвера. То је први пут да Министарство одбране Немачке додељује орден тог нивоа страном изасланику одбране. Тим поводом, потпуковник Цера за магазин „Одбрана“ говори о указаној части да буде носилац ордена, о његовом ангажману и доприносу бољим односима две земље, као и професионалном и приватном искуству током службе у Немачкој.

– Бити носилац Крста части Бундесвера у Немачкој је ствар престижа, и за војна и за цивилна лица. Израђен у злату, сребру или бронзи, додељује се за постигнуте натпросечне резултате у војној служби припадницима Оружаних снага Немачке, истакнутим грађанима и јавним радницима, а у изузетним случајевима припадницима

страних оружаних снага или странцима уопште. То што сам први страни изасланик одбране који је одликован Сребрним крстом части Бундесвера, за моју породицу и мене представља заиста велико признање. Посебна је част за сваког изасланика одбране да га, служећи својој земљи и радећи у интересу свога народа, земља домаћин поштује и цени и да на тај начин доприноси развоју билатералних војних и свеукупних односа – истиче потпуковник Цера.

Међусобно уважавање и поверење

Предлог Министарству одбране Немачке да потпуковник Цера буде одликован упутио је посланик Бундестага Карл Хајнц Брунер, који је као члан Одбора за одбрану немачког парламента надлежан за земље југоисточне Европе. После вишемесечног разматрања релевантних војно-политичких субјеката, донета је позитивна одлука.

– Наведени гест земље домаћина привукао је знатну пажњу дипломатских кругова у Берлину, посебно колега из региона Западног Берлина. Уобичајено је да додела таквог признања има лични карактер. Међутим, у међународним односима увек се мора помало читати између редова. Према мом скромном мишљењу, овај поступак Немачке може се схватити као још један позитиван политички сигнал упућен нашој земљи – рекао је Цера.

Током обављања дужности изасланика одбране, имао је у виду да се међународни односи „не базирају на традиционалним пријатељствима, већ пре свега на националним интересима“, да су у дипломатији разговор и способност убеђивања и преговарања најјаче оружје, а да се „компетентност, стрпљење, упорност и поштење највише исплате“.

– Политичко-војни односи Србије и Немачке пролазили су различите фазе и скоро увек били сложени и оптерећени. Међутим, сведоци смо позитивног развоја политичко-економских односа две државе од 2012. године до данас. Као изасланик одбране настојао сам да пратим наведени тренд како би се и у политици одбране направили позитивни помаци. У том смислу, било је потребно „разбити постојеће стереотипе“ и прећи дугачак и веома тежак пут од „фазе разградње неповерења до фазе изградње поверења“. Наравно, тај посао није било могуће реализовати без стране подршке и ангажовања Министарства одбране Србије и Генералштаба Војске Србије, с једне стране, и посвећености испуњењу заједничког циља надлежних старешина у Министарству одбране Немачке, с друге стране.

Здружени напори резултирали су заједничким ангажовањем припадника војски Србије и Немачке у мултинационалној операцији Европске уније у Републици Мали (ЕУТМ Мали). Иако у реализацији медицинског збрињавања припадника мисије у оквиру немачког контингента учествују само три припадника наше војске, њихово ангажовање има много већу специфичну тежину. Како то у Министарству одбране Немачке воле да нагласе, „немачки војник је у руке српског лекара предао највредније што има – свој живот“ – напоменуо је изасланик и додао да на крају мандата у Берлину може са задовољством да констатује да је у развоју билатералне војне сарадње Србије и Немачке направљен „мали, али веома значајан помак који може да представља здраву основу за шире и богатије партнерство две земље, засновано пре свега на међусобном уважавању и поверењу“.

Да рука никада не задрхти

Посао изасланика одбране, напомиње потпуковник, није лак и веома је одговоран, „што га не разликује много од осталих дужности у нашем систему одбране“.

– Мораћу да разочарам све који размишљају да се кандидују за посао изасланика одбране мислећи, пре свега, на салонске ципеле, коктеле и пријеме, али и да охрабрим оне који воле изазов. Свака грешка изасланика одбране одмах се види, тешко се може исправити и често оставља неслагодиве последице, без обзира на то о којој земљи акреди-

тације је реч. Посао изасланика одбране може се упоредити с радом хирурга, у којем нема места импровизацији, где је потребно вући брзе, промишљене и прецизне потезе, а да рука никад не задрхти. Такође, посао изасланика одбране има и бројне предности и благодети у којима се може уживати тек по добро обављеном задатку. Иако су самосталност у одлучивању и самоиницијатива свакодневица изасланика одбране, постоје црвене линије које се никада не смеју прећи – каже изасланик.

Потпуковник Цера истиче значај подршке и улоге Војнообавештајне агенције у раду изасланика одбране, пре свега у стручном и логистичком смислу. Додаје да је и подршка породице веома важна, али да она може да трпи, осим ако благовремено схвати и прихвати смисао и циљ мисије.

– Породица је саставни део ове мисије и има своје специфичне обавезе и задатке у оквиру процеса социјалне адаптације и изградње друштвених односа. Такође, породица је главни, а често и једини ослонац изасланика одбране, због чега су од пресудне важности квалитетни и здрави односи у оквиру ње. Колектив амбасаде се такође може схватити као породица, која може знатно да утиче на посао изасланика одбране. Током обављања ове дужности имао сам прилику да упознам цивилне дипломате из Министарства спољних послова Србије, који су веома професионално обављали свој посао, а посебно бих желео да издвојим амбасадоре Иву Висковића и Душана Црногорчевића – наводи потпуковник Цера.

Строга селекција и захтевне припреме

Србија има 22 изасланства одбране широм света, а у САД, Руској Федерацији, Великој Британији и Немачкој у саставу изасланства одбране постоји и место помоћника изасланика одбране. Да би неко постао изасланик одбране мора да испуни одређене услове. Најбоље је добро се информисати о томе како се постаје изасланик одбране, које су његове обавезе и дужности и како се одлучује у коју земљу одлази.

БИОГРАФИЈА

Потпуковник Александар Цера рођен је 1970. године у Вршцу. Пре студија на Војној академији завршио је Војну гимназију у Београду. Од 1992. до 2010. године обављао је командне и штабне дужности у пуку, односно Бригади везе у Горњем Милановцу и Београду. Од 2010. до 2011. године био је на дужности начелника Пододсека за заштиту страних тајних података у Секретаријату Министарства одбране Србије. Од 2011. године обавља дужности у оквиру Војнообавештајне агенције Министарства одбране Србије. На дужности изасланика одбране Србије у Немачкој био је од јула 2012. године. После студија на Војној академији – смер веза, завршио је курс за команданта батаљона и Командно-штабно усавршавање на Академији за руководеће кадрове Бундесвера у Хамбургу, а и још неколико краћих курсева. Ожењен је и има две ћерке. Говори немачки и енглески језик.

– Пре свега потребно је у оквиру породице донети заједничку одлуку и имати у виду да супруга треба да направи професионалну паузу од четири године, ако је запослена, и да деца треба да наставе школовање у другој земљи, на страном језику. Најчешће се избор земље обавља у складу с претходним искуством и познавањем страног језика, а према мом мишљењу најбоље је кандидовати се за место изасланика одбране у земљи чији језик говорите. Конкурс за попуњу места у изасланствима одбране за следећу годину објављује се у мартовском издању магазина „Одбрана”, а у складу с условима конкурса, преко матичних јединица ВОА, редовним путем достављају се пријаве за конкурс. Током веома оштре селекције, којој су подвргнути сви чланови породице, спроводе се психофизичке процене способности, здравствени прегледи, тестирања и обављају разговори – каже изасланик.

У септембру почињу припреме за обављање дужности изасланика или помоћника изасланика одбране, које реализује ВОА својим капацитетима за обуку. Припреме трају до упућивања на дужност следеће године током јула или августа, а супруге такође приступају припремама. Веома је важно да се време током припрема искористити за обнављање, односно подизање нивоа знања страног језика, неопходног за обављање дужности у изасланству одбране.

– Изасланик одбране је дипломата у униформи јер обавља дипломатску функцију у области одбране и надлежан је за заштиту интереса и представљање Министарства одбране и Војске Србије у иностранству. Своје задатке извршава у складу са законима и Бечком конвенцијом о ди-

СРУШЕНИ СТЕРЕОТИПИ О НЕМЦИМА

Искуство потпуковника Цера, током живота у Берлину, било је веома позитивно, али и различито.

– Док је моја супруга била одушевљена приликом да посети бројне културно-историјске знаменитости, моје ћерке су уживале у могућностима за „шопинг”. Истакло бих једно веома позитивно искуство које моја породица и ја никада нећемо заборавити. После усељења у службени стан, у поштанском сандучету пронашли смо поздравно писмо наших нових комшија у којем нам желе пријатан боравак у Берлину и много успеха у животу и раду. Недуго затим, уследио је и позив за заједничко дружење уз песму и роштиљ у дворишту зграде. Овакав гест засигурно разбија стереотипе о Немцима, који су наводно хладни и недружељубиви – каже изасланик одбране потпуковник Цера.

пломатским односима. Један од задатака јесте и да прати и региструје промене у систему одбране земље домаћина. Припреме за обављање дужности у изасланству одбране веома су темељне и базирани на искуству. Имајући у виду да свака земља акредитације има своје специфичности, током припрема обезбеђује се да сваки полазник усвоји широк спектар практичних и теоретских знања, а шта ће од тога током службе конкретно применити, зависи од датих околности – истиче потпуковник Цера. ■

Сања АНЂЕЛКОВИЋ
Фотографије из личне архиве

НОВИ КОНТИНГЕНТ СРПСКИХ МИРОВЊАКА НА КИПРУ

Из касарне на Бањици 8. септембра испраћен је нови контингент Војске Србије у мултинационалну операцију Уједињених нација на Кипру – пешадијски вод од 37 припадника 250. ракетне бригаде за ПВД, као прва јединица из састава РВ и ПВО, два војна посматрача и шест чланова патроле.

Свечаности су присуствовали заменик начелника Генералштаба генерал-потпуковник Јовица Драганић, начелник Управе за оперативне послове генерал-мајор Војин Ч. Јондић, командант РВ и ПВО генерал-мајор Ранко Живак, припадници Центра за мировне операције, команданти јединица и начелници установа, те родбина и пријатељи српских мировњака. ■

СРБИЈА И СТРАТЕГИЈСКА РАСКРШЋА

Промишљати о прошлости, разумети садашњост и креирати будућност слоган је научног скупа који ће бити одржан 30. септембра у Дому Гарде на Топчидеру, у организацији Катедре стратегије Школе националне одбране Војне академије и Института за стратегијска истраживања. Циљ је да се сагледају и процене дугорочни стратегијски трендови и појаве на глобалном, регионалном и националном нивоу, те идентификују кључни чиниоци за решавање најзначајнијих стратешких проблема Републике Србије у области безбедности и одбране.

Организатори скупа вођени су идејом националног окупљања најугледнијих државних и војних званичника Србије, чланова САНУ, еминентних научних радника и стручњака из области безбедности и одбране, представника привредних субјеката од значаја за одбрану земље, црква и верских заједница, као и невладиних организација и медија у Србији. Катедра стратегије ШНО и Институт за стратегијска истраживања настоје да организацијом промовишу изградњу теорије стратегијског мишљења, унапређују праксу стратегијског планирања и развијају концепт стратегијског лидерства у Министарству одбране и Војсци Србије, а и шире. ■

СТАНДАРДИЗАЦИЈА У ОБЛАСТИ ФИНАНСИЈА

Од 6. до 8. септембра, у хотелу „Метропол палас“ у Београду, одржана је 83. конференција Финансијске радне групе. Домаћин скупа, на коме су учествовали представници 14 земаља чланица НАТО-а и Програма „Партнерство за мир“, било је Министарство одбране. Конференцију је отворила помоћница министра одбране за буџет и финансије Радмила Јагодић.

Начелник Управе за буџет пуковник др Саша Трандафиловић истакао је да финансије имају све значајнију улогу у оружаним снагама. Према његовим речима, стандардизација у области финансија доприноси интероперабилности и ефикасном и ефективном коришћењу увек ограничених расположивих ресурса, унапређујући оперативне способности наших оружаних снага.

Финансијска радна група једна је од група НАТО-а у оквиру Војног комитета Здруженог одбора за стандардизацију, која се бави стандардизацијом у области финансија. Србија је члан Финансијске радне групе од 2011. године. ■

ГЕНЕРАЛ-МАЈОР
МАРК БАРТМАН,
КОМАНДАНТ
НАЦИОНАЛНЕ ГАРДЕ
ОХАЈА

ДЕЦЕНИЈА У ЗНАКУ ПАРТНЕРСТВА

Већ традиционално, делегација Националне гарде Охаја и овог септембра боравила је у Србији, али је посета овог пута протекла у знаку обележавања значајног јубилеја – десет година успешне сарадње. Тим поводом, делегацију Националне гарде Охаја, коју је предводио командант генерал-мајор Марк Бартман, угостили су и министар одбране Зоран Ђорђевић и начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић. Значајан јубилеј обележен је свечаношћу у Дому Војске Србије и акцијом хуманитарне асистенције у општинама на југу Србије.

Програм државног партнерства Републике Србије и Охаја реализује се на основу потписаног Споразума о статусу снага, а званичан почетак сарадње у области одбране означила је прва посета команданта Националне гарде Охаја генерал-мајора Грегорија Вејта у септембру 2007. године. У протеклих десет година, војна сарадња се константно развијала, да би Програм државног партнерства са Србијом данас САД оцениле као један од најуспешнијих од више од 60 успостављених програма широм света.

Говорећи за магазин „Одбрана“ о значају јубилеја као и о досадашњој сарадњи, генерал Бартман истакао је да је веома почаствован и поносан на Програм партнерства са Србијом и сарадњом с Војском Србије.

– Била је ово сјајна прилика, имао сам могућност да се састанем са вашим министром одбране и начелником Генералштаба и да разговарам о нашем

Веома добро и веома блиско сарађујемо са свим припадницима Војске Србије, па се може рећи да међу нама постоји партнерство, чак је можда реч и о пријатељству. Ми смо на првом месту пријатељи, а на другом партнери. То је разлог зашто је сарадња тако успешна. Друга, према мом мишљењу, кључна ствар јесте да је Србија врло слична Охају. Ако идете према северу Охаја, тамо су више равничарски предели погодни за пољопривреду, јужни део је брдовитији, потпуно исто као у Србији. Имамо велику српску заједницу у Кливленду, у Охају. То су заиста чињенице које повезују наше две земље, савезну државу Охајо и Србију.

партнерству и активностима које током последњих десет година заједно спроводимо. С радошћу очекујем будуће активности у оквиру нашег партнерства, за које се надам да ће бити дуготрајно.

○ *Како ће се обележити десетогодишњица сарадње?*

– Имамо неколико конкретних дешавања – заједничку вечеру, која се приређује у част десетогодишњице, а затим наша делегација путује и на југ Србије како би посетила санитетски тим Националне гарде Охаја и Војске Србије који раде заједно, као и припаднике српске Војске у бази „Југ“. Ово је други пут да сам у посети Србији као командант Националне гарде, али сам тек сад у прилици да посетим базу „Југ“, која представља веома значајну локацију за регион, јер обука за мултинационалне операције која се тамо спроводи чини део нашег партнерства које покушавамо да проширимо тако да и војници из других земаља региона могу да прођу обуку за мировне операције. То је део на коме сада радимо. У октобру ће делегација Србије доћи у Охајо, заправо, прво у Вашингтон, где ће присуствовати нашем информисању у Бироу националне гарде, односно седишту Националне гарде САД.

○ *У којим областима је остварена сарадња шокно прећходних десет година? Можеће ли навести неке од примера?*

– Неке од можда највидљивијих активности јесу оне које смо реализовали на југу Србије. Било је укупно шест различитих пројеката, у оквиру којих су припадници инжењеријских чета из Охаја радили заједно са припадницима инжењерије Војске Србије на изградњи школа. Изградили су музичку школу, дечје

вртиће и сличне објекте у сеоским срединама у Србији. Већина ствари које смо урадили реализована је у оквиру војне размене, било да смо радили са припадницима РВ и помагали им око безбедности и сличних питања, било да смо се ангажовали заједно са припадницима КОВ.

Ове године имамо два велика пројекта, и у оквиру једног од њих радимо на изradi програма свештеничке службе у војсци. Заправо, у Охају смо имали тројицу војних свештеника из Србије, а неколико наших војних свештеника било је овде у Србији, тако да смо разменили

ХУМАНИТАРНА АСИСТЕНЦИЈА

У оквиру обележавања десетогодишњице сарадње Војске Србије и Националне гарде Охаја, током посете америчке делегације нашој земљи, организована је примопредаја пет моторних возила за потребе Центра за обуку јединица за мултинационалне операције Копнене војске из донације САД, као и заједничка хуманитарна асистенција мешовитих медицинских тимова наше војске и Националне гарде на територији Пчињског округа.

У присуству начелника Генералштаба генерала Љубише Диковића и команданта Копнене војске генералпотпуковника Милосава Симовића, генерал Бартман, уручујући кључеве возила, припадницима Војске Србије пожелео је успеха у даљем раду, а командант Центра за обуку јединица за мултинационалне операције потпуковник Братислав Вукотић захвалио је на донацији и рекао да ће возила знатно унапредити мобилност Центра и ниво услуга које та јединица пружа корисницима.

У Центру за симулације гостима из Националне гарде Охаја приказани су интегрисани систем за симулацију погодака „MILES“, медицински тренажер за санитетску обуку и симулатор виртуелног бојишта „ВБС 3“, који су такође америчка донација и користе се за обуку јединица које се обучавају за учешће у мултинационалним операцијама.

У месту Рељан, у општини Прешево, започела је и вишедневна заједничка хуманитарна асистенција мешовитих медицинских тимова Војске Србије и Националне гарде Охаја. Тим су чинили 31 припадник наше војске, 26 припадника Националне гарде и четири припадника оружаних снага Анголе, у својству посматрача.

Заједничко медицинско ангажовање обухватило је бесплатне здравствене прегледе житеља осам села удаљених од здравствених установа у градовима Прешево и Бујановац. Прегледе су обављали лекари опште праксе, педијатри, гинеколози, дерматолози, инфектолози, офталмолози и стоматолози.

досадашња искуства из те области, иначе веома значајне за војску. Други пројекат односи се на заштиту информационог простора, која је веома значајна, јер нас забрињавају људи који покушавају да „упадну“ у компјутерске мреже и слично. Из перспективе Националне гарде Охаја, сарађујемо да бисмо могли да размењујемо идеје и заједно са стручњацима из Србије, ефикасно одговорили на такве упаде.

Због чега су, према Вашем мишљењу, заједничке војне вежбе важан део сарадње?

– Познато је да смо реализовали много таквих активности у протеклих десет година. Желео бих да напоменем да је можда највећи такав догађај, који нас очекује следеће године, заједничко трилатерално медицинско ангажовање које укључује Србију, Анголу и Националну гарду Охаја. Само по себи представља изузетан посао, јер тако нешто никада раније није учињено. То је, опет, велика прилика за Војску Србије и за Националну гарду Охаја да раде заједно с неком другом земљом, посебно јер је реч о једној земљи с афричког континента. У том случају, реч је о медицинској оспособљености, али има и других питања на којима радимо. Такође, помажемо Војсци Србије да изгради инжењеријску чету у периоду од наредне две године.

Како бисте оценили постојећи ниво сарадње и да ли постоји неки аспект који бисте посебно извојили?

– Досадашња сарадња била је изванредна. Веома добро и веома блиско сарађујемо са свим припадницима Војске Србије и то је део онога о чему смо заправо генерал Диковић и ја разговарали, када сам рекао да међу нама постоји партнерство, али у стварности, реч је о пријатељству. Ми смо на првом месту пријатељи, а на другом партнери. То је разлог зашто је сарадња тако успешна. Друга, по мом мишљењу, кључна ствар јесте чињеница да је Србија врло слична Охају. Људи су у вашој земљи дивни. Волим да дођем у Београд и будем у прилици да видим ваш град и прелепу природу. Охајо изгледа

слично. Ако идете према северу Охаја, тамо су више равничарски предели погодни за пољопривреду, јужни део је брдовитији, потпуно исто као у Србији. Имамо велику српску заједницу у Кливленду, у Охају. То су заиста ствари које повезују наше две земље, савезну државу Охајо и Србију.

Које активности ће обележити наставак сарадње?

– Поменуто трилатерално медицинско ангажовање с Анголом требало би да буде реализовано у децембру 2017. године. Ове године имали смо 18 ангажовања, а вероватно ће у наредној бити барем исто толико активности. Радимо и на решавању хуманитарних питања. Србију су 2014. године погодиле велике поплаве, а једна од примарних мисија Националне гарде Охаја јесте да у таквим ситуацијама одговоримо на позив наших грађана и државе за које смо

у САД одговорни, тако да имамо одређена искуства и у тој области.

Имајући у виду да сте већ раније имали прилику да посетите Београд, какви су Ваши утисци о српској престоници?

– Град је прелеп. Има много историје. Ми се увек шалимо у вези с чињеницом да је историја САД кратка у поређењу с већином земаља у Европи, посебно Србијом, чија је историја дуга, чак неколико миленијума. Сјајно је доћи овде. Уживам у томе што сам био у прилици да видим многа архитектонска здања, музеје и остале знаменитости које имате. И као што сам већ раније поменуо, људи су предивни. То је једна од ствари због којих се радујете доласку у Београд. ■

Биљана МИЉИЋ
Снимио Јово МАМУЛА

ЧВРСТЕ ВЕЗЕ

Свечаност поводом обележавања десет година од успостављања Програма државног партнерства Републике Србије и Националне гарде Охаја одржана је у Дому Војске Србије.

Говорећи о значају сарадње у оквиру Програма државног партнерства двеју земаља, државни секретар Министарства одбране Ненад Нерић истакао је да су обука за учешће у мултинационалним операцијама, војномедицинска сарадња, усавршавање официра и подофицира, као и заједничке вежбе део широког спектра активности у којима су се припадници Војске Србије и Националне гарде Охаја заједно припремали и обучавали.

Посебно истичући напоре у реализацији пројекта Центра за обуку јединица за учешће у мултинационалним операцијама у бази „Југ“, државни секретар Нерић изразио је уверење да ће, иако је остало још много посла, тај центар постати један од најсавременијих у тој области, не само у овом делу региона, већ и шире.

Осим знања и искуства која су наши припадници у заједничком раду стекли, како је оценио државни секретар, квалитет програма Националне гарде Охаја и Републике Србије огледа се, пре свега, у успостављању пријатељства између припадника наших војски и грађана, и то тако треба да остане и убудуће.

Према речима америчког амбасадора у Србији Кајла Ската, Програм државног партнерства Србије и Националне гарде један је од сегмената успешне и трајне сарадње и пријатељства који је јединствена прилика за изградњу чврстих и постојаних веза.

– Развој Центра за обуку за мировне операције у бази „Југ“ потврђује вредности овако дугорочних веза, јер заједно градимо нешто од великог значаја, а то изискује време. Управо је то разлог зашто је успостављање трајних личних односа од изузетног значаја. Свеукупно, помоћ владе САД за развој базе „Југ“ износила је више од седам милион долара, а за све ово време, руководиоци и радници на овом пројекту су долазили и одлазили, али „тим Охајо“ остао је непроменљив – нагласио је амбасадор Скат, додајући и да је цивилно-војна сарадња, такође, важан аспект Програма државног партнерства, нарочито у области пружања помоћи у случају елементарних непогода.

КОРИСНИМ УВЕРЕЊИМА
ПРОТИВ СТРЕСА

ПИШЕ мр сц. мел. др Татјана МИШИЋ

МОЋ ПОЗИТИВНИХ МИСЛИ

34

Да ли вам помажу уверења која носите у себи? Утичу ли она на ваш живот, на посао који радите? Према теорији, уверења могу бити она која подржавају и она која вас ограничавају. А у пракси се често чује: „Не могу да научим језик, да завршим посао, да разумем људе, да играм, да певам...“ Листа је бесконачна. Сигурно сте упознали у вашем окружењу неку такву особу. Подржавајуће уверење увек је позитивно и једнако моћно као и огранича-

вајуће. Потребно их је, као аксиоме, научити и интегрисати, али само уколико и сами желите да направите промену.

„Ако верујете да можете и ако верујете да не можете, у оба случаја сте у праву“, рекао је Хенри Форд.

Перцепција света

Ми перципирамо свет онако како видимо, чујемо, осећамо, миришемо. Имамо укус и чуло за равнотежу. На

Сврха корисних уверења – аксиома јесте да их научимо напамет и да их у сваком моменту интегришемо у ум, како би нам живот постао бољи, а ми ефикаснији. Она се не доказују, а пракса је потврдила да наше деловање напредује када се такве позитивне мисли интегришу у живот. Уколико проблеми изазивају стрес, потребно их је „провући” кроз корисна уверења и она ће га „одувати”.

основу тога креирамо свој модел света. Речју, људи креирају сами своје мапе, праве их у свом уму од свега што доживе чулима. На тај начин постајемо свесни да људи међу собом, у свом уму, носе различитост. Код неких људи доминира аудитивно понашање (преко слуха). Они вас чују, али не виде. Визуелни типови бележе слике, боје, филм, али не чују шта причате. Кинестетичко понашање јесте преко емоција. Такве особе доживљавају сензацију, а да нису ни чули ни видели, и потребно им је време да прихвати одређено понашање.

Модел свог света креирамо кроз филтере које пропушта наш мозак. Он има способност да информације које прима из спољашње средине, на основу претходних искустава, доведе до извртања, брисања и генерализације. С тим што неке информације које смо видели, доживели или чули изврне, а неке обрише. Да бисмо сачували здрав разум, брисање информација сматра се нормалним. Међутим, некада избришемо и изузетно битне информације. На пример, аудитивац избрише слику, а особа која је визуелац уопште није у контакту с осећајем, што је, такође, врста брисања.

Генерализација спољашњих садржаја јесте домен у коме стварамо своја уверења на основу једног или више искустава, те изводимо закључак да је одређена ситуација иста за све људе.

Браћа Рајт били су претече пилотирања, јер се тада сматрало да је немогуће летети. Они су имали аероплан. Много пута су пробали да полете. Неки су их критиковали, али су они ипак спровели у дело свој наум – и једном приликом су полетели. Прича не би имала значај да међу њима

није био њихов сусед који је о томе посведочио. Он је био чулни сведок. Видео је да је нешто полетело, чуо је звук, али је подржавао уверење које је имао да је то немогуће, и није веровао својим чулима.

Интерпретација уверења

Територија је све оно што нас окружује, као и оно што не знамо да нас окружује. Такође, и оно што постоји и оно што не знамо да постоји. Свет је много богатији него што ми можемо да га перципирамо чулима. Преко фреквенција можемо да чујемо, чулом вида да посматрамо, али наша чула нису савршена и не можемо спознати чулима свет у свој својој моћи. Зато на основу онога што примамо преко чула, правимо мапу у нашој глави.

Најчешће када реагујемо на некога, ми не реагујемо на њега него на своју мапу о њему. То је кључна спознаја, која нам може бити од велике користи. Када реагујемо на нечије понашање ми, заправо, реагујемо на своју перцепцију тог понашања. Не на само понашање. Мапа о тој особи јесте наша интерпретација тог света, јер је прошла кроз филтере наших уверења, наших метапрограма, наших сећања.

Испољавање понашања

Не можемо поистоветити особу само с њеним понашањем, јер је она много комплекснија од њеног видљивог понашања. Некада то понашање може бити неодговарајуће из разних разлога, у зависности од тога ко то оцењује. Нечије је понашање лепо, јер је лепота у оку посматрача. Изузетно је када спознамо моћ одвајања понашања од особе, јер се иза сваког понашања крије добра намера.

Понекад имамо недоумице када чујемо то уверење. Добра намера односи се на особу која испољава одређено понашање. На пример, неко је љубоморан и то испољава свађом, сукобима, нарушавањем односа. То је понашање које је непримерено за друге људе и поставља се питање шта он жели за себе. Дакле, добра намера везана је само за особу која испољава то понашање, а она жели пажњу. Добра намера, ипак, није задовољена на одговарајући начин. Ми то можемо да доживимо и веома непримерено.

Ако кажемо шта нам је стварно намера, онда у том случају особа лакше прихвата и наше понашање. Најчешће понашање поистовећујемо с идентитетом особе, који обично критикујемо. Али, и када критикујемо, требало би да критикујемо понашање, а не идентитет. Идентитет треба хвалити, а понашање критиковати. Другачији је ефекат јер та разлика проузрокује велику разлику у пракси. Ако

кажемо ти си вредан, марљив, брижан, то се односи на идентитет. Хваљење идентитета годи, али ако особа нешто погрешно, можемо да кажемо „то што си сада урадио јесте непримерено“. Обично чујемо речи трапавко, незналица, а то програмира ум човека с траумом у себи.

Не одустати од циља

Флексибилна особа увек ће контролисати ситуацију, што не значи одустати од циља. Флексибилно мењамо понашање у складу с намером, која има неки циљ. То је дубока потреба у нама, коју остварујемо и несвесно. Често не знамо шта радимо зато што нисмо у контакту сами са собом. Флексибилност значи променити понашање и пронаћи друге начине да дођемо до циља, од кога не одустајемо. Зато је флексибилност важна предност, јер нам у сваком тренутку нуди макар још један избор.

Ако радите нешто што не функционише, промените и урадите нешто друго. Немојте да кажете да сте нешто сто пута радили и да вам то не иде добро и да нема резултата. У таквим околностима потребно је да радимо нешто друго или другачије.

КОРИСНА УВЕРЕЊА

- Маја није шеришорија.
- Особа није њено понашање.
- Иза сваког понашања крије се добра намера.
- Особа с највише флексибилности ће контролисати ситуацију.
- Ако радиш нешто што не функционише – радиш нешто друго.
- Не постоји неуспех већ само – повратна информација.
- Ако могу други људи, могу и ја.
- Одустаниш да будеш у праву.

Прихватањем корисних уверења може се постати боља особа. Аксиоми не морају да буду општеприхваћена истина, важно је да имају дубинско дејство над нама. Размислите о ономе што вас дуго тишти. С чим морате да се борите? Шта још нисте урадили? Где сте и шта сте постигли? Уколико вам проблем изазива стање стреса, проведите га кроз корисна уверења. Видећете да делује!

Јединство ума, тела и емоција

Ум, тело и емоције су неодојиве и чине јединство – не можемо бити само ум или само тело или само емоције. Емоције су наша осећања. Тело је наш физички аспект. Кад год помислимо на нешто што је лепо, осећамо се топло и блажено. Наше тело одговара осмехом или обрнуто. Телесно можемо да будемо негде, а да ум не буде са нама. То није процес који се лако разрешава. Потребно је време.

Не постоји неуспех. Постоји само повратна информација из свега онога што радимо. И када нешто не радимо, добићемо резултате, а да ли је тај резултат примерен, друго је питање. Уосталом, током рада, човек учи.

Свако поступа на најбољи могући начин у датом тренутку. Потребно је одустати од уверења да смо увек у праву. Свако има своју мапу по којој реагује и на основу које посматра различитости. Наш мозак изврше, брише и генерализује све што види. Он филтрира само оно што му је потребно у датом тренутку.

Људи су велики моделари. Моделују друге успешне људе, корак по корак и остварују непогрешиво исти резултат.

Када комуницирамо, не значи да је особа схватила поруку баш онако како смо ми замислили, јер та особа има своју мапу. То може бити у било којој области наше комуникације са људима. У породичним или пословним односима. Ми волимо да други људи утичу на нас, јер тада и ми утичемо на њих. Да нема тог узајамног утицаја, не бисмо напредовали. Утицај увек има развојни карактер.

Сврха аксиома јесте да их научимо напамет и да их у сваком моменту интегрисамо у свој ум како би нам живот постао бољи, а ми ефикаснији. Аксиоми се не доказују. Пракса је потврдила да се наша ефикасност знатно повећа када се аксиоми интегришу у живот. Аксиоми су, у ствари, корисна уверења. Ако верујем да је могуће негде у свету, онда је то могуће и код мене! ■

Ауторка је специјалиста опште медицине, CertMD-ORT, акупунктуре, квантне медицине у ВМЦ „Славија“

УЗАЛУД ЈЕ РОЂЕН

Пише
Душан Глишић

Многе ствари нам не иду у прилог. Такав је живот. Неке одлуке не можемо да схватимо и кад нам кажу да су неопходне и (на дужу стазу) корисне. И то је живот. Неке појаве, односи, принципи су нам необјашњиви, понеки чак и противни здравом разуму и отвореном уму, али и то је живот. Све те одлуке, наметнути друштвени, професионални, међуљудски... односи, па и многе појаве, само су пролазне, а не вечите категорије. А живот је један.

Свако, па и лоше књижевно дело вредно је пажње, јер се и из њега може нешто научити. Али, успела, вредна, класична и надвремена дела светске књижевности имају непроцењиву духовну вредност за све генерације. Једно од таквих је, несумњиво, Сервантесов „Дон Кихот“, роман настао почетком седамнаестог века, у време „средњеовековне транзиције“. Познаваоци кажу да је то ремек-дело шпанске књижевности истовремено и најпревођенија књига на свету, после јединствене и непоновљиве „Библије“, наравно. На неки начин, „Дон Кихот“ се сматра каменом темељцем западноевропске књижевности, а по дуговечности и достојним панданом руској класичној литератури.

У доба када је времешни Дон Кихот крстарио Шпанијом борећи се против ветрењача и несавладиве неправде, црква и њена инквизиција бориле су се да сачувају власт и огромне привилегије од све агресивнијег племства и моћних крунисаних глава. Друштвене околности мењале су се страховитом брзином, вековна мистична традиција повлачила се пред другачијим захтевима новог времена и неумољиве науке, а народ, чак и онај његов најобразованији део, живео је у виртуелном свету витешких романа. Снаге за конкретну, ефикасну борбу за свој део колача у сукобу световних и црквених владара, Шпанци тада нису имали. Били су слуге у стварности, а витези и борци за правду, „исправљачи кривих Дрина“ у сајбер простору.

Својом свевременом критиком таквог избора, Мигел де Сервантес дао нам је путоказ. Његов јунак био је, додуше, мало „на своју руку“, благо речено недоказан човек, али шта је ту је. Не можемо да бирамо. И такав какав је био, у време када се борио за правду и победу над транзицијом, Дон Кихот је довео у опасност свог књижевног творца. Критика друштва и нових друштвених вредности, противречних народном моралу и поштени(ји)м међукласним односима у којима

је било места и за средњи и сиромашни слој, тада се плаћала главом или, у најмању руку, тамницом. Не само у Шпанији.

Било је тако и у свим оним земљама у којима је Сервантесово дело, мелем за душу, наишло на свеопшту подршку и одушевљен пријем. Дон Кихот је постао нови светски јунак, нови борац за правду који не уступа ни пред ким. Који, попут античког, митског Сизифа, гура свој претешки камен, упорно и непрекидно, не хајући што остаје сам, без свеопште подршке. Ону декларативну, додуше, добија, и то од све бројнијих заљубљеника у витешке романи и свог витеза. Не мањка му ни Дулчинеја. Сваког витеза (и данас) поносно следи његова једина и непоновљива љубав.

Али практичне, ефикасне подршке нема. Она се и тада прескупо плаћала.

Многе ствари не иду нам у прилог. Такав је живот. Неке одлуке не можемо да схватимо и кад нам кажу да су неопходне и (на дужу стазу) корисне. И то је живот. Неке појаве, односи, принципи су нам необјашњиви, понеки чак и противни здравом разуму и отвореном уму, али и то је живот. Све те одлуке, наметнути друштвени, професионални, међуљудски... односи, па и многе појаве, само су пролазне, а не вечите категорије. А живот је један.

То је она битна разлика на коју нас упозорава Сервантесов Дон Кихот, витез који није хтео живот да подреди околностима, већ је околности прилагођавао животу. Борио се упркос бесмислености борбе коју је водио против имагинарног непријатеља, оличеног, додуше, у стварним ветрењачама. Борио се у инат узалудности, коју није хтео ни да види ни да прихвати. Борио се без интернета, без друштвених мрежа, без Повеље ОУН о људским правима, без „Првог амандмана“, без демократије...

Свевремени Дон Кихот доказао је да борба има смисла, чак и ако је узалудна, јер живот ваља живети, а не проарчити. ■

МАМЦИ И ПАНЦИРИ

ПРОТИВ ЗРНА И РАКЕТЕ

Политичка криза у лето 1991. године постепено је из инцидента прерасла у отворени оружани конфликт. Летелице РВ и ПВО све чешће су биле мете дејства противника, у то време најчешће из стрељачког оружја. Технички одговор била је одлука да се што пре део летелица заштити панцирима и да се интегрише пасивни ометачки систем.

На борбене задатке изнад територије под контролом противника пилоти ЈРВ и ПВО су лета 1991. године летели на малој висини, изложени густој ватри из стрељачког оружја и лаке противавионске артиљерије, калибра до 20 милиметара. Авиони нису имали инфрацрвене мамце, па су били незаштићени од дејства лаких преносних ракетних система ПВО „стрела-2М”. Прве жртве у летачким јединицама пале су у Словенији, када су као „глинени голубови” ракетама „стрела-2М” оборена два хеликоптера – Ми-8 и „газела”. Посаде шест Ми-8 уочиле су дејство из пешадијског оружја, али срећом без последица.

У лето 1991. године, у Хрватској, у варљивој атмосфери између мира и рата, пилоти јуришних авиона практично су свакодневно летели на задатке визуелног извиђања и демонстрације силе на малим висинама. Хрватске оружане формације лако су могле поставити заседу летелицама, јер су летови често извршавани дуж главних путних и железничких праваца за заштиту јединица ЈНА које су се повлачиле из Словеније или премештале. Природно, дуж тих комуникација било је и највише хрватских „зенги” и полицајаца. Затим, у ЈНА се још веровало у братство и јединство и зато је у јединицама било људи који су радо и лако достављали информације „сво-

Три „орла”, један Г-4 и један Г-2 погођени су „сирелом-2М”, али пилоти су имали среће и већине да оштећене авионе сјусте на аеродром. На Удбину 8. новембра 1991. пилот Павел Марчок враћо се са тешко оштећеним Г-2.

За публицу на аеро-миштинзима и јавним презентацијама Војске Србије изbacивање ИЦ мамаца је атрактивна шачка нарочито када се изводи у оштрим маневрима (Димирије Освојић)

јој” страни. Треба додати и то да су пилоти често понављали налет како би боље осмотрили прилике на земљи. То су наставили да чине и када су се борбе размахале.

Авиони као мете

У почетку нису била дозвољена ватрена дејства авијације. Прилике су се промениле тек у последњих десетак дана августа 1991. године, када су авиони све чешће погађани. На извиђању изнад источне Славоније 21. августа погођена су из стрељачког оружја два „јастреба”, затим 22. августа чак шест „јастребова”. Један од тих авиона принудно је слетео на аеродром у Сомбору, јер је губио гориво због оштећења која је задобио од противничких куршума. Авиони су се све чешће враћали на аеродроме избушени зрнима из аутоматске пушке и пушкомитраљеза, нарочито „јастребови” и „галебови”, јер су они изводили већину задатака, и то углавном са малих висина. У 252. ескадрили имали су авионе са уграђеним видео-камерама, којим су снимили како „зенга” хладнокрвно пуца по авионима који су наилазили у бришућем лету.

У почетку, док нису сабрали искуство, пуцали су без урачунатог претицања, али се зато дешавало да нишане први авион и погоде следећи у колони. Први авион оборен

ПАСИВНО ОМЕТАЊЕ

Систем за пасивно ометање предвиђен је за избацивање средстава за пасивно ометање инфрацрвено и радарски самонавођених ракета, нишанских и осматрачких авионских радара и радара у ракетним и артиљеријским системима ПВО и за активирање ИЦ и радарских упаљача убојних глава и ракета.

Намена ИЦ мамаца јесте стварање лажних циљева за ИЦ самонавођене ракете. Зрачење траје око три секунде. Димне патроне користе се за пригушење ИЦ и светлосних таласа и за оптичко маскирање авиона, односно заштиту од ИЦ, ТВ, визуелно и ласерски вођених ракета. Дим има велики коефицијент апсорпције светлосне и ИЦ енергије и велику покривачку способност. Димна завеса траје најмање 10 секунди.

Противрадарске патроне су средство за пасивно ометање – за стварање лажних радарских циљева, за активирање радарских упаљача ракета ваздух–ваздух и стварање коридора и заслона са рефлекторима (алуминизирана стаклена влакна) ради покривања авиона који лети кроз коридор или иза њега. Патрони се избацују у задњу полусферу авиона као облак.

Начелно, када се прелеће територија на којој се очекује дејство ИЦ самонавођених ракета са земље, интервал избацивања је мањи што је висина лета мања. У одбрани од дејства противничких авиона интервал од једне секунде штити авион од ИЦ ракета ваздух–ваздух на удаљеностима од 500 метара и већим. Кад год је то могуће, осим избацивања ИЦ мамаца, авион се уводи у маневар са максималним дозвољеним преоптерећењем начелно у страну противничког авиона или у страну места на земљи са кога је примећено лансирање ракете.

је 24. августа 1991. године. Три „јастреба“ из 252. ескадриле била су на визуелном извиђању комуникација на потезу Јанковци – Винковци – Вуковар на задатој висини од 100 m, у реалности нижој. Пилот Саша Аћимовић видео је неколико аутобуса, који су у то време били уобичајено средство за превоз хрватских снага. Закључио је да би требало боље да погледа о чему се ради, па је ушао у десни заокрет на висини од 100 m око силоса на улазу у село Бршадин и преко шуме Ђергај. Авион је погођен и густи црни дим је куљао, а пилоту је преостало да летелицу усмери ка пријатељском делу Бршадина и да искочи. На том задатку лакше је оштећен и пратилац. Наступили су бурни дани и на десетине летелица је погођено. Почетна ратна искуства показала су да је предуслов повећања борбене ефикасности мала висина лета. Али, услед тога неизбежан је улазак у зону дејства стрељачког оружја. Критичне фазе лета су долазак на циљ, пролазак кроз баражну ватру и вађење у заокрету у одласку од објекта дејства.

Посебно велики губици били су у почетној фази отвореног конфликта ЈНА са хрватским снагама – од 25 уништених летелица изнад Хрватске, чак девет је оборено у периоду од 17. до 20. септембра 1991. године. Касније су губици били нижи у односу на број задатака, јер су, осим боље припреме, посаде почеле да лете на ве-

У касети ПОУР-С сложени су ИЦ мамци ИЦ-1 пред пољетање „орла“ на вежбу „Одлучан одговор 2009“. На Пешћерској висоравни дејствовали су са бомбама ФАБ-250. (Александар Рагић)

Контејнери пасивног ометачког система на Г-4 (Александар Рагић)

МАМЦИ НА МИГОВИМА

Прве противрадарске патроне у наоружању РВ и ПВО уведене су са извиђачким контејнерима за МиГ-21Р – за самозаштиту авиона контејнер „Д“ за дневно аерофото-снимање и „Р“, за радио-техничко извиђање имали су аутомат АСО-21 за одбацивање противрадарских мамаца, за стварање пасивних сметњи авионским и земаљским радарима у таласном опсегу од 0,6 до 12,5 центиметара и станицу СПО-3 за упозорење пилота о радарском озрачењу авиона, а за аутоматско активирање система АСО-21, када се авион озрачи из стражње полусфере.

На 14 једноседа МиГ-29 примљених 1987/1988. године мамци су били уграђени на авионе према фабричкој спецификацији. На горњаци, пред кореном вертикалног стабилизатора, смештена су два контејнера за по 30 ИЦ мамаца.

Набављени су мамци ППИ-26IV произведени у СССР-у. У јесен 1991. године покренуто је освајање мамаца под домаћом ознаком ИЦ-5, који су били реверзибилно пројектовани мамци ППИ-26IV. Тек после завршетка борбених дејства 1995. проведена су верификациона испитивања на земљи, а од фебруара до маја те године и у лету на два авиона – на примерцима број 18105 и 18114.

ћим висинама и да „прескачу“ зону дејства блиске ПВО, више се водило рачуна о безбедносној заштити борбених задатака, јер се с правом веровало да унутар јединица вида раде сарадници противника и да се у близини аеродрома налазе „злонамерни“ осматрачи који су дојављивали поletaња летелица.

Интензитет дејстава хрватске ПВО може делимично да се процени на основу података 204. пука, који је од 25. августа до 31. децембра 1991. извео 568 борбених летова (476 са ватреним дејством). За то време оборен је један А-17 и оштећено је 16 авиона – 13 А-17 и три А-18. На 147 летова, односно једној четвртини свих задатка, регистровано је дејство противавионске артиљерије или лаких преносних ракетних система противваздухопловне одбране.

У техничком погледу већ лета 1991. године покренуте су две важне активности ради побољшања пасивне заштите летелица – развој пасив-

ног ометачког система (ПОС) и интеграција на летелице, те развој „панцира“ за најосетљивије делове летелица. Под притиском реалности на терену пилоти су се сналазили и уместо ИЦ мамаца користили светлеће авио-бомбе. Изнад пилотског комбинезона све чешће су се могли видети „пешадијски“ заштитни прслуци. У почетку пилоти нису били превише срећни због крутог прслука који је ограничавао покрете, али је један догађај показао чему они служе. Наиме, на лету „јастребом“, 14. септембра 1991, потпуковник Миодраг Даутовић погођен је из митраљеза 12,7 mm и крхотине су га тешко раниле, али је упркос великом губитку крви успео да слети на аеродром у Батајници.

Ратни губици

Плаћена је висока цена у људским животима и материјалу јер летелице нису биле заштићене од ракетног си-

стема ПВО „стреле-2М” – средства које је противник имао у рукама и најчешће га користио. Мит о „стингерима”, који су наводно коришћени, послужио је у пропагандне сврхе и створио је слику о јачем противнику него што је он заиста био. Истина је, међутим, да су Словенци и Хрвати 1991. године користили „стреле-2М”, а тек су се пролећа 1992. године појавиле прве „игле”.

У кратком конфликту у Словенији страдало је пет припадника РВ и ПВО у једној „газели” и једном Ми-8 обореним „стрелом-2М”. Изнад Хрватске није сасвим сигурно која су средства коришћена за уништење неких летелица, осим да је било 25 обарања – три авиона се још воде као званично нестала на задатку, јер није било поузданих сазнања шта се тачно догодило са њима, осим да су пали у море. У појединим приликама можда је била реч о удесу у време извршавања борбеног задатка или чак при ватреном дејству. Иако је установљавање тачног узрока пада незахвално, можемо проценити да је од оборених

Универзални авионски поодвесник ПВО-65-13 на пошкринлом носачу извиђача ИЈ-22 „орао” (ВОЦ)

летелица, 11 погодила ИЦ самонавођена ракета. Три пилота су страдала, а осам је искочило из авиона.

У пролећа 1992. године, у борбама изнад Босне и Херцеговине, од шест борбених авиона ракете су обориле можда пет, а о једном се ништа поуздано не зна. Са инфрацрвено самонавођеним ракетним системима ПВО 1993. године оборене су три летелице. Један Ми-8 погођен је 1993. и у њему је страдало девет особа, 1995. године „пријатељском ватром” с ракетом „стрела-2М” оборен је један „орао”, а хрватске снаге „иглом” су обориле једног „јастреба”. Ракетом је погођен и „галеб Г-4”, који се вратио на аеродром.

ПЛАН ОПРЕМАЊА ВАЗДУХОПЛОВА

Према динамици планираној 21. августа 1991, ПОС је требало интегрисати на скоро све летелице РВ и ПВО у року од годину дана – до краја августа 1992. године. Планом је обухваћена уградња ПОС на 64 „орла, 75 МиГ-2 бис, 72 „галеб Г-4”, 64 „јастреба”, 80 Ми-8, 108 „газела” и 15 Ан-26. Процењивало се да су приоритет јуришни авиони, па је планирано да би на 16 „орлова” за попуну једне ескадриле требало добити ПОС током октобра 1991. године. До јануара 1992. планирано је да се заврши уградња на све „орлове”.

Накнадно, 13. фебруара 1992, потребе су редуковане на 45 МиГ-21 (25 МиГ-21 бис, девет МиГ-21М, четири МиГ-21ПФМ, три МиГ-21УС и четири МиГ-21Р), 45 „орлова” (32 Ј-22, 5 НЈ-22, 7 ИЈ-22 и 1 НЈ-22), 34 „јастреба” (26 Ј-21 и 8 ИЈ-21), 30 „галебова Г-4”, 13 „антонова Ан-26” и 16 Ми-8.

Како реализација није била у складу са плановима, до 31. марта 1994. ПОС су углавном добили јуришни авиони – 39 „орлова” и 27 „јастребова” – и четвртина од планираног броја МиГ-21 – 11 авиона и то искључиво „бисева”. ПОС је уграђен само на један Г-4, два Ми-8, а делимично и на осам Ан-26. Средином деведесетих година повећан је број авиона са ПОС са 15 МиГ-21 бис из 123. и 124. ескадриле из Приштине и седам Г-4 из 229. и 239. ескадриле из Подгорице. Накнадно, увећан је број Г-4 са ПОС, а после ратних година авиони МиГ-21 бис „ослобођени” су додатног терета. У Војсци Србије ПОС је задржан на авионима „орао” и Г-4.

ИЦ мамци и радарске патроне

Када је у лето 1991. године отворено питање шта да се предузме у погледу тактичке примене, али и заштите посаде и авиона, како би се смањили губици, једна од мера била је интеграција ПОС. Од ВТИ у Жаркову (као носиоца задатка), наређењем заменика начелника Генералштаба ОС СФРЈ за РВ и ПВО од 5. августа 1991, затражено је да као задатак високог приоритета третира развој ПОС и да се тај проблем реши што пре, још током 1991. године. Следила је хитна набавка ИЦ и противрадарских патрона од предузећа „Слобода” Чачак.

У време када је почео оружани конфликт ИЦ и радарски мамци нису били новина за РВ и ПВО. Пасивни ометачки систем пројектован у ВТИ у Жаркову, а произведен у фабрици „Утва”, уграђен је 1985. године у Заводу „Мома Станојловић” на ВОЦ-ов авион ИЈ-22, ев. бр. 25714. Проверена су и два контејнера ПОК-078 са радарским патронама ПА-1 прототипске партије и аутомат АТ-80 за контролу одбацивања мамаца, у сарадњи са ракетним јединицама ПВО и осматрачким радарима. Они су у првој варијанти били на носачима наоружања.

Први лет на ИЈ-22 изведен је 20. новембра 1985, али је наставак рада прекинут услед техничког отказа комутатора ПОС и касније због дугог периода лоших метеоролошких услова. Други пут авион је полетео тек 21. марта 1986. године. Појавиле су се тешкоће са пиропатронама,

Пасивни ометачки систем имала су само два Ми-8 из ВРС. Контејнер је постављен изнад носача наоружања (Сјаса Дакић)

које се нису активирале у лету, па су проведене провере са избацавањем из контејнера на земљи.

На основу праћења два лета закључено је да утицај пасивних сметњи на радарске показиваче има жељене карактеристике. Одрас пасивних сметњи имао је ефективну рефлексну површину већу од карактеристичних одраза борбених авиона, повећавао се после одбацивања патрона и задржавао је висину. Комутатор је морао да се доради како би постао поуздан. После спроведених модификација патрон ПА-1 усвојен је у наоружање 1988. године и на томе се остало.

Нису завршени ни радови на универзалном авионском подвеснику ПИО-65-13 са 65 патрона ПА-1 и 13 инфрацрвених мамаца (ИЦ), управљачком кутијом ПС-80 и блоком логике БЛ-80, који је требало да се подвешава на носаче бомбардерског наоружања на свим борбеним авионима. Због разлике у растојању закачки и електричних инсталација пројектоване су две подваријанте за МиГ-21 и за авионе домаће конструкције.

Под притиском потребе да се што пре обезбеди ефикасна заштита од лаких преносних ракетних система ПВО, у ВТИ у Жаркову брзо су (у јесен 1991. године) пројектована решења за главне летелице у РВ и ПВО са универзалним аутоматом АТ-80 и „великим“ мамцима ИЦ-1 пречника 46,5 мм, дужине 105 мм и масе 300 г и „малим“ мамцима ИЦ-3 пречника 29,6 мм, дужине 105 мм и масе 200 грама. Предвиђено је да се користе патроне противрадарске ПА-1, М82 калибра 29,6 мм и масе 208–225 грама.

У ходу, уведен је побољшани аутомат АТ-80М, који је уместо сигналне светиљке са тастером за индикацију напајања имао две ЛЕД светиљке.

За сваку летелицу изведено је наменско решење прилагођено њеним карактеристикама, односно позицијама на које се могла поставити касета или подвести контејнер.

Модификације

У ВТИ у Жаркову брзо су завршили главни део посла и у фабрици „Утва“ из Панчева припремљена је производња касета, а у „Слободи“ из Чачка производња мамаца. Носилац интеграције био је завод „Мома Станојловић“.

На „орловима“ је примењено решење са три „носача“ мамаца – касетом РОУР-S на доњој страни трупа за 40 инфрацрвених мамаца ИЦ-1 и у два контејнера постављена на бочне стране задњег дела трупа (на места предвиђена за инсталацију стартних ракета у изворном пројекту „орла“) РОУР-S и РОУР-L, са још 2×20 ИЦ-1 и 2×8 патрона ПА-1. У првој тури летелица, које су већ октобра 1991. године добиле ПОС, нашло се шест Ј-22 „орло“ – по два из сваке од три ловачко-бомбардерске ескадриле – 238, 241. и 242. Радови на сваком авиону трајали су по две недеље. То се може закључити по једном акту ВТИ Жарково од 3. октобра 1991, којим је тражено да се 14. октобра Заводу предају авиони и да ће они бити враћени матичним јединицама 28. октобра.

За заштиту извиђачких авиона ИЈ-22 „орло“ требало је проверити како мамци утичу на квалитет извршења основног задатка – аерофото-снимања. Од новембра 1991. до марта 1992. године у ВОЦ-у су испитивани контејнери са аерофото-камерама „Винтен“ британског порекла на авиону број 22714. У оквиру тог задатка проверен је утицај светлости мамаца на снимке и обављена је функционална провера мамаца ИЦ-1 и ИЦ-3 са симулацијом захвата са школском ракетом „стрела-2М“. На косим даљинама од 600, 1.300 и 1.800 метара глава за самонавођење ракете презахватила је мамац после захвата издувника мотора авиона.

Процењено је да број „осветљених“ снимака може да се сврста у тзв. случајне појаве и да зависи од вероватноће истовременог отварања бленде и избацивања мамаца. Код каденце избацивања мамаца није било осветљених снимака

јер је вероватноћа истовремено мала. Зато су мамци примењиви и мала је вероватноћа да ће оштетити снимке – и то само једне камере постављене за вертикално снимање.

Такође, децембра 1992. године на авиону 25712 проведени су утицај светлости мамаца ИЦ-3 на извиђачки подвесник са камерама пореклом из СССР-а и њихова ефикасност. У лету је четири пута школском ракетом „стрела-2М“ остварен захват на издувник мотора, а затим прескок на први мамац који је избачен из подвесника.

На „јастребова“ су уграђена по два контејнера ПОЈ, за по 40 ИЦ мамаца ИЦ-3 и по осам патрона ПА-1. Међутим, поменути интеграција ПОС није била приоритетна, с обзиром на то да су почетком деведесетих година „јастребови“ задржани у скромним количинама у борбеним јединицама, а већина авиона је конзервирана. Изузетак су авиони коришћени у јединицама са аеродрома Маховљани и Удбина, које су биле борбено ангажоване све до 1995. године.

Током лета 1992. године само мали број авиона који су готово сваки дан летели на борбене задатке имао је одговарајућу заштиту – од осам „јастребова“ из 28. ескадриле само три су имали ПОС. Осим авиона који су ПОС добили у радионицама на аеродромима, контејнери су уграђивани на авионе на редовном ремонту у Заводу „Мома Станојловић“. Неке летелице су модификоване на „терену“. Када су хрватске снаге ушле на аеродром Удбина затекли су само један авион „јастреб“, који није пребачен као остала техника на аеродром Маховљани, јер је био у радионици ПОС-а.

Авиони „галеб Г-4“ добили су по два контејнера ПОЈ-264 за по 40 ИЦ мамаца ИЦ-3 и осам радарских патрона ПА-1. Повлачењем „јастребова“ из наоружања (1996. године) улогу лаких јуришника у потпуности су преузели Г-4 и зато је постепено већина авиона добила ПОС.

За МиГ-21 предвиђена су два контејнера ПОМИГ за по 20 мамаца ИЦ-1 и по осам патрона ПА-1. Каснило се у припреми документације за уградњу на све варијанте МиГ-21, али у 204. авијацијској бригади нису губили време и сами су уградили систем самозаштите на 11 МиГ-21 „бис“.

Планирано је, али није остварено, да се ПОС угради на већину једноседих МиГ-21 – по листи из августа 1995. године предвиђене су модификације на 14 МиГ-21 „бис“, девет МиГ-21М и четири МиГ-21Р.

За заштиту „антонова Ан-26“ предвиђена су два контејнера ПИО-096 за по 80 мамаца ИЦ-3 и 16 патрона ПА-1. За посаде хеликоптера, како је оцењено, била је боља заштита избор профила лета који ће онемогућити захват са

ИЦ самонавођеном ракетом у односу на уградњу ПОС-а, који је отежавао летелице. Зато су само на два Ми-8, коришћена у Војсци Републике Српске, уграђени контејнери идентични као на Ан-26 (ПИО-096 за 80 ИЦ-3 и 16 ПА-1). За „газела“ су била предвиђена два контејнера ПО-341 на боковима са по 48 мамаца ИЦ-3, али се одустало од интеграције ПОС на те летелице.

Рутинска примена

У јесен 1991. године ИЦ мамци почели су рутински да се користе за заштиту авиона. О томе су сачувани неки статистички подаци, као на пример да је 252. ескадрила утрошила 616 мамаца ИЦ-3.

У ратним условима израђена је већа количина мамаца, додуше по хитном поступку, па су прескочене неке прописане фазе развоја и израде документације. Наиме, произведена је већа количина иако није прошла прописану процедуру тестова – једна партија проглашена је прототипском и проведени су тестови у фабрици и ВОЦ-у.

Мамци ИЦ-1 и ИЦ-3 формално су уведени у наоружање 11. јуна 1992. године. ■

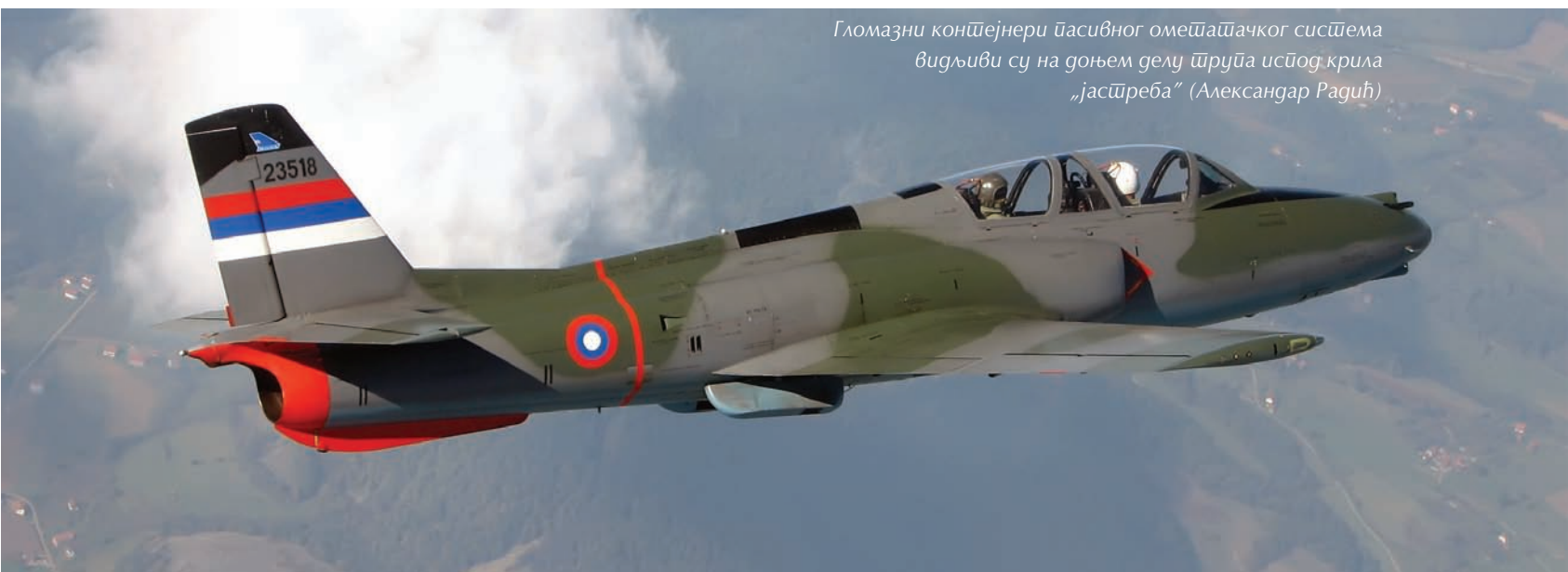
(Насиљавак у идућем броју)

Александар РАДИЋ

Касете са ИЦ мамцима припремљене за постављање у контејнер пасивног ометачког система на „галебу Г-4“ (Александар Радић)

Гломазни контејнери пасивног ометачког система видљиви су на доњем делу шрупа испод крила „јастреба“ (Александар Радић)

УСПЕСИ СЕЛЕФИЈСКИХ ЕКСТРЕМИСТА

ГОСПОДАРИ

ПИШЕ проф. др Милан МИЈАЛКОВСКИ

Њихово насиље карактеришу насумичност у избору непосредне жртве напада (пре свих, цивили), ради стварања утиска да сви и на сваком месту могу да буду следећа мета, и бруталност, убиство непосредне жртве на начин којим ће изазвати највећи могући страх код посредне жртве (средина из које потиче непосредна жртва). Уколико успешно примењују такву стратегију, то значи да користе своје најјаче оружје – изазвани страх код примарне жртве, који настоје да одржавају и појачавају. Реч је о својеврсној привременој победи терориста или победи у продуженом трајању, независно од тога да ли примарна жртва (држава жртва) признаје такву сурову реалност.

Кад петарда звучи као бомба

Паника у одмаралишту Жуан-Ле-Пен, недалеко од Нице на француској ривијери, 14. августа, представља карактеристичан пример победе тзв. Исламске државе у Француској, односно пример о нивоу изазваног страха код француских грађана од тероризма џихадиста. Наиме, тог дана у касним вечерњим сатима петарде које су бачене из аутомобила изазвале су јурњаву гостију, јер су помислили да је реч о терористичком нападу. Том приликом, повређено је око 40 особа. На снимцима могу да се виде испревртани столови и столице на терасама кафића и ресторана, и стампедо људи који вриште. „Заслугу“ за такво панично реаговање гостију има џихадиста Мухамед Булел, који је месец дана раније (14. јула 2016) камионом улетео међу шетаче и посматраче ватромета на једном од градских шеталишта у Ници, и при томе усмртио 84, а повредио више од 120 људи.

Сличну „привремену“ победу постигла је селефијска терористичка Ал Каида у САД, када је 11. септембра 2001.

Тероризам неког недржавног актера против одређене државе или савеза држава представља асиметричан конфликт, чија суштина је у томе што терористи своју инфериорну војну моћ настоје да надокнаде извођењем изненадних оружаних напада на потпуно непредвидив и непоновљив начин

отетим путничким авионима извела самоубилачке нападе у Њујорку и Вашингтону. Анкета спроведена међу Њујорчанима, коју је објавио „Њујорк тајмс“ почетком септембра 2003, показала је да је две трећине анкетираних изјавило како су сигурни да ће доћи до новог напада на Њујорк, више од половине рекло је да се клоне вишеспратница, избегавају подземну железницу и да спавају у страху. Око трећине испитаника признало је да још живе под утисцима трагедије од две године раније. „Искрено мислим да ће се то поново догодити. Мислим да чекају да се све смири и да се сви поново успавамо“, изјавила је Флора Мука, која живи у Бруклину.

Остаће запамћена победа селефијских терориста против Шпаније у пролеће 2004. године. Најпре су „спавачи“ Ал Каиде ујутро 11. марта извели синхронизоване нападе експлозивним направама у четири путничка воза у Мадриду, при томе, усмртивши 191 и ранивши 1.430 особа. Потом, 2. априла, селефијска терористичка група Абу Хавс запретила је шпанској амбасади у Египту да ће нападати шпанске мете све док Шпанија не повуче свој контингент војника из Ирака. Већ 5. априла, војни портпарол Ал Каиде у Европи упутио је претње Шпанији да ће „бити претворена у пакао“ ако се одмах не повуче из Ирака и Авганистана. Након тога, шпански премијер Сапатеро издао је 18. априла наређење да се 1.300 шпанских војника повуче из Ирака, а 27. априла у националном парламенту саопштио је: „Данас од 16 часова ниједан шпански војник није остао у Ираку“.

На успех селефијских терориста указују учестала упозорења највиших званичника немалог броја европских земаља у смислу да „прете нови напади џихадиста, страдаће још невиних људи, власти чине све што могу да спрече терористичке нападе, али ће њих бити још и сличних“.

Несумњиво, највећу победу селефијских терориста представља тзв. Исламска држава на деловима територија Ирака и Сирије, проглашена 29. јуна 2014, чије уништење

није изгледно у догледно време. А највећа заблуда, чак и међу добрим познаваоцима селефијског тероризма, јесте у томе што се труде да направе разлику између тзв. Исламске државе и Ал Каиде, Боко Харам у Нигерији, Ал Ша-

Признати грешке на Балкану

45

У вези са поменутиим узорком остварених и наговештених победа џихадиста, које несумњиво подгревају њихове илузије о могућем успостављању калифата у планетарном смислу, нужно је истаћи шта је претходило том крвавом походу на читав свет. Основано је констатовати да је томе допринело неразумно и неопрезно (самоубилачко) повлађивање моћних ванбалканских западних хришћанских центара моћи у последњој деценији 20. века тероризму, најпре у Босни и Херцеговини, а потом на Косову и Метохији и у Македонији, које траје и данас. Реч је о својеврсној инвазији елитног састава терористичке Ал Каиде (између 10.000 и 15.000), који је чинио злочине у Босни и Херцеговини и регрутовао нове чланове међу локалним муслиманима, а потом, њен мањи контингент помагао терористичкој ОВК, нарочито, са територије Албаније, у априлу 1999. године. Врхунац повлађивања, односно самообмањивања одвија се у јужној српској покрајини Косово и Метохија, где покушавају да селефијске терористе награде „државом“. Заузврат, „захвалност“ албанских џихадиста је евидентна: око 900 Албанаца са Косова и Метохије налази се у саставима тзв. Исламске државе, а само у 2015. години њих 83 придружило се Даешу. Стога, упутан начин за поништавање победа селефијских терориста треба да отпочне признавањем заблуда учињених на Балкану и предузимањем мера за исправљање дотичних погубних заблуда по балканску и европску безбедност. У супротном, поход џихадиста на Европу биће незаустављив. ■

СТРАХА

баб у Сомалији, терористичке ОВК и других. Напросто, заборавља се чињеница да све оне имају исти циљ – калифат и шеријатски закон, а нијансиране су само њихове стратегије.

Важна победа перјаница селефијских терориста (Ал Каида и Даеш) учвршћује се на простору некадашње колевке хришћанства – на Блиском истоку. Они су систематским вишегодишњим насиљем над хришћанским становништвом (убиствима, силовањима, приморавањем хришћана да пређу у ислам и плаћају „дизију“, порез који им је наметнут као грађанима другог реда, нарочито у Ираку и Сирији) остварили етничко чишћење, које незаустављиво настављају. Према подацима које је Европски парламент изнео у Годишњем извештају о стању верских слобода у свету 2015, хришћанска популација у Ираку са 1,2 милиона, колико их је било 1990, смањена је на 260.000, а у Сирији, од око два милиона хришћана у 2011, остало је од 600.000 до 900.000.

СТО СЕДАМДЕСЕТ СЕДАМ ГОДИНА ОД НАСТАНКА ПРВЕ ФОТОГРАФИЈЕ

БЕСМРТНИ ОТИСАК

Иако је у први мах фотографија била привилегија само малог броја људи и ентузијаста, захваљујући напретку технологије она је данас доступна свакоме од нас. „Селфи“ је аутопортрет-фотографија, на којој је особа фотографисала себе или себе с другим особама, држећи фото-апарат или мобилни телефон. Иако је коришћена и раније, та реч чешће је употребљавана током 2013, када ју је Оксфордски речник енглеског језика прогласио за реч године. Иако се најчешће везује за друштвене мреже, многи вероватно не знају да је први познати „селфи“ настао век и по пре појаве друштвених мрежа, а направио га је пионир фотографије Роберт Корнелијус давне 1839. године на дагеротипији.

Рат у објективу

Један од првих примера манипулације видљив је већ на првим ратним фотографијама Роџера Фентона, које су настале по налогу краљице Викторије. Са задатком да фотографишу Кримски рат (1853–1856), она је од фотографа захтевала да не овековечава страхота рата, већ да га прикаже на „леп начин“. У складу с инструкцијама, Фентон је фотографисао портрете официра и војника који су позирали пред камером, без иједне сцене борбе или рањених војника. Снагу манипулације осликава и чињеница да је Кримски рат био толико крвав и страхотан да је Фентон био само један од фотографа који су послати да га сниме, а да су његови претходници или погинули или умрли од колере. Имајући у виду чињеницу да живимо у времену када се никада више није причало о миру, а да никада није вођено више ратова, такав вид манипулације и данас није изгубио на снази и многи фото-репортери на пут крећу са сличним задацима.

Срећом, има и оних других који су јавности широм отворили очи својим фото-записима о највећим страхотама од којих се, како се чини, свет ни дан-данас није опоравио. Подједнако језиву, а истовремено и снажну поруку у оку сваког посматрача пренела је фотографија на којој нага вијетнамска девојчица Фан Ти Ки Пук бежи од ужаса рата у својој земљи као и она на којој је тело утопљеног дечака Ајлана, избеглице из Сирије. Иако њихов настанак дели више деценија, постале су симбол безумља које доносе ратови.

Привид реалности

Многим људима који се размећу својим фотографијама данас се замера да на тај начин стварају привид реалности, документујући један инсценирани тренутак, који би требало да створи позитивну слику о главном актеру фото-

СЛИКОМ ПИСАЛИ ИСТОРИЈУ

Иако је то у широј јавности мало познато, архив Фото-центра Медија центра „Одбрана“ Управе за односе са јавношћу Министарства одбране богата је ризница фотографија које сведоче о више од пола века живота и рада људи на овим просторима. Мада је фокус војних фотографа од првих послератних година био на војницима, официрима, униформама, војничким свечаностима и тенковима, успели су да на својим негативима забележе и дух времена у коме су ти фото-записи настајали, остављајући нам траг о неким државама, људима и догађајима који су обележили једну епоху.

Још од када је 2. октобра 1945. одштампан први број војног гласила „Народна армија“, војни фото-репортери кренули су на задатке и почели сликом да пишу историју. У Фото-центру брижно се чувају све фотографије од 1945. године до данас, а захваљујући поштовању прописа о чувању архивске грађе и филмова – у просторији у којој нема дневног светла и прашине, где су температура и влажност ваздуха константни – скоро све су одолеле зубу времена.

У епохи црно-беле фотографије, Фото-центар имао је највећу лабораторију у земљи, а појавом колорне фотографије Југословенска народна армија опремила га је технологијом којом је ретко ко други у то време могао да се похвали – најсавременијим машинама које су могле да раде фотографије у колору чак метар ширине. Сваког 22. децембра приређиване су изложбе о активностима ЈНА, а педесетак најлепших фотографија у великом формату, снимљених у тој години, слало се у све наше амбасаде, којих је у то време било више од педесет широм света. Процес дигитализације ове богате архиве започео је 2008. године, уз подршку Џеферсон института и Владе Краљевине Норвешке.

ВРЕМЕНА

графије. Међутим, такве намере нису бољка модерног света, јер су се сличне технике манипулације користиле приликом портретисања одређених личности од првих дана комерцијалније примене фотографије. Наиме, одувек је фотографисање био најјефтинији начин стварања слике о себи, имајући у виду чињеницу да је наша моћ управо онолика колико је други перципирају. Тако је сваки човек који је имао новца за то могао у студијима из 19. века да буде фотографисан у богатој сценографији или да изабере костим и објекте са којима ће бити представљен. Тако фотографисан, човек је могао бити представљен као богат, образован, значајан и утицајан. За све те видове манипулације интересантно је да настају пре самог снимања фотографије, мењањем онога што се налази испред објектива камере. Такав вид манипулације, с временом разрађиван, данас је изузетно присутан и може се видети у рекламној и модној индустрији.

У потрази за истином

Када је реч о фотографијама, једна од најконтроверзнијих тема данашњице јесте аутентичност приказаног. На снимљеним фотографијама почеле су да се раде интервенције откако су се појавиле, али за разлику од данашњих схватања, првим фотографима било је важно да постигну што већу реалистичност, као механички запис стварности. У првих двадесет година постојања фотографија се убрзано развијала, а фотографи су се такмичили ко ће измислити квалитетнији начин снимања слике. Жеља за побољшањем брзине снимања и квалитета детаља, као и могућност квалитетне репродукције фотографије, довела је до многобројних изума без којих се не може замислити модерна свакодневица.

Историја фотографије може се, наиме, посматрати као непрестано лутање од жеље да се прикаже чиста реалност,

до хтења да се створи њен вештачки привид. Фотографи су често несвесни моћи које поседују, а били су у прилици (и данас су) да буду на местима и у околностима које су недоступне обичном човеку. Сумирајући развој фотографије, чини се да је један од најважнијих „делова опреме“ које фотограф са собом треба да понесе – професионалност и тежња ка објективном приказивању света око себе. ■

Биљана МИЉИЋ

ВОЈНИЦИ У ИСТОРИЈИ СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ
ПРОТА МАТЕЈА НЕНАДОВИЋ

Слика побуњене Србије

Први и Други српски устанак изнедрили су слободну српску државу, која на нов начин и на националном нивоу намеће другачију традицију мишљења и говора, чији су заговорници

устанички главари, обични устаници и гуслари. О збивањима у Првом српском устанку говоре и „Мемоари“ Проте Матеје Ненадовића (1777–1854), који у устанку учествује као војвода, један од вођа устаничких снага, дипломата и први председник Правитељствујушег совјета.

Историјске чињенице говоре да Матеја Ненадовић активно учествује у борбама и знатно утиче на ток догађаја у Првом и Другом српском устанку. Матејиног оца, кнеза Алексу Ненадовића, Турци су погубили у Сечи кнезова, а потом Матеја Ненадовић са стрицем Јаковом покреће устанак у Ваљевској и Шабачкој нахији. Он командује делом устаничке војске при ослобођењу Ваљева, Шапца, Карановца (Краљева), Ужица и Смедерева, а посебно се истиче вештим командовањем при одбрани Дрине, када снагом оружја и преговорима успева да одговори турску војску од упада на устаничку територију. У боју на Мишару 1806. године Прота са одредом удара у турску позадину и код њих ствара велико

расуло, док у опсади Београда руководи топовском паљбом са Жарковачког брда и са својим Ваљевцима разбија Турке и осваја Дедино брдо (данашње Дедиње). Поменути подаци говоре да је Прота у војничкој вештини раван дру-

гим устаничким вођама, али он истовремено много доприноси успостављању законодавне власти у устаничкој Србији, прво председавајући Правитељствујушчим совјетом, првом српском владом, од 1805. до 1807. године, а потом и као ваљевски војвода.

Није Матеја Ненадовић у Првом српском устанку био само ратник, законодавац и државник, већ и дипломата који се жестоко бори за интересе српских устаника у Русији, Бечу и током преговора са Турцима. Издвојену и уметнички вредну целину у „Мемоарима“ представља управо приказ прве дипломатске мисије устаничке Србије и покушај Проте Матеје Нена-

довића да заинтересује Русију за српску судбину. Протина поређења, у том делу мемоара, освајају уверљивошћу представе о путу у непознато и епском лепотом: „Овако се навезао Колумб са својом дружином на сиње море, да нађе Америку и упозна је са Европом; а ми се навозимо данас на тихи Дунав да нађемо Русију за коју ништа не знамо где је, но само што смо у песни чули да је има, и да Србију упознамо са Русијом.“

Није Прота Матеја Ненадовић само војсковођа у Првом српском устанку, законодавац, државник и дипломата, већ и књижевник који ратна збивања бележи кратко, прецизно и са узвишеном мирноћом хероја навикнутог на крваву свакодневицу

„Мемоари“ Проте Матеје Ненадовића писани су вероватно тридесетих година 19. века, али су у пуној верзији публиковани тек 1867, захваљујући његовом сину књижевнику Љубомиру Ненадовићу. Занимљиво је да Прота ратна збивања бележи кратко, прецизно и са узвишеном мирноћом хероја навикнутог на крваву свакодневицу.

Литерарна пројекција устанка

Вечна истина о променљивости животне среће само је једна од појава и збивања које Матеја Ненадовић сагледава у бурним устаничким данима и описује у свом делу. У Протином приповедању чињенице се нижу и по историјском и по неисторијском редоследу, а занимљиво је да на потпуно исти начин говори о свакодневним и прозаичним детаљима, као и о историјски најважнијим догађајима. У Ненадовићевом казивању наизменично се, поред хероизирања и величања устаничких победа, наглашавају и суревњивост наших

војвода, ситничарење, зађевице и примери кукавичлука, тако да дело представља изванредан материјал за истраживање историчара и драгоцену ризницу података за етнографске, социолошке и карактеролошке студије о Србији предустанничког и устаничког доба.

У заоставштини Проте Матеје Ненадовића сачувано је више од 700 писаних докумената (писма устаничких првака, војни извештаји, говори и „прошенија“), који несумњиво, у време писања мемоара, освежавају његово сећање и призивају давно заборављене слике. Сигурно је да Прота помоћу докумената контролише историјску веродостојност сопствених сећања, мада треба нагласити да и у таквим околностима његово мемоарско дело није историографско и научно, већ оригинална литерарна пројекција сећања на оно што је некад било. Деценије које су прошле између догађаја у српским устаницима до тренутка писања мемоара узрок су несистематичности у приповедању Матеје Ненадовића и више испреплетених наративних токова, попут животописа кнеза Алексе Ненадовића, путовања у Русију или приказа устаничких збивања. Протини „Мемоари“ крију узбудљиве приказе јунаштва, топлу сторију о устаничком топу, дипломатска лукавства, бројне анегдоте, згоде и народне обичаје, док узбуркана „ратна и нератна прикљученија“ добијају епске размере у херојским причама о погубљењу Алексе Ненадовића и Илије Бирчанина, драматичној борби синовца кнеза Станоја са Турцима и опсадама Ваљева, Београда и Шапца. Једно је сигурно, „Мемоари“ Проте Матеје Ненадовића су драгоцене и уметнички вредно књижевно сведочење и поуздан историјски документ о бурним годинама новије српске историје на крају 18. и у првој половини 19. века. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

ТОЧАК СРЕЋЕ И НЕСРЕЋЕ

(из Мемоара
Матеје Ненадовића)

„Бурна времена новије српске прошлости била су тесно скопчана са мојим животом; и као што су она променљива била, тако је и мој живот био променљив. Ја сам служио и господарио, половао и војводао; путовао по народном послу далеке путове и код куће мирно седео и у мојој башти воће калемлио; војевао сам опасне ратове и уживао благодет општег мира; са царевима говорио сам слободно, а каткад збунио ме је говор простога кмета; гонио сам непријатеља и бежао од њих, живео у сваком благу и изобиљу и опет долазио до сиротиње; имао сам лепе куће и гледао их из шуме спаљене и срушене; пред мојим шатором вриштали су у сребро окићени хатови и возио сам се у својим неокованим таљигама; војводе ишчекивале су заповести из мојих уста и опет судба ме доводила да пред онима што су били моји пандури на ноге устајем.“

ПРОТА МАТЕЈА НЕНАДОВИЋ
МЕМОАРИ

ИЗЛОЖБА КОЈА СЕ НЕ ПРОПУШТА

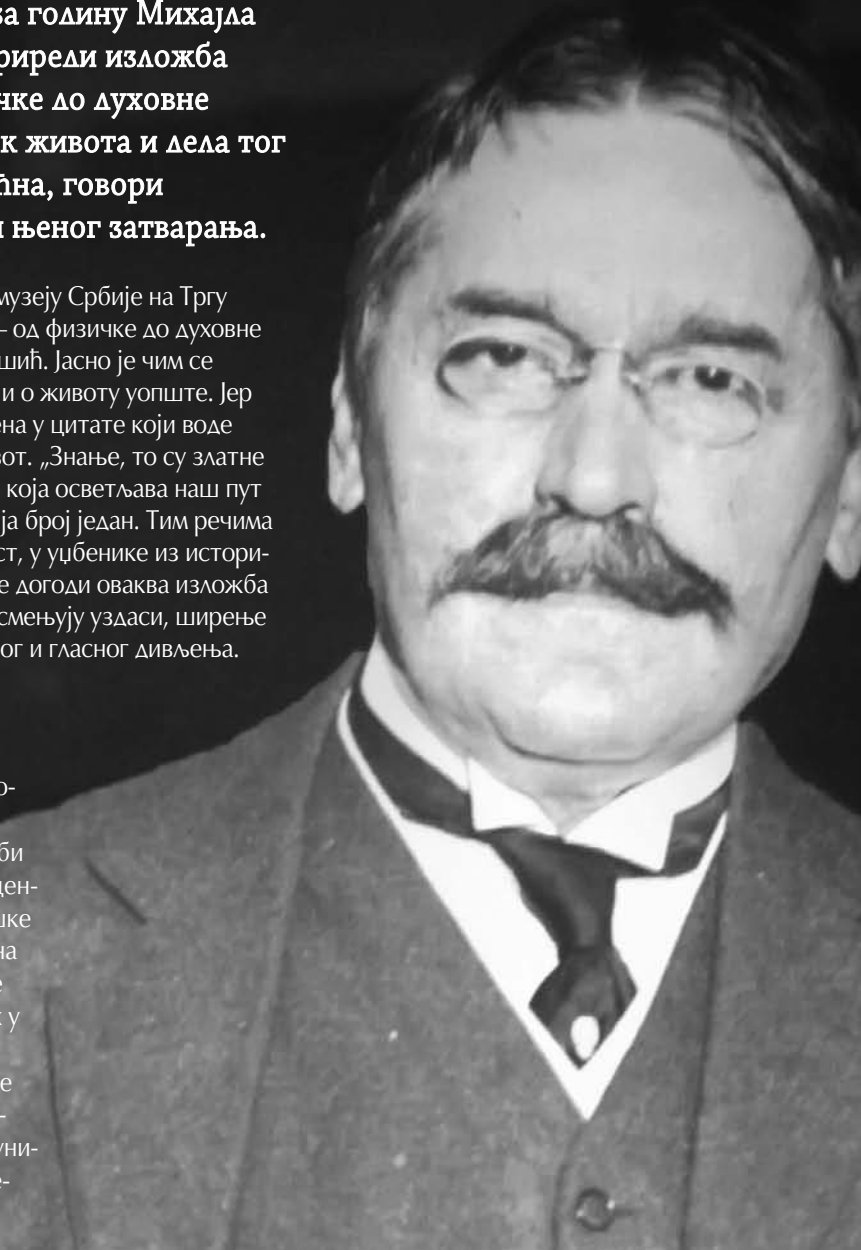
У шетњи са Пупином

Претходну годину УНЕСКО је прогласио за годину Михајла Пупина. Више него довољан повод да се приреди изложба у његову част. Изложба „Пупин – од физичке до духовне реалности“ представља најобимнији пресек живота и дела тог научника. А о томе колико је поставка моћна, говори чињеница да се већ два пута помера датум њеног затварања.

Крајем септембра 2015. година у Историјском музеју Србије на Тргу Николе Пашића отворена је изложба „Пупин – од физичке до духовне реалности“, ауторке Александре Нинковић Ташић. Јасно је чим се назив чује да је реч о Пупиновом животу. Али и о животу уопште. Јер начела понашања тог великог научника, срочена у цитате који воде кроз изложбу, заправо су ванвременска упутства за живот. „Знање, то су златне лествице преко којих се иде у небеса; знање је светлост која осветљава наш пут и води нас у живот будућности пун вечне славе“ – лекција број један. Тим речима мајка је испратила Пупина у бели свет. Потом и у вечност, у уџбенике из историје и физике, оне што нам кроје поимање света. А онда се догоди оваква изложба – „ошамути“ нас новим сазнањима, онима због којих се смењују уздаси, ширење зеница, убрзани откуцаји срца... и остали симптоми јасног и гласног дивљења.

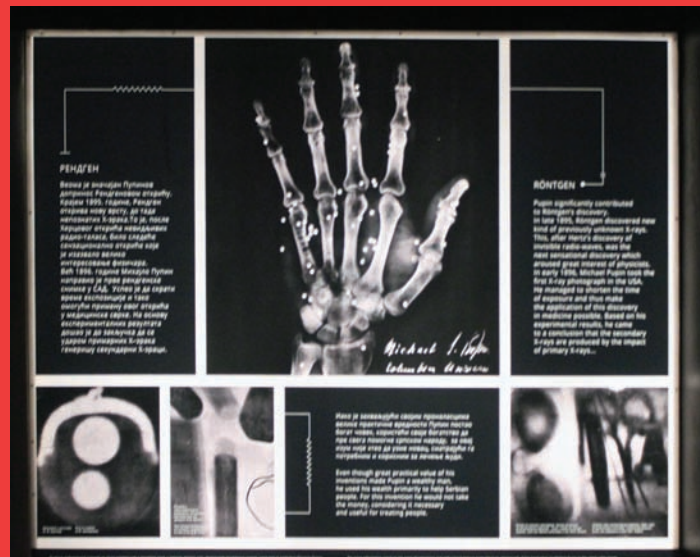
Да ли сте знали...

Познат нам је Пупинов допринос бежичној телефонији, а потом и рендгенологији. Али, да ли сте знали, рецимо, да је Пупин продао баш све што је имао како би отишао у Америку, да је у Њујорк стигао са свега пет центи у џепу и без знања енглеског језика, да је радио тешке физичке послове пре него што је постао стипендиста на Колумбија колеџу, да је акустичне таласе за откривање подморница засновао на треперењу ножева забодених у земљу за комуникацију између пастира који су ловили лопове, да је очистио њујоршко небо од каблова када је схватио да једна жица може да проводи више телефонских веза, да су његови калемови обезбедили телекомуникацију на раздаљинама великим као Атлантис, да је учествовао у дефинисању граница после Првог светског

УНАПРЕЂЕЊЕ РЕНДГЕНОВОГ АПАРАТА

Немачки физичар Конрад Рендген открио је X-зраке 1895. године. Годину дана касније Пупин је усавршио Рендгенов апарат скративши десет пута време потребно да се направи снимак. На тај начин снимање је могло да се примени и на живим бићима. Један њујоршки хирург послао је тада Пупину пацијента чија је рука била погођена сачмом. Резултат је био изванредан, јер је добијена веома јасна слика сачме у руци. То је било први пут да је нова технологија коришћена у медицини.

рата, те су Банат, и у њему Пупинов родни Идвор, остали део Србије, да је био један од оснивача агенције НАСА, да један мали кратер на Месецу носи његово име... И то је тек мрвица нових информација које ова изложба доноси. По ресто ваља отићи у Музеј, па обилазити детаљно, у пратњи водича или апликације „Пупин“ на паметном уређају.

Изложба врло живописно описује Пупиново детињство и образовни пут, активности у области науке, проналазаштва, професорског рада, оснивања и унапређивања највећих институција науке у Америци, његове национално-политичке доприносе пре, током и после Великог рата, многобројна доброчинства, меценски однос према уметности... Први пут је пред јавност изнет и Пупинов највећи

уметнички легат, позајмљен за ову изложбу из Народног музеја у Београду, који обухвата ремек-дела Паје Јовановића, Уроша Предића, Константина Данила, Влаха Буковца и осталих.

Овде Михајло Пупин, да ли се чујемо?

Модерна технологија размазила је своје потрошаче, па више ни изложбе не могу да буду статичне, морају да нас истовремено поуче и забаве. Поред тога што изложба запањи информацијама о Пупину, које су нам неоправдано промакле у образовању, памет додатно занеми пред технологијом која готово магијски Пупина извуче пред посетиоца и учини да проговори с њим. Зазвони тако телефон на музејском зиду, јавите се, а с друге стране жице Пупин прозбори: „Здраво, овде Михајло Пупин, да ли се чујемо?“ Када му одговорите, ваше речи испишују се на суседном зиду. Холограми, игре светла, звучне инсталације, анимације и Пупинов глас који одзвања холовима музеја, музеолошко искуство, које нам је приредио „Live View Studio“, сели се у незаборав. Тако постављена изложба на најбољи начин представља лик и дело тог великог научника, али и модерно лице и креативне потенцијале данашње Србије.

СТРУЧНА ВОЂЕЊА

Све и кад постоје путокази, легенде, објашњења укратко и нашироко, чак и кад уз помоћ напредне технологије изложба комуницира са посматрачем, реч водича је непроцењива за потпуни доживљај. Стручна вођења кроз поставку за индивидуалне посетиоце организују се средом од 17 часова, када кроз изложбу води музејски саветник Небојша Дамњановић, и суботом од 13 и 15 часова, када о изложби говори боље него било ко други ауторка Александра Нинковић Ташић.

Паметни уређај, телефон или таблет, основно је помагало за лутање кроз лавиринт први пут отворених музејских просторија, јер активацијом апликације „Пупин“ и одабиром сектора у ком се налазите, улазите у Пупинов живот – слушате савет који му мајка даје пред пут у Америку, пловите заједно на палуби брода Вестлајф ка Њујорку, разговарате са њим телефоном, на небеској љуљашци путујете кроз космос...

Изложбу је до сада погледало више од педесет хиљада посетилаца и више од триста школских група. А сви они који су нашли добар изговор да је не посете, могу то да учине до краја године. ■

Драгана БАРИЈАКТАРЕВИЋ

ДАВУТОГЛУОВА СТРАТЕГИЈСКА ДУБИНА

Мада се, макар номинално, кемализам у Турској још држи, све је извесније да би у унутрашњој и спољној политици те државе могао бити замењен неоосманизмом, чије је најцеловитије тумачење понудио управо Ахмет Давутоглу, веома утицајни политичар и професор политичких наука на многим турским универзитетима

Кемал Аїшайурк

Ограничавајући Турску на њен азијски део, Европа је, бар за неко време, решила Источно питање, надао се врсни познавалац те проблематике из отоманског периода Васиљ Поповић. Прихватајући основна европска начела у односима са другим државама и у погледу сопственог унутрашњег уређења, Турска је обезбедила „мирни опстанак у светској заједници народа. Тешко је да ће се више икад у Турској пробудити освајачки дух према Европи, ношен осећајима верског, азијског империјализма”, писао је Поповић 1928. године. Међутим, мотиви (политички, верски, војни) који су некада детерминисали појам Источног питања, данас су поново оживели пред нашим очима. Развој националне свести у појединим исламским земљама после Другог светског рата, навео је француског историчара Жан Пјер Алема (Jean Pierre Alem) да се 1959. године запита да ли би то на Западу могао бити разлог за обнављање старе идеје „да је Источно питање стварно несазнатљиво”. Друштвени развој Турске и исламског света, некада у окриљу Отоманске империје, озбиљно је довео у питање тековине Кемала Ататурка, за које је наука некада веровала да су представљале историјски крај Источног питања. Дана-

шња наука за такве дилеме треба да пронађе ваљане и уверљиве одговоре.

Ако се ослонимо на дефиницију Источног питања која се тиче његовог историјског идентитета, а која се ослања на идеолошко предубеђење о вечитом сукобу исламског света са европском (хришћанском) цивилизацијом, онда би појава и снажење радикалног исламизма (фундаментализма) у исламским земљама, који се као бујица последњих деценија шири Европом, имало за последицу да у најновије време то питање поново постане варијанта идеолошког рата између исламских и хришћанских држава. Међутим, ако имамо у виду дефиницију Источног питања онако како је оно реално егзистирало у прошлости – као „питање прерасподеле утицаја, моћи и територија између консолидоване Западне Европе и Русије, на рачун Османлијског царства у време његовог историјског назадовања од 1683. до 1923. године” – савремена збивања која се тичу разграничења сфера утицаја на Балкану и Блиском истоку између Русије и Запада (којима се придружују и Сједињене Америчке Државе) на једној, и Турске на другој страни, наводе нас на закључак да се такође може говорити о подваријанти тог питања, овога пута у контексту турског геополитичког и економског повратка на Балкан. По Милораду Екмечићу, Источно питање у класичном виду могло би се обновити само

у условима осамостаљења Курда у независну државу. Без тога, оно ће увек живети под стално променљивом маском сукоба Русије и Запада око сфера утицаја на Балкану.

Без обзира на то што је у време другог издања Поповићевог дела (*Источно питање*) 1965. године целокупна историографија у свету била готово једнодушна да је оно историјски окончано, данас је то уверење озбиљно уздрмано. Није немогуће, како је поводом трећег издања Поповићеве књиге још 1996. године написао историчар М. Екмечић, да се Источно питање још једном у историји поново отвори, „иако на тој тачки перо историчара мора да се заустави“. Да ли је искусни историчар наслутио или је то коинциденција, али у исто време Турска је новом спољнополитичком оријентацијом најавила свој „повратак“ на Балкан и тиме, заправо, отворила нову фазу Источног питања на трасном евроазијском простору.

Преплитање интереса

Савремене манифестације Источног питања можемо пратити кроз неколико кључних стратешких праваца у политици његових нових (и старих) протагониста, чију окосницу чине: актуелна турска спољна политика, с једне стране окренута Балкану, у међународним односима препозната као неоосманизам, а на другој, намера данашње Турске да буде највећа и најутичајнија сила у муслиманском свету на просторима где је некада егзистирало Османско царство. Разумљиво је да се на том плану турски интереси преплићу са интересима европских сила на Балкану и Блиском истоку, који су током историје представљали константу Источног питања и који су подједнако и данас присутни. Новина је да се, у односу на претходне векове, европским силама сада придружују и Сједињене Америчке Државе, што савременим манифестацијама Источног питања даје знатно нову димензију и крајње неизвесну перспективу.

Поновна појава Источног питања, написао је недавно бивши немачки шеф дипломатије Јошка Фишер, у ауторском

тексту за лист „Зидојче цајтунг“, има потенцијал да постане нека врста супер-Балкана, са огромним безбедносним ризиком по Европу. Европско-турски односи деценијама су били дубоко противречни, али упркос свему, Европи је, сматра Фишер, потребна Турска, а Турској Европа: „Чак и да између Европе и Турске нема партнерства, Европа не би могла да се ослободи последица геополитичког суседства с Турском“, додаје он. „Историја нас учи колико је Источно питање почетком 20. века било опасно. Почетком 21. века то питање се у благо измењеном облику вратило и није ништа мање опасно“, мада, тврди Фишер, опасност од рата у Европи не постоји.

Упркос томе, појава и снажење радикалног исламизма (фундаментализма) у исламским земљама, па и самој Турској, који се као бујица последњих деценија са Блиског истока прелива у Европу, у најновије време прети да додатно радикализује и дестабилизује односе између исламских и хришћанских држава, пре свега, оних на Блиском истоку и у Европи. Формирање тзв. Исламске државе и грађански рат који букти на Блиском истоку, у чијем је епицентру Сирија, а

ЗАПАЉИВЕ ИЗЈАВЕ

Током посете Призрену, октобра 2013. године, садашњи председник Турске Реџеп Тајип Ердоган изјавио је да је „Косово Турска, а Турска Косово“, да Косово и турски народ имају исту историју и цивилизацију, те да „језици, религија, лица могу бити другачији“, али да „смо сви деца исте земље“. Маја ове године Давутоглу је, обраћању на церемонији отварања обновљене Ферхат-пашине џамије, изјавио да говори у име 78 милиона Турака, искрених пријатеља Бошњака у БиХ и поручио да су Турци „били овде, да су сада овде и да ће ту бити заувек“.

Те и сличне изјаве турских државника више су него јасне манифестације актуелне турске политике.

Историчар проф. др Милорад Екмечић

с њим, ескалација тероризма у Европи и миграциона криза неслућених размера, која нас асоцира на велику сеобу народа с почетка средњег века и рушење Римског царства, доводи не само Европу, већ и читаво човечанство пред једну од великих историјских прекретница у којој ће се решавати будућност европске цивилизације.

Нова-стара стратегија Турске

Наш истакнути оријенталиста и дипломата (некадашњи амбасадор у Анкари) Дарко Танасковић у својим књигама, интервјуима и јавним предавањима први је препознао и научно елаборирао савремену стратегију Турске према западном Балкану, коју је дефинисао као политику неоосманизма. Према Танасковићу, у питању је нова спољнополитичка стратегија савремене Турске која на простору западног Балкана види своју традиционалну интересну сферу и легитимно подручје новог политичког утицаја. Програмску платформу најновије турске политике на западном Балкану, сублимиране у појму неоосманизам, поставио је Ахмет Давутоглу (министар, а потом и премијер у турској влади) у књизи *Сјраишешка дубина: међународни положај Турске*

Орјенталиста и
дипломата
проф. др Дарко
Танасковић

prof. dr Darko

(из 2001), која ће протеклих година у време посета турских званичника (председника Абдулаха Гула, премијера Реџепа Тајипа Ердогана и, најчешће, самог Ахмета Давутоглуа) добити и своју практичну потврду у овом региону.

У својој књизи *Неоосманизам. Повраћањак Турске на Балкан* (2011), професор Танасковић открива да турска савремена дипломатија на Балкану има више лица – кемалистичко, исламистичко, пантурско – и да се иза њих увек скрива неоосманизам, оличен у империјалној носталгији, у комбинацији с крајњим прагматизмом. На питање шта је „неоосманизам“, да ли је то цивилизацијска парадигма или неоимперијализам са Босфора, Танасковић је у поменутој књизи написао: „Пре свега, неоосманизам је више од идеологије. Он је филозофија историје, цивилизацијска парадигма и поглед на свет својствен већини припадника савремене турске нације, а особито њеној интелектуалној елити“. У основи му је „рационализација непревадане империјалне носталгије једне велике историјске нације незадовољне својим положајем и улогом у свету“, па је као такав постао „дубинска константа турске спољне политике“.

О „неоимперијалним сновима на Босфору“ у западним медијима почело се, тврди Танасковић, отворање и масовније говорити поводом „цурења“ америчких депеша из Анкаре, у Викиликсовој режији. У њима се на врло сличан начин коментарисало о појави неоосманизма у турској унутрашњој и спољној политици као новом феномену. У време великих унутрашњих превирања претходних година, Турска је тражила решење кроз „нездраве представе“ о својој будућој мисији у Европској унији, империјалној визији на Балкану, Блиском истоку и Кавказу, што се могло закључити на основу поменутих америчких дипломатских извештаја из Анкаре. О том феномену пише и Танасковић у поменутој књизи, а немачки „Шпигл“ („Der Spiegel“), који се бавио Танасковићевом студијом из 2011. године, посебно апострофира Давутоглуове „сарајевске тезе“, у којима се наглашава да је Балкану, Кавказу и Блиском истоку под османском контролом било много боље и да Турска намерава да се врати на Балкан. (Давутоглу је у Сарајеву поручио: „То је био отомански Балкан. Ми ћемо обновити такав Балкан.“)

У својој књизи Танасковић цитира речи турског министра иностраних послова који је у Сарајеву, приликом отварања Конференције о отоманском наслеђу и муслиманским заједницама Балкана у октобру 2009. године, између осталог, рекао: „У време Османске државе балкански регион је био центар светске политике у 16. веку. То је златно доба Балкана. (...) Османска историја је историја балканског региона, историја посебног значаја балканског региона у светској историји. (...) То је био османски Балкан. Ми ћемо обновити такав Балкан. Људи то зову неоосманским. Зато ја не упућујем на османску државу као на спољнополитичко питање. Оно што ја наглашавам (у наслову сарајевске Конференције) јесте османско наслеђе. Османски векови Балкана су успешна прича. Сада је треба обновити. (...) Имамо више Бошњака који живе у Турској него у Босни! Више Албанаца који живе у Турској него у Албанији! Више Чечена који живе у Турској него у Чеченији! Више Абхаза у Турској него у Абхазији! Зашто је то тако – због исламског наслеђа. За све различите народе на Балкану, Средњем истоку и Кавказу, Турска је сигурно уточиште, њихова домовина! Ви сте добродошли! Анадолија припада вама, наша браћо и сестре! И ми смо сигурни да је Сарајево наше! (...) Ми ћемо реинтегрисати балкански простор, ми ћемо реинтегрисати Блиски исток, ми ћемо реинтегрисати Кавказ на оним принципима регионалног и светског мира, не само за све нас, него за цело човечанство. (...) Због ових историјских веза спољна политика Турске настоји да успостави ред у свим овим околним регионима, на Балкану, Кавказу, Блиском истоку, јер, ако нема реда, ми ћемо платити цех. За дипломате из другог дела света босанско питање је техничко питање. За нас је то питање живота и смрти. То је тако важно. За нас је територијални интегритет Босне и Херцеговине једнако важан као и територијални интегритет Турске. За Турску је безбедност Сарајева једнако важна као безбедност и просперитет Истамбула...“, рекао је Давутоглу на отварању Конференције о отоманском наслеђу и муслиманским заједницама Балкана, у октобру 2009. године.

Не занимају их Срби

Уочљиво је да је политика турских званичника на Балкану окренута углавном муслиманском становништву у Албанији, на Косову и Метохији, у Македонији, Санџаку и у Босни и Херцеговини. Њих, наравно, не занимају национални интереси осталих народа на Балкану, пре свега српског, чије је историјско и државотворно право старије у односу на исламизирани хришћане који себе називају Бошњацима, па и Албанце у Македонији и на Космету. Турци се понашају као да историја Балкана почиње од 14. века, када су се њихови преци појавили на овом полуострву.

Евидентно је да Турска објективно располаже таквом снагом и значајем, поготово у регионалним размерама, да се без њеног учешћа и конструктивне сарадње не могу остварити трајна стабилност и развој Балкана. Привредни партнери Турске на Балкану морали би, ипак, озбиљно узимати у обзир и неоосманистичку природу турских мотива, циљева и наглашеног занимања за овај регион, па, у складу

ТУРСКА ЈЕ ПАЛА НА БАЛКАНУ

У књизи *Сџраиџегијске дубине* Ахмет Давутоглу поручује: „Не би се смело заборавити да је судбина Османске државе запечаћена на Балкану. Турска која не би била у стању да на Балкану створи заграничне зоне утицаја, не би могла утицати ни на шире међународне односе, а ни на регионалне балансе”.

Вратићемо се на Танасковићев коментар, с обзиром на то да је он најбољи познавалац савремене турске политике: „Турска је одлучна да се на Балкану, после једног века, опет промени печат. Припрема се модерно дизајнирани, допадљиви ‘мухур’ (печат). Особито се бојим да се многим у БиХ није већ турски ‘мухур’ учинио важнијим од ‘мухура’ хаџија из Брисела. Ако је тако, БиХ би могла у негативној синергији њезиних поглавица, захваљујући прастарим илузијама о моћним заштитницима у неким далеким центрима, остати једином земљом западног Балкана изван ЕУ, баш у друштву с евроазијском Турском и њезиним неоимперијалним балканским сновима”.

с тим, упозорава Танасковић, уз сав респект Турске, „Босна и Херцеговина би се морала добро пазити да се у њој не помешају европски и (евро)азијски политички хоризонти...”. Није спорно да је Турска и за Европску унију, НАТО, Руску Федерацију, као и за цео свет, геостратешки изузетно важна земља, каква ће остати и убудуће, било јој допуштено да буде чланица ЕУ или не. Међутим, не сме се заборавити да она управо неоосманитичком спољном политиком гради алтернативу свом чланству у Европској унији. Отуда су од Давутоглуових „тлапњи” опасније оне илузије о Турској које се подгревају и у одређеним бошњачким политичким круговима, који у Турској виде алтернативу Европској унији.

Ма колико се појам неоосманизам „одомаћио” у политиколошкој и осталој литератури, при чему се под њим најчешће подразумева турска спољна политика, ипак не постоји његова једнозначна и прецизна дефиниција, упозорава Танасковић. По њему је „неоосманитичка спољна политика можда само највидљивији хоризонт реализовања комплексне матрице која је истовремено духовна, идеолошка, културна, привредна и политичка”. У крајњем случају, неоосманизам је „стање духа, сидриште особеног менталитета, самосвојан систем вредности и с њим усклађен поглед на себе и на свет”. Као такав је и „упориште идентитета, ослонац амбиција и расадник илузија, лука освајачког испољавања и прибежиште разочараног самозаваравања”. Ипак, закључујући своје размишљање о дефиницији неоосманизма, Танасковић додаје да је неоосманизам, у контексту турске спољне политике, „њена дубинска и све израженија константа”.

Исламистичка ревизија кемализма

Критичким указивањем на дугогодишњи мимикричан, у основи неискрен однос турских политичких елита према кемалистичком наслеђу и европским вредностима, илустрован и епизодом покушаја избегавања традиционалног про-

токола током посете Алије Изетбеговића Ататурковом гробу 1991. године, Танасковић упозорава на све присутнију неоосманитичку ревизију кемализма и реисламизацију данашњег турског друштва. О томе нема дилеме ни у Европској унији, која очито не жели Турску у свом друштву, али је због многих разлога принуђена да балансира у односима са њом. Једна од карактеристичних одлика неоосманизма и његових носилаца у Турској, као и целокупне турске унутрашње и нарочито спољне политике, тврди Танасковић, свакако је „изражени прагматизам и макијавелистичка вештина у комбиновању свих расположивих, неретко и логички противуречних идеолошких, политичких и пропагандних адута ради остваривања дугорочно пројектованог циља”. А коначни циљ, сматра наш угледни исламолог, могла би бити реисламизација земље у не тако далекој будућности.

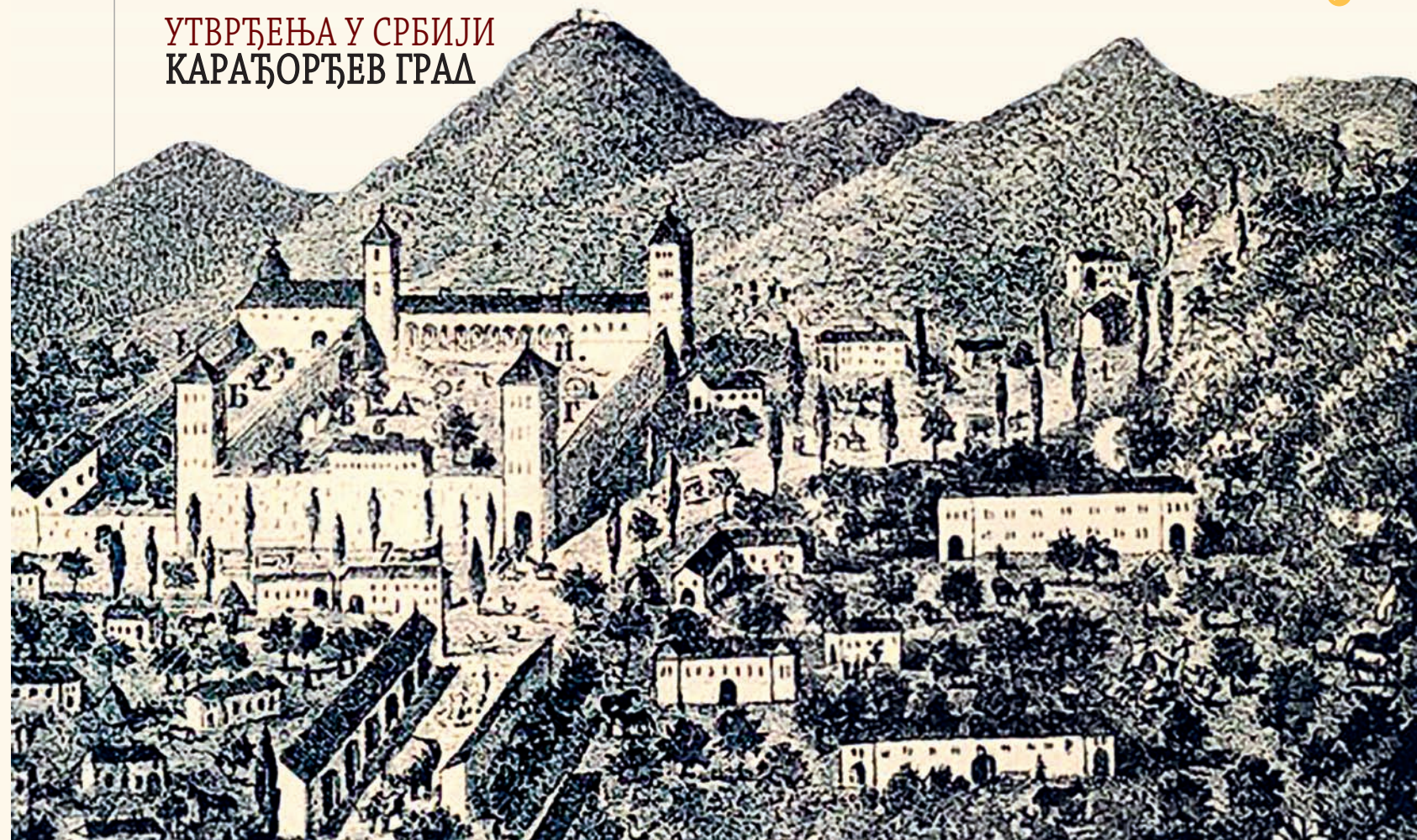
„Ако је исламизам идеологија неодојива од неоосманизма”, при чему је неоосманизам „идеолошки амалгам исламизма, туркизма и османског империјализма”, Танасковић упозорава да му је „кемализам свакако главни противник и мета његовог друштвеног и политичког деловања”. У основи, кемализам се темељи на бескомпромисном

Турски професор
Ахмет Давутоглу

секуларизму (лаицизму) и асимилацијском турском национализму, сажетом у схватању да сви држављани Турске, без обзира на етничко порекло, припадају „турском политичком народу”, односно турској нацији. Ипак, кемализам, како се назива политичко и демократско наслеђе великог турског реформатора Кемала Ататурка, који је почетком 20. века заосталу турску царевину превео у модерну републику, одржао се до данас у Турској, макар номинално, иако је све извесније да би могао дефинитивно бити замењен неоосманизмом и у унутрашњој и спољној политици турске државе. Најцеловитије тумачење актуелног неоосманизма понудио је управо Ахмет Давутоглу, професор политичких наука на многим турским универзитетима, чија је књига *Сџраиџегијска дубина: међународни положај Турске* доживела чак 43 издања, и нема никакве дилеме да Давутоглуова синтагма *сџраиџегијска дубина* има и историјску и актуелну политичку и географску димензију. ■

(Насџавак у следећем броју)

УТВРЂЕЊА У СРБИЈИ
КАРАЂОРЂЕВ ГРАД

УСТАНИЧКА ПРЕСТОНИЦА

К аменит крш узвишења био је прошаран кривим стаблима једне врсте храста кога су, управо због природно неправилног, рачвастог облика, мештани користили за оплен, односно дрвене делове на сељачким колима. Тако је узвишење и добило име Опленец.

Иако бројни посетиоци те лепе вароши хрле ка опленчком вису како би посетили велелепни краљевски маузолеј, Цркву Светог Ђорђа Победоносца, Топола има још пуно тога да покаже путнику намернику. Устанци, буне и ратови оставили су траг, а било да су то чиниле стране окупационе трупе и експедиције или династички мотиви-

сане наше војне јединице, понешто је увек у њој рушено, уништано, разношено... Неми, а најречитији сведоци такве историјске судбине вароши и њених знаменитости су и данас очувани, а делом и рестаурирани остаци старе Тополе и Карађорђевог града.

Изванредан географски положај места смештеног на падинама и у подножју Опленца, на стратешки важном укрштању београдског, крагујевачког, рудничког и шабачког друма, у окружењу шумадијских брежуљака и плодних пропанака Поморавља, створио је предуслове да град постане политичко-административни центар ослобођеног дела Србије за време војводе Карађорђа.

Звона огласила слободу Србије

Топола је почетни узлет доживела у време Првог српског устанка (1804–1813). Вођа те „српске револуције“, Ђорђе Петровић, рођен у оближњем селу Вишевцу, настањено се уочи устанка у непосредној близини вароши, у засеку Крћевац. Поставши велики вожд, Црни Ђорђе је од Тополе направио престоницу ослобођене Србије. Од некад утврђеног Карађорђевог града остали су само његов конак са кулом и црквени звоник, који је имао намену одбрамбене куле.

У периоду између 1811. и 1813. године сазидан је утврђени град опасан шанцем, са троспратним кулама и бедемима за непосредну одбрану Тополе. Унутар њега налазили су се породични и гостински конак, као и Црква Пресвете Богородице, познатија под именом Карађорђева црква. Њен звоник био је смештен у југоисточној кули тврђаве, а три звона, изливена у тополивници у Доњем граду Београдске тврђаве, прва су се огласила у слободној Србији.

Конак, који се у литератури назива и Карађорђев двор, простирао се од црквеног звоника (југоисточне одбрамбене куле) до куле која се налазила на југозападном темену утврђеног тополског града, чинећи његов јужни зид у дужини од 40 метара. Данас је сачуван део конака, у наставку југозападне куле, а део од око 17 мета-

Питом, плодан и валовит брежуљкасти рељеф централне Шумедије у свом средишту брижно чува историјску варош Тополу. Настала на падинама и у непосредној околини брега познатог под називом Мали Оплепац, варош се свила око неколико значајних историјских здања која сведоче о бурној и славној прошлости Србије.

ра, према црквеном звонику, нестало је приликом рушења тополског града 1877. године.

Подигнут по Карађорђевој замисли, баш као и цео комплекс градског утврђења, конак је 1811. године имао седам соба, трпезарију, сарачану (одају у којој је држана опрема за коње), пространи трем испред соба, а у подножју, што је диктирао благи пад терена, налазиле су се две подрумске просторије у које се улазило из трема оивиченог луковима. Подигнут као главна резиденција врховног војводе, конак је сазидан од камена, и повезан са југозападном градском кулом у чијим се зидовима, дебелим метар и по, налазе отвори за пушкарнице. Објекат је, уз извесне преправке, обновио Карађорђев син кнез Александар Први (1842–1858). Он је у њему радо одседао и посматрао народна весеља приређивана испред. А, по правилу, ту је проводио и највећу породичну светковину – славу Светог Климента, када су му долазили гости из читаве Србије.

Услед вишеструких рушења и разних преправки приликом обнављања, првобитни изглед конака делимично је нарушен. Данашњи изглед и ентеријер, са надзиданом кулом до висине коју је могла имати у време подизања, објекат је добио током реконструкције и конзервације коју је 1965. године обавио Завод за заштиту споменика културе СР Србије.

У конаку је отворена стална изложба личних војдових предмета и аутентично оружје из Првог српског устанка, међу којим је и оригинални Карађорђев топ познат под именом „аберадар“ (гласник). Недостаје десна ручка, коју је краљ Петар Први Велики Ослободилац (1903–1921) искористио као основу за крунидбене инсиг-

ДРВО ТОПОЛЕ НА РАСКРСНИЦИ

Стари назив Тополе био је Каменица, по речици која протиче уз сам обод данашњег града. Као Топола први пут се спомиње у званичним пописним документима аустријских картографа с почетка 18. века. Предање каже да је на самој раскрсници поменутих путева, где су се састајали и коначили многобројни трговачки путници, изникло и разгранало се велико дрво тополе чији је хлад пружао идеално одмориште. Убрзо је одредишна тачка код тополе прерасла и у назив читаве варошице.

није, желећи да симболично повеже своју владавину са славном владавином деде, војда Карађорђа.

Управо Карађорђево топ заузима посебно место у застакљеном трему конака, а сачуван је зачудо, јер је деценијама лежао на отвореном, на огради порте, уз Цркву Светог Ђорђа на Опленцу. То бронзано оруђе објављивало је важне вести народу уговореним сигнаlima. На његовом задњем делу утиснуто је да је изливен у Тополивници у Београду 1812. године.

Карађорђу се дивио и Наполеон

Црква Пресвете Богородице, у народу позната као Карађорђева црква, једнобродна је грађевина са основом у облику уписаног крста. Грађена је од ломљеног камена, док је њен двосливни кров покривен ћерамидом. Уз западни портал подигнута је спратна кула звонара, такође од камена, која је истовремено служила и за одбрану. Полукружна и витка купола цркве прекривена је шиндром – плочама од храстовог дрвета. Купола је споља ортогонална, а изнутра полукружна. Црква делује прилично рустично, али се одликује изузетно складним пропорцијама. Споља је окречена у бело, а унутрашњост је богато осликана, па, са иконостасом у дуборезу, одаје утисак склада и префињености.

Центром утврђеног града доминира монументални споменик војду Карађорђу, дело истакнутог вајара Петра Палавичинија. Вођа српских устаника, који је уздрмао темеље турског царства у Европи, и коме се у погледу војне вештине дивио и сам Наполеон, није био писмен. Савременици, па и најљући непријатељи, указивали су му најдубље поштовање, а он лично изнад свега је уважавао и ценио школоване људе. Учени родољуби, попут Доситеја Обрадовића, долазили су му, пуни дивљења, на поклоњење. Разумљиво је отуда што је у свом утврђеном граду подигао школу, која је након слома устанка, уз друге грађевине, нестала.

Највероватније да се школа налазила у црквеној авлији, на темељима зграде у којој је данас Народна библиотека „Радоје Домановић“. Први писани помен о њеној градњи потиче из 1823. године. То је молба којом се Карађорђево устаник и писар, један од тада ретких писмених Тополаца, Милан Марковић, обратио кнезу Милошу Великом за позајмицу од сто гроша јер

су толико остали дужни мајсторима који су подигли школу у Тополи. Као што је црква обновљена, тако је, по свему судећи, и школа изнова дигнута на месту старе Карађорђево школе. Зграда је масивна, зидана ломљеним каменом, дебелих зидова, чији су подрумски отвори служили као пушкарнице. Изнад подрума су три просторије, у које се улази из дворишта, преко трема. У највећој просторији, до улице, била је учионица, а у преосталим двама стан за учитеља. У тој згради била је школа све до Првог светског рата.

До пре неколико година одолевала је зубу времена, мада поприлично руинирана, велика зграда такозване „гостилнице“, коју је преко пута западне стране тополског утврђења подигао кнез Александар Први. Та лепа грађе-

вина, зидана каменом и покривена ћерамидом, подигнута је у стилу најбољих друмских ханова плански постављаних на главним саобраћајницама ради прихвата и коначка путника, каравана и гостију. Но, с обзиром на резиденцијални карактер тополског града, „гостилница“ је имала придворску намену. Служила је у првом реду за одседање високих достојанственика, посетилаца и гостију кнеза Александра Првог. Овичена са источне и јужне стране дугим ходником, који се одликује снажним стубовима и лучним сводовима, она је,

поред две веће одаје за преноћиште (једна за мушкарце, а друга за жене са децом), имала пространу салу за боравак и обедовање, кујну, више помоћних просторија и стан за гостионичара. Трем је несумњиво омогућавао изузетно угодно одмарање и предах са отвореним видиком према утврђеном тополском граду, Карађорђевој конаку и шумовитом Опленцу. За време Другог светског рата окупатор је зграду користио као тамницу.

Касарна обновљена 2010. године

Као седиште војда Карађорђа, Топола је током Првог српског устанка била и средоточно место највише војне команде. У њој је била смештена и главна војна резерва оружја, муниције и барута, а, уз сталну војну посаду, увек је било војске на окупу. Кнез Александар Први обновио је здање касарне. То је била спратна грађевина, зидана каменом и покривена ћерамидом. Дуж целе источне стране постављен је спратни трем на седам дрвених стубова. Горњи трем, као прави оријентални доклат, омогућавао је изванредан поглед на Карађорђево град и Оплецац. У приземљу је била коњушница, а на спрату изнад ње пространа сала за кавалеристе. У мањим одајама у северозападном крилу касарне били су амурлук (просторија за смештај коњске опреме), соба за коњушара, остава, кујна и собе за старешине.

Од Тополске буне 1877. године, када је била изложена лицитационој продаји, Карађорђева касарна променила је више власника и имала различите употребне намене. У потпуности је обновљена 2010. године залагањем тадашњег управника Народне библиотеке Србије и управника Задужбине краља Петра Првог Миладина Гавриловића.

На раскршћу са кога се одвајају руднички, крагујевачки и шабачки друм, преко пута северозападне капије Карађорђевог града, налази се лепа и једноставна среска кућа зидана од чврстог материјала. Та зграда спада у ред најстаријих сачуваних објеката старе Тополе и посебно је вредна као архитектонски споменик тог времена. Уцртана је у приказу Тополе 1883. године и, после измене више власника, служила за становање све до 1988. године, када је спасена од рушења и стављена под заштиту, као архитектонски споменик целине старог градског језгра Тополе.

Нови успон за време кнеза Александра

После успона кнеза Милоша Великог (1815–1839. и 1858–1860) и „смакнућа“ војда Карађорђа (у ноћи између 25. и 26. јула 1817), Топола је изгубила свој првобитни значај. Нове блиставе тренутке тај крај доживео је у време Карађорђевог сина кнеза Александра

(1842–1858) који је с посебном пажњом обновио очеве винограде и воћњаке на источним падинама Опленца, подигавши себи пространу кућу и вински подрум. Обновљањем очеве задужбине, српски кнез Александар привукао је богатије и виђеније људе из краја, па се Топола убрзо развила у лепу варошицу са солидније грађеним кућама и дућанима.

Повратак Обреновића (који су владали Србијом све до 1903) на престо 1858. године означио је нови дуги период запуштености и стагнације тополског краја. Након погибије кнеза Михаила 1868. године, Намесни-

штво је Карађорђево град, као државно власништво, ставило на јавну лицитацију. Тополци и народ околних села успели су да сакупе новац и откупе Карађорђево цркву за своју црквену општину. Запуштени остаци Карађорђевог града, као упориште побуњеника након гушења анти-бреновићевске Тополске буне 1877. године, савњени су са земљом.

Доласком на српски престо Карађорђевог унука краља Петра Првог Великог Ослободиоца 1903. године, Топола бележи нови период процвата. Већ наредне године варошица је одвојена од села, чиме је постала самостална општина и трговачко-занатско насеље. Будући да је краљ своју отаџбину напустио као дете и у изгнанству

Топола - Карађорђевог Монаха са Црквом

провео четрдесет пет година, била је разумљива носталгија и осећање везаности за завичај. Убрзо се у потпуности посветио испуњењу своје жеље и аманета својих родитеља да се у Тополи изгради велики храм у коме би се сахрањивали сви Карађорђевићи. Посебну заслугу за подизање цркве имао је краљев блиски пријатељ, тадашњи управник Народне библиотеке Србије историчар академик Јован Н. Томић. Надвишени брежуљак Малог Опленца био је као створен за остваривање животног сна. Тиме је крунисана богата градитељска делатност владара из династије Карађорђевић, коју је отпочео родоначелник владарске породице подижући утврђени град. ■

Дејан РИСТИЋ

ИВАНА ПЕТРОВИЋ ОСВОЈИЛА ТРЕЋЕ МЕСТО
НА БЕОГРАДСКОЈ „НАЈК” ТРЦИ

СПОРТ КАО СТИЛ ЖИВОТА

Војска Србије омогућила ми је да остварим сан, јер на Војној академији постоје изузетно добри услови за тренинг — спортски центар и новоотворена атлетска дворана, Припреме на нивоу Војске Србије, такмичења, као и стимулативне мере за најбоље, мотивишу. Још ако постоји и љубав према спорту, успеси не изостају — каже војна службеница задужена за физичко васпитање у 126. бригади ВОЈИН.

15. септембар 2016.

Међу десет хиљада тркача који су се одважили на буду део традиционалне „Најк” градске трке на десет километара, овог септембра била је и Ивана Петровић, која је, прошавши кроз циљ за 38 минута и 17 секунди, освојила треће место у женској конкуренцији. Она спортским успесима, али и током обављања свакодневних задатака организовања и планирања обуке и провере физичке способности, доказује да је прави промо-тер спорта који успешно мотивише своје колеге да се „активирају” и заволе рекреацију.

Говорећи о утисцима са такмичења, Ивана подсећа да се „Најк” трке организују свуда по свету и традиционално окупљају велики број учесника, па се ту могу срести љубитељи трчања, од рекреативаца до врхунских спортиста. Каже да је конкуренција била јака, а победничко постоље поделила је са репрезентативкама наше земље које представљају Србију на балканским и европским првенствима.

— Иако није реч о стази с које се бележи званични резултат, постигла сам лични рекорд на десет километара. Имајући у виду температуру типичну за летње услове, дужину стазе, уз изазове које је носила и сама траса, није било лако. Преко Бранковог моста до Теразијског тунела благи успон, а касније следи пад, што изискује додатну енергију и

Победници „најк” трке (Ивана Пејровић друга с лева)

тактику током трчања – каже Ивана, додајући да су специфичност уличних трка, у односу на атлетске стазе, још и тврда подлога, која носи већу могућност повређивања и разне препреке које додатно оптерећују тркаче.

У ТРЕНИНГУ ТОКОМ ЦЕЛЕ ГОДИНЕ

У циклусу припрема атлетичара овакве трке, објашњава Ивана, имају улогу јачег тренинга, па такмичењу нису претходиле озбиљније припреме, већ је то била својеврсна контрола њене физичке спремности.

– Атлетиком се бавим од малена и дуго сам у спорту. То нам је породична традиција јер је и мој тата био атлетичар. Али, када сам уписала Факултет за физичко васпитање у Београду, због обавеза, нисам била у прилици да се атлетици посветим у мери у којој сам хтела – искрена је спортисткиња.

Ипак, када је прошле године почела да ради као референт за физичко васпитање у 126. бригади ВОЈИН указала се прилика да се посвети ономе што највише воли – спорту.

– Војска Србије омогућила ми је да остварим сан, јер на Војној академији постоје изузетно добри услови за тренинг. Ту су Спортски центар и новоотворена атлетска дворана, а неће само на томе остати. Припреме на нивоу Војске Србије, такмичења, као и стимулативне мере за најбоље, мотивишу. Још ако постоји и љубав према спорту, успеси не изостају – наглашава Ивана.

У претходној години двадесетдеветогодишња Нишлијка низала је успехе – на државном нивоу постигла је запажене резултате у тркама на 800, 1.500 и 3.000 метара. У плану су, како истиче, припреме за крос који ове јесени организује РТС, а успех на том такмичењу био би карта за улазак у редове репрезентације Србије.

ПРОМОЦИЈА ЗДРАВИХ ЖИВОТНИХ НАВИКА

Осим Иване, у трци је учествовало још припадника Министарства одбране и Војске Србије, а запажен успех је и четврто место професионалног војника Наташе Ђулафић, која је, такође, чланица атлетске репрезентације Војске Србије.

Победница је била Теодора Симовић, а бржа од Иване била је још само Биљана Цвијановић. Код мушкараца најбољи је био Осман Јунузовић, други Огњен Стојановић, а трећепласирани Стенли Кибус.

Старт је био код београдског Ушћа, траса је даље водила преко Бранковог моста и централних градских улица, па назад кроз Нови Београд. По броју учесника и интересовању јавности, трка је српску престоницу сврстала међу топ дестинације за љубитеље трчања. Највећу „Најк” трку на овим просторима отвориле су кошаркашице Милица Дабовић и Тамара Радочај, које су бодриле тркаче, промовишући здраве животне навике и развој спорта. ■

УНИВЕРЗИТЕТ ОДБРАНЕ У БЕОГРАДУ
ВОЈНА АКАДЕМИЈА

Расписује

ЈАВНИ КОНКУРС

за избор/реизбор у звање наставника на пољу друштвено-хуманистичких
и техничко-технолошких наука

А) ПОЉЕ ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

I Избор у звање наставника:

1. једног наставника за ужу научну област Економска теорија и политика у звање ванредног професора.

II Резбор у звање наставника:

1. једног наставника за ужу научну област Стратегија у звање ванредног професора.

Б) ПОЉЕ ТЕХНИЧКО-ТЕХНОЛОШКИХ НАУКА

I Избор у звање наставника

1. једног наставника за ужу научну област Ракетни системи у звање доцента.

II Реизбор у звање наставника

1. једног наставника за ужу научну област Системи наоружања у звање ванредног професора;
2. једног наставника за ужу научну област Моторна возила и мотори у звање ванредног професора и
3. једног наставника за ужу научну област Телекомуникације у звање ванредног професора.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- 1) да кандидат поседује научни степен доктора наука из области за коју се бира;
- 2) да кандидат није правоснажно осуђиван за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе коју издаје високошколска установа или примања мита у обављању послова у високошколској установи;
- 3) да је кандидат професионално војно лице за конкурс под бројем Б II1, Б II1 и Б II2, војни службеник за конкурс под бројем А II1 и А II1 и лице у пензији којем је одлуком Сената 1/19 Универзитета одбране омогућен избор у звање наставника, за конкурс под бројем Б II3.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА

А) ПОЉЕ ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

За избор/реизбор у звање ванредног професора:

- 1) просечна оцена са студија најмање (8);
- 2) најмање трогодишње педагошко искуство у звању асистента и да није од кадета, односно студента добио оцену нижу од „добар“ више од два пута у протеклом трогодишњем периоду и позитивна оцена са

приступног предавања, уколико нема претходно трогодишње педагошко искуство у звању асистента;

- 3) најмање један рад ранга M23, M24 или M51; радови ранга M51 могу се заменити радовима ранга M52;
- 4) најмање два излагања на научним скуповима (M31, M33, M61, M63) и
- 5) остварене активности најмање у два елемента из Табеле елемената доприноса наставника академској и широј заједници (табела 1. као прилог Критеријумима за стицање звања наставника на Универзитету одбране у Београду – „Службени војни лист“, број 7/12, 12/13 и 25/13), осим ако се први пут бира у наставничко звање.

Б) ПОЉЕ ТЕХНИЧКО-ТЕХНОЛОШКИХ НАУКА

За избор/реизбор у звање доцента:

- 1) просечна оцена са студија најмање (8);
- 2) најмање трогодишње педагошко искуство у звању асистента и да није од кадета односно студента добио оцену лошију од „добар“ више од два пута у протеклом трогодишњем периоду и позитивна оцена са приступног предавања, уколико нема претходно трогодишње педагошко искуство у звању асистента;
- 3) најмање један рад ранга M21, M22 или M23 и најмање један рад ранга M51, M52 или M53;
- 4) најмање два излагања на научним скуповима (M31, M33, M61, M63) и
- 5) остварене активности најмање у два елемента из Табеле елемената доприноса наставника академској и широј заједници (табела 1. као прилог Критеријумима за стицање звања наставника на Универзитету одбране у Београду – „Службени војни лист“, 7/12, 12/13 и 25/13), осим ако се први пут бира у звање.

За избор/реизбор у звање ванредног професора:

- 1) да кандидат после избора у звање доцента није од кадета односно студента добио оцену нижу од „добар“ више од два пута у протеклом петогодишњем периоду;
- 2) најмање четири рада са SCI листе ранга M21, M22 или M23, од којих се један може заменити остварењем категорије M80 или M90 или радом ранга M51 или M52, од тога најмање два рада односно остварења од последњег избора;

- 3) оригинално стручно остварење (пројекат, студија, патент, оригинални метод), односно руковођење или учешће у научним пројектима;
- 4) објављен уџбеник, монографија, практикум или збирка задатака из области за коју се бира или мултимедијални садржаји са рецензијом намењени кадетима односно студентима;
- 5) најмање пет радова саопштених на међународним или домаћим научним скуповима (М31, М33, М61, М63), од којих најмање два од последњег избора;
- 6) менторство најмање у два завршна рада и
- 7) остварене активности најмање у три елемента из Табеле елемената доприноса наставника академској и широј заједници (табела 1. као прилог Критеријумима за стицање звања наставника на Универзитету одбране у Београду – „Службени војни лист”, 7/12, 12/13 и 25/13).

Напомена везана за поновни избор у звања наставника

На основу члана 9. става 2. Критеријума за стицање звања наставника на Универзитету одбране у Београду, услови за реизбор идентични су условима за избор у постојеће звање ванредног професора, с тим да су ти услови постигнути од избора у звање у које се поново бира.

Сходно члану 12. Критеријума за стицање звања наставника на Универзитету одбране у Београду, наставници који су на дан ступања на снагу ових критеријума у звању доцента или ванредног професора у пољу техничко-технолошких, природно-математичких и друштвено-хуманистичких наука, испуњавају услове за поновни избор (реизбор) у исто звање.

ДОКУМЕНТАЦИЈА КОЈА СЕ ПОДНОСИ УЗ ПРИЈАВУ НА КОНКУРС

Уз пријаву на конкурс кандидати треба да приложе:

1. биографске податке и доказе о испуњености услова конкурса, систематизоване према главама II, III, IV, V и VI у Обрасцу – Извештај комисије о пријављеним кандидатима за избор/реизбор у звање наставника, а према Упутству за припрему документације која се предаје приликом конкурисања за избор/реизбор у звање наставника Универзитета одбране (Образац Извештаја и Упутство преузети са интернет адресе www.uo.mod.gov.rs или у секретаријату Војне академије);
2. библиографију објављених научних и стручних радова са копијама примерака научних радова и других публикација;
3. сагласност претпостављене команде за ангажовање у наставном процесу на Војној академији (само за кандидате ван Војне академије, односно Универзитета одбране у Београду);
4. уверење надлежног органа МУП о непостојању правоснажне пресуде за кривично дело против полне слободe, фалсификовања јавне исправе коју издаје Универзитет или високошколска јединица или примања мита у обављању послова високошколске установе.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Пријаве на конкурс за избор у звање наставника подносе се на адресу Генерала Павла Јуришића Штурма 33, Београд, са знаком „конкурс за избор у звање наставника”.

У пријави обавезно навести адресу и телефон.

Непотпуне и неблаговремено поднете пријаве неће бити разматране.

Конкурсна документација се неће враћати кандидату.

Конкурс је отворен до 15. 10. 2016. године.

ВАЖНА НАПОМЕНА

Кандидати који буду изабрани у звања наставника неће бити постављани на формацијска места наставника у Војној академији, већ ће права и обавезе наставника остваривати са формацијског места на ком су већ постављени, а у складу са чланом 73. став 4-6 Закона о високом образовању („Сл. гласник РС”, бр. 76/2005, 100/2007 – аут. тум., 97/2008, 44/2010, 93/2012, 89/2013, 99/2014, 45/2015-аут. тум. и 68/2015). ■

РЕПУБЛИКА СРБИЈА МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ

СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ

Управа за традицију, стандард и ветеране

ИНФОРМАЦИЈА

о пословној сарадњи са Институтом за лечење и рехабилитацију „Нишка бања” Ниш

Уговор о пословној сарадњи између Министарства одбране и Института за лечење и рехабилитацију „Нишка бања” из Ниша потписан је 25. августа 2016. године. На основу уговора о пословној сарадњи са Институтом за лечење и рехабилитацију „Нишка бања” запослени у Министарству одбране и Војсци Србије имају могућност да користе услуге превенције, лечења и медицинске рехабилитације у Институту за лечење и рехабилитацију „Нишка бања” из Ниша под повољним условима и плаћањем услуга путем административне забране до 6 једнаких месечних рата.

Целокупну понуду Института за лечење и рехабилитацију „Нишка бања” запослени у Министарству одбране и Војсци Србије могу погледати на званичној интернет презентацији Министарства одбране, у пољу **Стандард – Коришћење услуга путем административних забрана**, где ће се налазити линкови ка интернет презентацији Института за лечење и рехабилитацију „Нишка бања” и где могу преузети образац административне забране за плаћање уговорених услуга.

Понуда Института за лечење и рехабилитацију „Нишка бања” из Ниша може се погледати на интернет адреси www.radonnb.co.rs, а директним контактом са службом маркетинга могу се добити детаљније информације о могућностима и условима коришћења услуга, путем телефона на број 018/502-211, као и доласком у Институт у Улици српских јунака бр. 2, Нишка Бања. ■

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ

Управа за традицију, стандард и ветеране

ИНФОРМАЦИЈА

о пословној сарадњи са „Делфи књижарама“ д.о.о.

Уговор о пословној сарадњи између Министарства одбране и „Делфи књижара“ д.о.о. потписан је 29. августа 2016. године. На основу уговора о пословној сарадњи са „Делфи књижарама“ д.о.о, запослени у Министарству одбране и Војсци Србије имају могућност да остваре повлашћену куповину асортимана из понуде „Делфи књижара“ д.о.о, као и Клуба читалаца „Лагуна“ д.о.о, под следећим условима:

- бесплатно учлањење у „Лагунин“ Клуб читалаца; учлањењем у „Лагунин“ Клуб читалаца стичу се основне чланске погодности – 10 % попушта на куповину „Лагуниних“ издања, 10% попушта на куповину нових „Лагуниних“ издања, количински попуст од 10% за куповину 3 или више књиге; редовном куповином сви чланови Клуба читалаца стичу могућност за повећање основног попушта на куповину „Лагуниних“ издања са 10% на максималних 20%; наведена повољност остварује се, на основу чланске карте, у „Лагуниним“ клубовима читалаца.
- Куповину целокупног малопродајног асортимана у „Делфи књижарама“ путем административне забране на максимално 12 месечних рата, за износ већи од 5.000,00 (пет хиљада) динара. Наведена повољност остварује се према списку „Делфи књижара“ који чини саставни део овог уговора.

Наведена повољност остварује се, давањем на увид војне легитимације или оверене потврде о запослењу, у „Делфи књижарама“.

Целокупну понуду „Делфи књижара“ д.о.о. запослени у Министарству одбране и Војсци Србије могу погледати на званичној интернет презентацији Министарства одбране, у пољу **Стандард – Коришћење услуга путем административних забрана**, где ће се налазити линк ка интернет презентацији „Делфи књижаре“ д.о.о. и где могу преузети образац административне забране за плаћање уговорених услуга.

Понуда асортимана „Делфи књижара“ д.о.о. може се погледати на интернет адреси www.delfi.rs, а директним контактом са директором продаје Марком Мирковићем, могу се добити детаљније информације о могућностима и условима коришћења услуга, путем телефона на бројеве 011/7155-055 и 060/5678-956.

Целокупна понуда „Лагуниног“ Клуба читалаца може се погледати на интернет адреси www.delfi.rs, а директним контактом са директором продаје Александром Петровићем могу се добити детаљније информације о могућностима и условима коришћења услуга, путем телефона на бројеве 011/7151-062 и 065/5248-666. ■

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ

Управа за традицију, стандард и ветеране

ИНФОРМАЦИЈА

о пословној сарадњи
са „Smartphone shop“ д.о.о.

Уговор о пословној сарадњи између Министарства одбране и „Smartphone shop“ д.о.о. потписан је 26. августа 2016. године. На основу уговора о пословној сарадњи са „Smartphone shop“ д.о.о, запослени у Министарству одбране и Војсци Србије имају могућност да куповину целокупног асортимана из понуде наведеног предузећа врше под следећим условима:

- плаћање услуга путем административне забране до 12 једнаких месечних рата;
- запослени у Министарству одбране и Војсци Србије, са два оверена обрасца административне забране, услугу односно робу могу да поруче непосредно – доласком у продајно-магацински простор „Smartphone shop“ д.о.о, у Улици Ђорђа Станојевића 12, Нови Београд, или позивом на телефоне даваоца услуга, као и наручивањем услуге односно робе путем поште;
- давалац услуге сноси трошкове испоруке робе на кућну адресу;
- давалац услуге сноси трошкове доставе производа сервису, као и на адресу купца у случају рекламације;
- давалац услуге обавезује се да омогући сезонске акцијске понуде за запослене у Министарству одбране и Војсци Србије.

Целокупну понуду „Smartphone shop“ д.о.о. запослени у Министарству одбране и Војсци Србије могу погледати на званичној интернет презентацији Министарства одбране, у пољу **Стандард – Коришћење услуга путем административних забрана**, где ће се налазити линкови ка интернет презентацији „Smartphone shop“ д.о.о. и где могу преузети образац административне забране за плаћање уговорених услуга.

Понуда асортимана „Smartphone shop“ д.о.о. може се погледати на интернет адреси www.smartdirect.rs, а директним контактом са директором продаје Дарком Андрићем, могу се добити детаљније информације о могућностима и условима коришћења услуга, путем телефона на бројеве 011/7151-515 и 066/5500-510, као и доласком у продајно-магацински простор „Smartphone shop“ д.о.о, у Улици Ђорђа Станојевића 12, Нови Београд. ■

ИНФОРМАЦИЈА

о пословној сарадњи са Специјалном болницом за неспецифичне плућне болести „Сокобања” из Сокобање

Уговор о пословној сарадњи између Министарства одбране и Специјалне болнице за неспецифичне плућне болести „Сокобања” из Сокобање потписан је 26. августа 2016. године. На основу уговора о пословној сарадњи са Специјалном болницом за неспецифичне плућне болести „Сокобања” запослени у Министарству одбране и Војсци Србије и чланови њихових породица, давањем на увид војне легитимације или оверене потврде о запослењу, имају могућност да користе здравствене и угоститељске услуге у Специјалној болници за неспецифичне плућне болести „Сокобања” под повољним условима.

Целокупну понуду Специјалне болнице за неспецифичне плућне болести „Сокобања” из Сокобање запослени у Министарству одбране и Војсци Србије могу погледати на званичној интернет презентацији Министарства одбране, у по-

љу **Стандард – Коришћење услуга путем административних забрана**, где ће се налазити линк ка интернет презентацији Специјалне болнице за неспецифичне плућне болести „Сокобања” из Сокобање и где могу преузети образац административне забране за плаћање уговорених услуга.

Понуда Специјалне болнице за неспецифичне плућне болести „Сокобања” може се погледати на интернет адреси soko-banja.rs, а директним контактом са службом маркетинга могу се добити детаљније информације о могућностима и условима коришћења услуга, путем телефона на број 018/830-367, или обавити резервацију телефонским путем на бројеве 018/830-144 или 018/830-367, са назнаком да су запослени у Министарству одбране и Војсци Србије, као и доласком у Специјалну болницу у Улици војводе Мишића број 48, Сокобања. ■

ВЕЛИКИ РАТ СРБИЈЕ КЊИГА 33

Владо Стругар, Милић Ф. Петровић
Тврди повез, ф. 16×23, 652 стр.
шифра: 111313; цена: 1.045,00 динара;
са попустом: 731,50 динара

Књига 33 је последња из едиције Велики рат Србије за ослобођење и уједињење Срба, Хрвата и Словенаца, у издању Главног ђенералштаба, штампане у Београду у Штампарској радионици Министарства војске и морнарице. Едиција је настала у периоду од 1924. до 1937. године и садржи историјску грађу насталу у ратним јединицама српске војске током Првог светског рата. Документи који се објављују у овој едицији прате рад српске, односно југословенске Врховне команде током Првог светског рата, све до 5. маја 1920. године. Књига 33 до сада није објављивана.

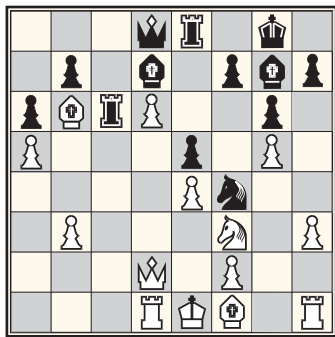

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА ДОБРА ИГРА НОВЕ ПРВАКИЊЕ СРБИЈЕ ЉИЉЕ ДРЉЕВИЋ

На 10. појединачном првенству Србије за шахисткиње, одржаном у Крагујевцу од 20. до 28. априла ове године, победила је интернационални мајстор из Београда Љиља Дрљевић. Била је испред Јоване Ерић, Сандре Ђукић и Ирине Чолушкине, стекавши место у олимпијском тиму. Доносимо партију са Марином Гајчин, коју је шампионка одиграла врло борбено и бескомпромисно.

Марина Гајчин (Апатин) – Љиља ДРЉЕВИЋ (Београд) 0 : 1
10. појединачно првенство Србије за шахисткиње,
Крагујевац, 4. коло, 23. април 2016 – Пирчева одбрана

(1) e4 d6 (2) d4 g6 (3) Sf3 Lg7 (4) Sc3 Sf6 (5) h3 0-0 (6) Le3 a6 (ово отварање, Пирчевку, често примењује Љиља Дрљевић, а отварање је добило име по велемајстору из Словеније Васију Пирцу) (7) a4 Sc6 (8) Dd2 e5 (9) d5 Se7 (10) g4 c6 (11) g5 Sh5 (12) Td1

Позиција на дијаграму:

Бели: Ke1, Dd2, Td1, Th1, Lb6, Lf1, Sf3; пешаци: a5, b3, d6, e4, f2, g5, h3 (14 фигура)

Црни: Kg8, Dd8, Tc6, Te8, Ld7, Lg7, Sf4; пешаци: a6, b7, e5, f7, g6, h7 (13 фигура)

сxd5 (13) Sxd5 Sxd5 (14) Dxd5 Le6 (15) Dd2 Sf4 (бела није хтела да узимањем пешака на b7 или d6 превише заостри игру и да црном иницијативу) (16) c4 Te8 (17) b3 d5!? (веома храбро и оригинално решење!) (18) сxd5 Ld7 (19) a5 Tc8 (20) d6 Tc6 (21) Lb6 (види дијаграм) (21) ... Txb6! (логичан след идеје да се игра активно и оштро, а не пасивно са Dc8? (22) axb6 Dxb6 (23) Lc4 Td8 (24) 0-0 Lxh3 (25) Tfe1 Lg4 (26) De3 Db4 (црна не жели размену дама јер има пуну компензацију за квалитет: разигране и активне фигуре, оголеног белог краља...) (27) Tc1 b5 (28) Lf1 Txd6 (29) Ted1 h6 (30) Txd6 Dxd6 (31) Sh2 Le6 (32) Tc2 hxg5 (33) Td2 Dc7 (34) f3? Lf8! (бела је још више оголела свог краља) (35) Kh1 Dc1 (36) b4? Kg7 (37) Df2 Lxb4 (38) Tc2 Dd1 (39) Tb2 Lc3 (бели топ је изгубљен као у лавиринту, па је победа црне ствар технике) (40) Dc2 Dxc2 (41) Txc2 b4 (42) Lxa6 b3 и бела предаје јер не може да спречи напредовање црног пешака, јер ако да топа за пешака, остаје са фигуром и два пешака мање.

Коњијеви скокови

Крените од обележених поља, као скакач у шаху, по путањи у облику слова Г, тако да добијете две народне пословице.

КОЊИЈЕВИ СКОКОВИ

Ле-	час-	-ву.	-жно
	би-	је	-ти
-тан,	-по	ва-	пра-
-ти	вр-	би-	-ли
је	а-	у	-ло

Ве-	-ди	-же-	али
-ња.	не	-ља-	-ро-
за-	-ли-	-ње,	-ни-
и	-ју	на-	-рав-
-ки	-бо-	по-	пат-

Решење судоку – водоравно – водоравно: 2-5, 9-1, 7-6, 8, 3-5, 2-4, 3-1-7, 4-2, 9-5, 5-4, 7-9-3, 8-6-2, 3, 1-4, 5, 7-9-6, 8-5-2, 4-1, 8-2, 1-9, 4-7-3, 1-9, 2-7, 6, 4-5, 6-8, 2-9.

РЕШЕЊЕ ШАХОВСКИХ ПРОБЛЕМА ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА:

Проблем број 1. – прва варијанта: 1. De2! c5 2. Dd2+ Kxc4 (Kxe4, Ke5) 3. Sd6 мат (Dd5 мат, Dd5 мат); друга варијанта: 1. De2! Ke5 2. Sd6 Kd4 (Kxd6, Kf6) 3. De3 мат (De7 мат, De7 мат)

Проблем број 2. – прва варијанта: 1. b8S! Lb6 2. Da5+ Kxa5 (Lxa5, Kxc5) 3. Sc6 мат (S8a6 мат, Dxc3 мат); друга варијанта: 1. b8S! Lf3 2. Dxa3+ Kxa3 3. Sc2 мат; трећа варијанта: 1. b8S! c2 2. Sc6+ Kc3 3. Dxa3 мат.

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Припремио Жарко ЂОКИЋ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
17								18							19		
20									21							22	
23			24							25							
26					27						28						
29							30						31				
32								33							34		
35			36							37							
38				39							40						
41						42						43					
44							45						46				
47								48									
49		50								51							

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА ВОДОРРАВНО: виноград, табанати, апс, о, апликаци, илегалца, п, ЈСД, отоварач, семити се, назад, луна-парк, Арадац, алопати, амарилис, Кирн, парротитис, рибарина, А), от, лимерија, адинамија, лати, отијатар, капител, иранит, Јеремија, ртови, ципелица, Иријанка, нос, и, Аријанит, какаовац, т, Јан, Ђерамица, Алтафини.

ВОДОРРАВНО:

17. Василијева имењакиња, 18. Безгласан (грч.), 19. Врста коњског хода, 20. Придатак, додаток, 21. Пилана, 23. Млечни производ, 24. Који се односи на шумаре, 25. Стеванова имењакиња, 26. Јапански војсковођа, Цисабуро, 27. Бактерије које могу без кисеоника, 28. Слама под стоком, 29. Пастир на катуну, 30. Глиновит материјал, фелдспат, 31. Поглавари католичке цркве, 32. Некадашњи војно-технички завод на основу чијих активности се обележавају Дан техничке службе (15. септембар) и Дан атомско-биолошко-хемијске службе (28. септембар), 33. Залеђивати се, 34. Информационе технологије (скр.), 35. Последње и 20. слово азбуке, 36. Жена из Книна, 37. Кришом присвајати поверену имовину, 38. Собно цвеће, 39. Ретке појаве, 40. Неодговоран, 41. Прилично танке, 42. Растајања, 43. Шпанско женско име (преметнуто АРЕНА), 44. Повлачење линије, 45. Налик на точак, 46. Научноистраживачки рад (скр.), 47. Италијански ФК, 48. Постањак, 49. Врста тканине, 50. У вези са Семитом, 51. Бродска опрема (стр.).

УСПРАВНО:

1 Студент, 2. Прањем уклонити, 3. Иницијали сликара Рјепина, 4. Наша виолончелисткиња, Наташа, 5. Интернационална демократска унија (скр.), 6. Ловљење у јамама ласица и других звери, 7. Нобеловац и дипломат, Кофи, 8. Скандинавско мушко име, 9. Дрске, горопадне, 10. Иницијали генијалца Тесле, 11. Једињење арсена са базама (хем.), 12. Пустиња у Ирану (обрнута ТУЛ), 13. Пословнице, 14. Наш атлетичар, Горан, 15. Врста посуде за воду, 16. Трговкиња старинама, 18. Становница Арагоније, 19. Раздраган, 20. Извршити избор, 21. Налик на крила, 22. Животиње са копитама, 24. Тврди каучук, ебонит, 25. Припадница Бедуина, 27. Град на Сицилији, 28. Онај који верује у атанизам, 30. Темпераментни, 31. Фудбалски ас и тренер, Дијега, 33. Име кошаркаша Слукаса, 34. Име стрелкиње Биндер, 36. Низ металних карика, 37. Исправни, 39. Крш, карст, 40. Центар за апликацију специјалних технологија (скр.), 42. Ономатопеја грижења, 43. Билијарски штап, 45. Ауто-ознака Тутина, 46. Ауто-ознака Алексинца.

**НОВО
ИЗДАЊЕ**

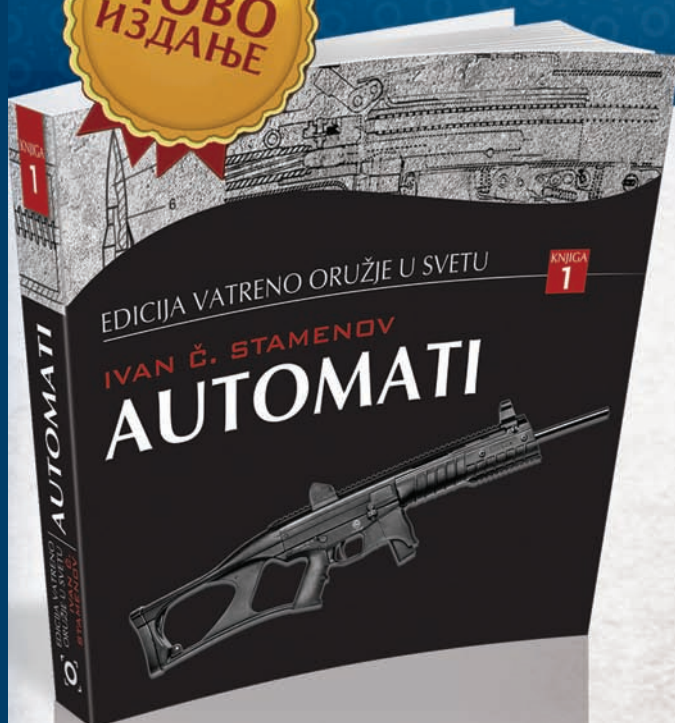
СТРАТЕГИЈСКО-БЕЗБЕДНОСНИ ТРЕНДОВИ У ЈУГОИСТОЧНОЈ ЕВРОПИ ДО 2020. ГОДИНЕ

Група аутора
Броширано, 17x24, 216 стр.
шифра: 111329; цена: 594,00 динара;
са попустом: 415,80 динара

Студија широко осликава безбедносне трендове у нашем региону који утичу на међународни положај и безбедност Републике Србије. Аутори су утврдили низ питања која обликују односе међу земљама региона и изнели подробну анализу њиховог деловања на земље тог дела света у наредним годинама. У студији су детаљно разрађена питања кретања Европске уније у мултиполарном свету, енергетска безбедност, интереси Турске и Немачке на Западном Балкану, као и односи и деловања Грчке и Кипра, с једне, и Израела, с друге стране, према Турској.

ОДБРАНА

**НОВО
ИЗДАЊЕ**

ВАТРЕНО ОРУЖЈЕ У СВЕТУ књига 1: АУТОМАТИ

Иван. Ч. Стаменов
Броширано, 23x21, 444 стр.
шифра: 111335; цена: 1.320,00 динара;
са попустом: 924,00 динара

Двоцевни италијански аутомат Villal-Perosa из 1915. године, први аутомат у свету, Bergman/Schmeisser MP.18.I легендарни Шмајсер, Heckler & Koch, аутомат Шпагина ППШ-41, Tommy Gun, само су неки од модела и произвођача описаних у књизи. Аутор, дугогодишњи професор на Катедри наоружања Војне академије, на једном месту окупио је све аутомате света и сваком посветио значајну пажњу. Књига обилује илустрацијама, као и техничким карактеристикама за свако средство. По први пут код нас публикована су и значења појединих специфичних термина и принципа рада система аутоматике.

ОДБРАНА

СТО ГОДИНА СЛУЖБЕ ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈА

ОДБРАНА

Специјални прилог 152

У СЛУЖБИ
КОМАНДОВАЊА

Нити је командовање могло бити успешно без правовремених и квалитетних веза, нити је веза могла бити ефикасна без успешног командовања. То су постулати на којима се заснива развој службе телекомуникација од њеног настанка у Првом светском рату до данас.

У периоду иза нас служба телекомуникација увек је обезбеђивала потребне сервисе за командну структуру. Одувек је била уз командовање, с којим је нераскидиво повезана, јер нити је командовање могло да буде успешно без везе, нити је веза могла да буде ефикасна без командовања.

Током историје служба телекомуникација градила се системски и непрекидним увезивањем пет основних елемента који је суштински чине: органи, јединице, средства, тактика и обука.

Почеци телекомуникација воде нас у период непосредно после Берлинског конгреса 1878. године, а прве везе које су коришћене биле су телеграфске, војнопоштанске и курирске, док су далеко ређе употребљаване радиовезе. Током 1888. у српској војсци формиран је одред за сигнализацију, а затим 1892. и телеграфска чета, у коју је ступило 30 писмених младића, регрутованих из свих пуковских окружних команди.

Голубија поштанска станица, као вид курирске комуникације, основана је 1908, а већ у августу 1914. године српска војска имала је 192 голуба писмоноше. Преко те станице током прве године рата одржаване су везе између Ниша и Пирота. Пренос порука помоћу голубова писмоноша опстаје све до повлачења преко Албаније и онда поново заживљава на Солунском фронту, где су голубови много допринели

преношењу бројних информација (током Великог рата заратене стране користиле су више од 500.000 голубова). Интересантна је и за многе вероватно мање позната чињеница да је голубија пошта могла да функционише само ка матичној станици, односно са фронта ка главном штабу.

У Краљевини Србији

Прве трагове употребе комплекснијих техничких средстава за везу, која је подразумевала обраду и пренос телеграфских сигнала и људског говора, налазимо у време балканских ратова, када су коришћени Морзеови апарати са припадајућим комплетом: рад-тастер, релеј, пријемник са пантљиком, громовод, земљовод и батерије (које су служиле као извор струје, која је преко тастера пролазила кроз релеј и покретала иглу за исписивање знакова). Ти апарати исписивали су рељефна слова, која су се на белој пантљици врло јасно читала. Прва набавка радио-телеграфа реализована је 1910. године, у јеку непосредних припрема за балканске ратове. Радило се о радио-телеграфским станицама типа „Телефункен“, намењеним за везу Врховне команду и штабова армија.

Поред поменутих Морзеових апарата, на почетку Првог светског рата Војска Краљевине Србије имала је на располагању и 30 Белових телефона, док се за оптичку телеграфију и сигнализацију користе хелиографи типа „Манжен“ (калибра 10 и 24 cm) током дана и петролеумске или ацителинске лампе ноћу, као и велики платнени барјаци дужине три метра, црвене и беле боје. Из државних пошта Војска на коришћење преузима, у то доба најсавременије, телефонске апарате фирме „Декерт и Хомолка“ (Deckert & Homolka, Budapest).

Вероватно је мало позната чињеница да је телеграм о објави рата Аустроугарске Краљевини Србији упућен редовном, а не дипломатском поштом у Крагујевац, у Врховну команду Војске Краљевине Србије. Телеграм је из Беча, преко Будимпеште и Београда,

Пуштање голубова писмоноша из Вардишћа за Ниш

Војни пољски Морзеов шелеграф у положају за рад у Првом светском рату

Телефонисти на вежби, 1912.

Први светски рат, Краљ Петар I на бојишту око Багдана, 1914.

упућен 28. јула 1914. године. Био је исписан на службеном француском језику, а послао га је министар спољних послова гроф Берхтолд. Преузела га је госпођа Ружица Црепић, која је неколико година након тога, присећајући се појединих детаља, рекла: „У оно доба шеф телеграфа Врховне команде био је господин Марко Протић. У тренутку кад је телеграфиста из Београда објавио крагујевачком телеграфу овај телеграм, питало се који од нас, крагујевачких телеграфиста најбоље прима на слух телеграме писане латиницом, нека се тај јави да прими један телеграм који садржи објаву рата Србији... Сви смо претрнули од страха и узбуђења. Настао је тајац и ја сам сама пошла ка тастеру – и села за апарат. Док сам ја примала телеграм, управник станице и шеф војног телеграфа, читајући адресу коју сам већ била примила, нису знали коме треба телеграм упутити, пошто ни сами нису знали у оном тренутку седиште Краљеве Владе, а телеграм је био упућен Министру Спољних послова, Београд. Кад сам телеграм примила, споразумели су се старешине да га предаду Врховној команди, и ја мислим да се оригинал овога телеграма налази и сада у нашем Главном генералштабу, ако га је Врховна команда, као што изгледа, сачувала.”

савезницима. Тако је 1915. године Војска Краљевине Србије у Нишу поставила статичну радио-телеграфску станицу снаге 10 килвата, за одржавање везе Врховне команде и српске Владе смештене у Нишу са Букурештом и Атином, а преко њих са савезницима. Станица је имала антену високу сто метара, постављену у железничкој радионици. Приликом повлачења станица је демонтирана и поново монтирана у Косовској Митровици, у стругари, да би приликом напуштања Србије због кршевитог и неприступачног терена преко Албаније била уништена, као и остале радио-станице.

Упоредо са развојем и употребом технички респектабилнијих средстава за везу, појавила се потреба за адекватним обучавањем кадра. Прва сазнања о обуци припадника службе телекомуникација налазимо 1876. године, током припреме за српско-турски рат, када је војни министар Тихомиљ Николић наредио да се одреде чиновници и званичници финансијске струке који ће слушати Телеграфски курс. Наредба је гласила: „Што је могуће већи број млађих званичника, који би се, са оскудице у телеграфистима, могли за службу телеграфску употребити, у целокупној војсци.” Курс је био отворен у Војној академији.

У току Првог светског рата, да би се попунио недостатак телеграфиста у телеграфским одељењима и државним телеграфским станицама, организују се интензивне школе и курсеви за обуку телеграфиста, радио-телеграфиста и употребу хелиографа. Војвода Путник, начелник штаба Врховне команде, 1915. године доноси решење о расписивању конкурса за Војнотелеграфску школу Врховне команде. На првом курсу у Крагујевцу, који је почео са радом 6. марта 1915, било је примљено 50 слушалаца из Велике школе и нижих гимназија, 25 војника из I телеграфског одељења и 22 поштарке и телефонисткиње и 10 ванредних слушалаца. Управник је био Димитрије С. Ћорђевић, под контролом Николе Дерока, под чију су контролу потпале и све државне телефонско-телеграфске станице које су се налазиле на територији ратне зоне. У сали Крагујевачке трговачке банке, где се налазила телеграфска школа, било је монтирано 14 телеграфских станица за обуку, које су набављене у Берлину. Вежбало се слање депеша на ћирилици и латиници, отворених и шифрираних. Сви свршени слушаоци наведеног курса распоређивани су у Прво телеграфско одељење, са звањем војних телеграфиста, у армијска и дивизијска телеграфска одељења, као и у државне телеграфске станице на војшном делу.

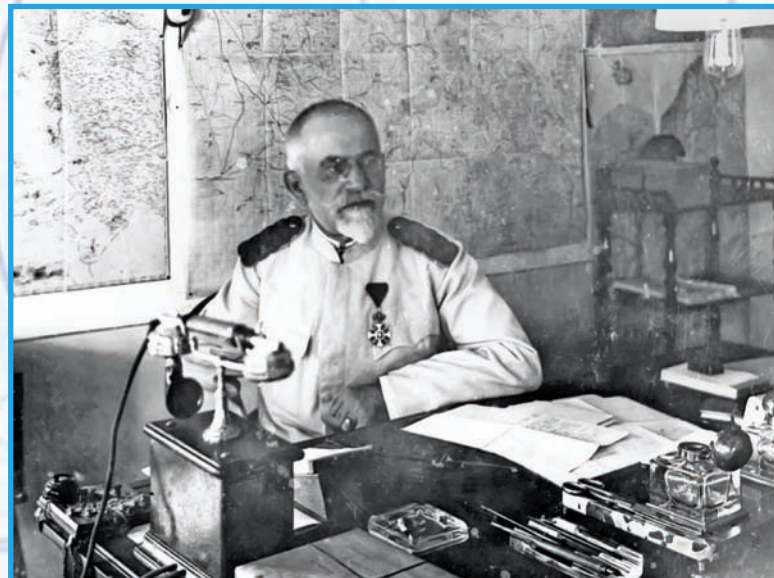
У периоду пре Првог светског рата и током њега, на територијама захваћеним борбама, сигуран, тачан и брз пренос телеграма команди имао је велики утицај на исход ратних операција. Преко поштанских веза повезивале су се породице и војници, а чести контакти, преко писама, знатно су утицали на морал војника. Поштански систем војске тог времена имао је кључну улогу у обављању међународне хуманитарне помоћи, слању неопходних пакета и преносу дипломатске поште.

Са друге стране, поштански саобраћај током Великог рата није био сасвим константан. Наиме, приликом напада непријатељских трупа у септембру 1915. године дошло је до прекида у поштанском саобраћају, најпре код Врања и Неготина, а за непуних месец дана потпуно је била онемогућена размена поштанских пошиљака у целој земљи. За време повлачења и евакуисања преко Јадранског мора српске војне поште нису функционисале, а успостављене су поново тек по доласку на Крф.

Употреба веза у Војсци Краљевине Србије у том периоду заснивала се на принципима којима и данас теже савремене везе: тајност и сигурност (ако су подизане телеграфско-телефонске линије морале су бити извођене тако

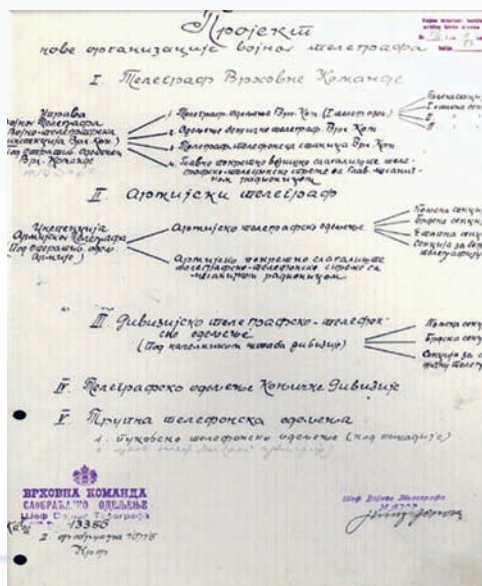
Први балкански рај, ТТ везе на ђоложају
преди Јегреном 1912/1913.

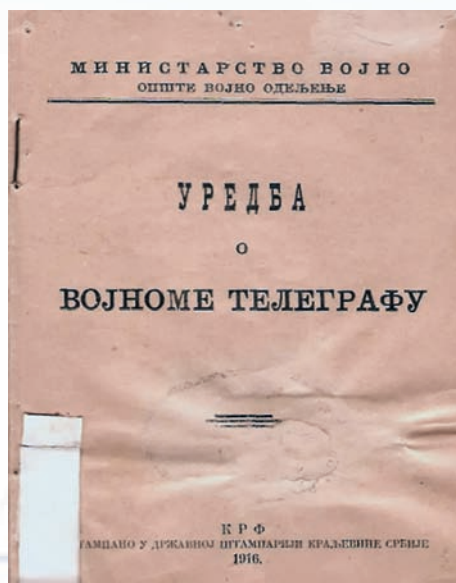
Први свејски рај, ђенерал Михајло Рашић, командант
комбиноване дивизије II армије

да их непријатељ не може лако открити са земље и из ваздуха, односно, биле су камуфлиране; што се тиче сигурности, ако су линије биле близу фронта, приликом остваривања веза коришћене су шифре); непрекидност (линије су морале бити стално исправне, што се обезбеђивало упућивањем честих патрола); еластичност (ако би дошло до прекида линије, непрекидност везе одржавана је другим средствима док се линија не поправи) и брзина (у ратним условима брзина подизања линија имала је изузетно значајну улогу, оне су подизане без одмора и у више партија истовремено, а патроле су их обилазиле и чувале).

На почетку Првог светског рата веза је била у саставу инжењерије, као један од њених видова, под непосредним руководством Саобраћајне команде. Као таква није имала

Предлог пројекта нове организације војног телеграфа

Уредба о војноме телеграфу – штампано на Крфу

љење у Коњичкој дивизији. Трупна телефонска одељења постојала су искључиво у пешадијским јединицама под називом Пуковско пешадијско телефонско одељење. Интересантно је истаћи да Уредбом није било предвиђено да артиљерија има своја телеграфско-телефонска одељења, већ је, ради реализације везе, добијала само материјална средства, док су телефонску службу обављале резервне послуге. Војнотелеграфске установе састојале су се од: Главног

одговарајућих услова и могућности да се савремено организује и развија, односно да изгради сопствену тактику и тиме стекне индивидуалност. Такође, није имала одговарајућих услова ни да изгради савремени и јединствени систем мирнодопских и ратних веза, који би сигурно и успешно могао обезбедити командовање и руковођење у припреми земље за рат и у току његовог извођења.

Према мирнодопској формацији ни у једној команди, штабу или установи није било стручног органа везе (референта, одсека или одељења везе). Везом су у свему, осим у непосредном извођењу наставе, руководиле старешине видова и родова војске, које су недовољно познавале захтеве савременог командовања и руковођења, а још мање мирнодопску и поготово ратну проблематику веза.

Након доношења Уредбе о војноме телеграфу 20. септембра 1916, положај везе у Војсци знатно се поправља. Први пут јединице везе делимично се издвајају из окриља инжињерије као посебан вид и указује им се значај који заслужују већ дуже време. Јединице везе организују се по угледу на савезничке и попуњавају новодобијеним средствима.

Уредбу о војноме телеграфу донео је министар војни ђенерал Божидар Терзић на Крфу, на предлог Саобраћајног одељења Штаба Врховне команде, и састојала се од три целине: опште одредбе, у којима су дефинисани задаци и начелан састав војног телеграфа (1), подела, којом су одређени организацијски састави до нивоа одељења (2), и делокруг рада свих јединица наведених у Уредби (3). Према тој уредби, војни телеграф састоји се од: Управе војног телеграфа, телеграфских одељења, трупних телефонских одељења и војнотелеграфских установа.

Управа војног телеграфа састојала се од: Војнотелеграфске инспекције Врховне команде и артиљских телефонских инспекција. Телеграфска одељења сачињавала су: Телеграфско одељење Врховне команде, Одељење бежичне телеграфије Врховне команде, артиљска телеграфска одељења, дивизијска телеграфска одељења и телеграфско оде-

покретног слагалишта Врховне команде са Главном механичарском радионицом, артиљских покретних слагалишта телеграфске опреме са механичарском радионицом, Телефонско-телеграфске станице Врховне команде и војнодржавних, телефонских, телеграфских и поштанских станица, које добијају назив Свдржавне телефонско-телеграфске и поштанско-телефонске станице на војишном делу.

Датум доношења Уредбе о војноме телеграфу, 20. септембар, данас се обележава као Дан службе телекомуникација у Војсци Србије.

У Војсци Краљевине Југославије

Уредба о војноме телеграфу знатно је допринела осамостаљивању везе. Упркос томе добар део телеграфских одељења, чак и у првим годинама након Првог светског рата, остаје у саставу инжињерије. Тако су почетком септембра 1919. у свакој од армија формиране телеграфске чете, које су биле у непосредном саставу инжињерије. Поред извођења стручне обуке, замишљено је да те чете служе и као језгра за формирање ратних органа и јединица везе. Како се, ипак, у пракси показало да те јединице не испуњавају ни минимум захтева развоја и изградње везе, формирана је Телеграфска команда, која је 1926. године у своме саставу имала једну телеграфску и једну бежичну чету и радионицу за оправку опреме и средстава за везу.

Телеграфска команда престала је са радом 1930. године и уместо ње формиран су Телеграфски пук у Сарајеву и Батаљон за бежичне везе у Земуну. Већ 1933. године уместо тих јединица формиран је Пук за везу у Пожаревцу, који је имао штаб пука, два телеграфска батаљона од по три чете, бежични батаљон такође од три чете, затим курс за везу за подофицире и помоћну чету.

У оперативном делу Штаба Врховне команде постојао је само референт за везу чина инжињеријског пуковника, а у Команди позадине Врховне команде „Команда поштанско-телеграфске службе“ са инжињеријским бригадним генералом на челу. У командама армија и дивизија постојали су такође референти за везу (без икаквог другог особља) и

Пољски телефон штаба Лимског одреда под шатором, у Вардишту у Босни 1914.

они су били у саставу оперативног дела њихових штабова. Команде и штабови нижих родовских јединица, као и штабови територијалних команди армијских и дивизијских области, нису у свом саставу имали руководеће и техничке органе везе.

Уредбом о формацији војске у мобилно и ратно доба, донетом 1933. године, за ратну јединицу везе био је предвиђен Баталјон за везу Врховне команде, који је у свом саставу имао штаб, четири чете за жичне везе, чету за бежичне везе, телеграфско-телефонску станицу и механичарску радионицу.

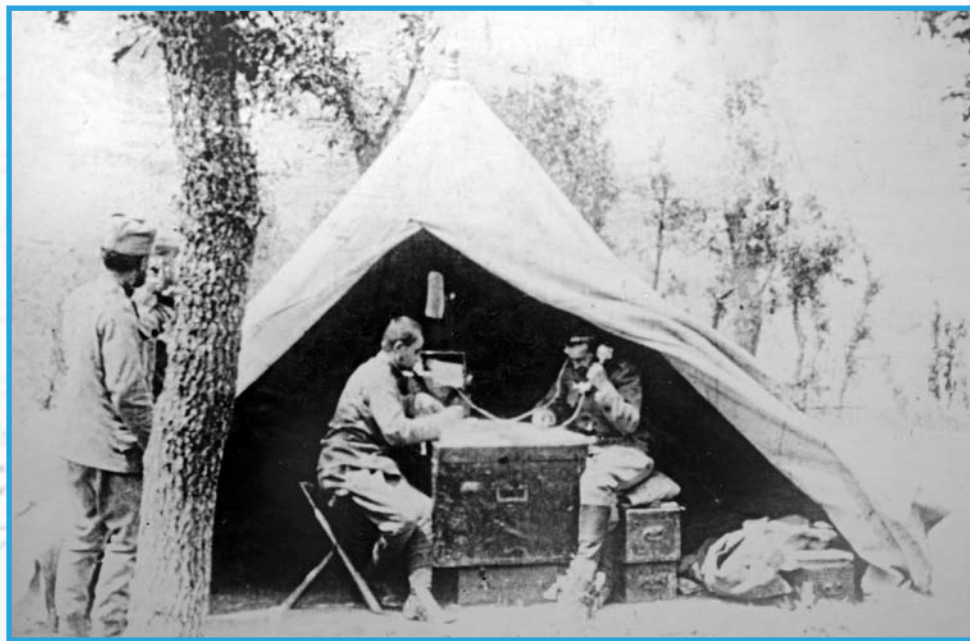
Кад је реч о обуци и образовању припадника јединица везе, кадар је дуго година након Првог светског рата био везан за инжењерију. У том периоду, до 1932. године, официри свих родова војске школовани су у Нижој школи Војне академије према јединственом програму, по коме се није изучавала тактика и техника везе. Последњих шест месеци свог школовања питомци Војне академије делили су се на родове војске и обучавани су према програмима својих родова. Па и тада, питомци који су били опредељени за јединице везе обучавани су према јединственом програму за све видове инжењерије. Будући да програм није обухватао технику и тактику везе (осим теоретског изучавања најосновнијих појмова), дешавало се да су инжењерци из пионирских, понтонирских или железничких јединица постављани у јединице везе и обратно.

Тек 1933. године официри везе почели су да се школују у Инжењерској официрској школи (школа усавршавања) на основу програма из области технике и тактике везе. Подофицири везе су у то време школовани у Инжењерској подофицирској школи према јединственом програму

за све видове инжењерије, који није обезбеђивао довољно стручних знања из везе јер се практичан рад на средствима везе није изучавао. Војнички кадар обучаван је у јединицама Пука за везу и у јединицама родова војске за радио-телеграфисте, телеграфисте за рад на Морзеовим и оптичким апаратима, телефонисте, линијаше, сигнализисте, механичаре, мотористе и послужиоце. Војници за курирску службу нису обучавани. Време за извођење наставе војника било је подељено на период опште и период стручне обуке.

Слаб ниво обучености кадра везе био је последица лошег руковођења старешина тог времена, који нису довољно познавали захтеве командовања и руковођења везом. Уз то, нису консултовали нити прихватили примедбе, мишљења и предлоге команди, штабова и старешина јединица везе, сматрајући да је њихов задатак да се искључиво баве текућом наставом и да извршавају наређења и упутства виших војних руководства.

Техничку опрему за везу набављали су највиши војни органи (Министарство војске и морнарице уз консултовање Главног генералштаба) без консултовања команди, штабо-

ва, органа или старешина јединица за везу. Тако набављена техничка средства и опрема била је неуједначена, некомпатибилна, разних конструкција, типова и квалитета и већином се радило о моделима из Првог светског рата, који више нису били у употреби у армијама из којих су набављани. Све то додатно је отежавало и онако лошу ситуацију.

Последњих година пред Други светски рат радио-везе све више се користе у војне сврхе. Организују се и успостављају војнотериторијалне радио-везе Министарства војске и морнарице са командама армијских области, ових са командама дивизијских области, а њих са њиховим гарнизонима. Све радио-станице биле су стационарног типа, израђене у Војнотехничком заводу у Чачку, имале су краткоталасно подручје 52–80 m, погон на градску електричну мрежу и агрегате као резервни извор струје. Те радио-станице образовале су гарнизонске радио-мреже дивизијских

области и служиле су за везу свих јединица у одређеним гарнизонима са њиховим претпостављеним командама.

На почетку Априлског рата процес мобилизације јединица веза текао је лоше и споро из више разлога: за превоз материјала, опреме и људства јединице везе располагале су само запрежним колима са сточном вучом, већини јединица везе наређено је активирање истовремено кад и њиховим штабовима, па је железнички и путни саобраћај за време активирања, непосредно пред почетак рата, био отежан, а са изненадним почетком рата добрим делом и паралисан.

Историјске чињенице недвосмислено говоре да у периоду непосредно пре и током Априлског рата организација система везе није допринела квалитетној припреми Војске Краљевине Југославије за одбрану од напада, тада веома организоване, немачке војске. Наиме, концепција организације система везе била је несавремена и потпуно погрешна, тако да је командовање и руковођење везом у ратним условима било веома слабо јер је предвиђало ешелонирање, распоред и постављање команди и штабова на главним комуникацијама и у насељеним местима у којима су за време мира постојале поште, придајући при томе највишу пажњу и значај обезбеђењу потребних веза помоћу курира, ордонаса и везама преко постојеће мирнодопске телефонско-телеграфске мреже.

Такву концепцију организације командовања, руковођења и везе у ратним условима, која у суштини датира из балканских ратова и Првог светског рата, потпуно је демантовала пракса првог дана краткотрајног Априлског рата. Наиме, највећи број команди и штабова – због бомбардовања главних ПТТ чворова – није имао никакве везе са својим претпостављеним и потчињеним командама, јединицама и установама. Такође, највиша и виша руководства нису предузела одговарајуће мере за обезбеђење најнужнијих веза у најкритичнијим периодима – за време мобилизације, концентрације и у почетним периодима рата. Мобилизацијски планови јединица везе били су недовољно разрађени тако да ниједна јединица везе није могла спровести мобилизацију.

У народноослободилачкој борби

Јединице рода везе у НОБ-у почињу да се формирају 1941. године, за време постојања Ужичке републике, а значајнији напредак јавља се 1944. и 1945, по ослобађању већег дела територије некадашње Југославије. Будући да је већ у јулу и августу 1941. на територији западне Србије дејствовало 12 партизанских одреда, организација руковођења и командовања захтевала је поуздан и релативно брз пренос информација. У Ужичкој републици доноси се Упутство за организовање партизанске војске, које предвиђа да се на нивоу бригада формирају водови везе састава: водник, 10 курира пешака, од 6 до 20 курира коњаника и ТТ радио-десетине.

На територији Ужичке републике озбиљно је унапређен рад на уређењу поштанског и телефонско-телеграфског саобраћаја. Активирани су телефонски и телеграфски уређаји у ослобођеним местима, оправљени су оштећени и порушени делови сталних ваздушних линија и мобилисано је људство за обављање послова. Тако је за потребе командовања и руковођења Врховног штаба и других руководства из Ужица организован и успостављен систем веза, чији су основни елементи били Центар везе у Ужицу, унутрашње и спољне курирске и телефонске везе, а знатно мање коришћене су радио-везе. Центар везе имао је основне елементе телефонског и радио-центра, курирских веза и експедиције.

Елементе телефонског центра чинили су: телефонска централа и остали телефонско-телеграфски уређаји градске поште, унутрашње телефонске везе преко сталних ваздушних градских телефонско-телеграфских линија и крајње телефонске станице код појединих војних, политичких и партијских руководства, установа, предузећа и других борбених и других друштвено-политичких органа и организација.

У елементе радио-центра спадали су: примопредајна радио-станица, која је у то време била намењена за одржавање радио-везе са Коминтерном, а преко ње и са владом Совјетског Савеза и Црвеном армијом, емисионе радио-станице за обавештавање о борбеним дејствима оружаних јединица и развоју ослободилачке борбе, те више радио-пријемника за слушање радио-емисија радио-станице „Слободна Југославија”, која је радила у околини Москве, емисионих радио-станица Москве, Лондона и др.

Непосредно пред саветовање у Столицама, 26. септембра 1941, јединице Ваљевског партизанског одреда заробиле су једну немачку примопредајну радио-станицу од 40 W, која је брзо оспособљена за рад. Прва партизанска народноослободилачка радио-станица радила је на таласној дужини од 40,7 m и преносила је поруке Врховног штаба. То је била прва емисиона станица једног ослободилачког покрета у Европи и давала је емисије сваког дана у 21.00 час. Све до 2004. године датум одржавања саветовања у Столицама (26. септембар) обележаван је као Дан рода везе. На том саветовању одређене су основе организације партизанских јединица и јасно су дефинисане потребне врсте веза.

1 армија, Дунавска дивизија

Везисти Главног штаба, 1944.

Током 1942. и 1943. године јединице НОБ углавном су користиле курирске везе, а само повремено, у складу са могућностима, телефонске и сигнализационе. Пета непријатељска офанзива у јулу 1943. године на Сутјесци оставила је траг на организацију веза. Дobar део технике био је уништен и много стручног кадра је изгинуло. Међутим, савезничке снаге (у овом случају Британци) у склопу својих војних мисија доносе квалитетну радио-опрему, што омогућава поуздану везу са савезницима. Интензивирање радио-саобраћаја олакшало је командовање и омогућило брз и ефикасан систем преноса информација. И поред повремених прекида, команде јединица ослањале су се на радио-везе.

Почетком 1944. године, у оквиру ГШ НОБ, оснива се одељење везе са четири секције – радио, жичне, сигналне и курирске везе. То је представљало почетак јачања везе у организационом смислу. Формирају се јединице везе у батаљонима, бригадама и дивизионима, у којима је више од 8.000 бораца и старешина.

Почетком 1945. године јединице за везу су већ модерно опремљене, с оптичко-сигналним, телефонско-телеграфским (жичним) и радио-средствима. Коначно су организоване од чете до армије и у свим штабовима и командама имају своје органе.

Врховни штаб НОБ и ПОЈ, увиђајући напредак и значај везе, издао је 1. јануара 1945. најзначајнији и свеобухватни докуменат „Директиву за организацију веза у НОБ и ПО Југославије“. У том документу први пут званично до-

бијају назив род везе НОБЈ. Директива заслужује да се у потпуности наведе њен општи део:

„Веза је врло важна, тешка и одговорна грана војне вештине. Организацији, развоју и примени везе, као моћном оружју руководства, потребно је у свим приликама придати особиту пажњу. Она мора бити сређена као нервни систем у здравом човеку тако, да без запрека може свагда обезбедити јединство мисли и воље, осигурати сагласност акције свих делова извесне јединице и свих јединица и родова војске целокупне оружане силе.

Појам везе обухвата скуп и примену свих начина, начела, мера, органа и средстава, која према замисли и одлукама руководства, треба да осигурају потпуну и непрекидану сагласност рада штабова и јединица сваког рода војске посебно и свих ових укупно, ради постигнућа постављеног циља.

За организацију, уређење и одржавање везе потребни су: управни органи, извршни органи и средства везе, примењена и искоришћена према стеченим искуствима и осведоченим начинима, начелима и мерама. Управни органи начелно се налазе у саставу виших штабова. Извршни органи и средства формирани су у јединице за везе, које припадају одговарајућим штабовима односно јединицама.

С обзиром на важност и улогу, органи и средства везе чине посебни род војске и као такав морају бити и организовани.“

Том директивом Врховни штаб НОБ и ПОЈ инаугурирао је везу у род НОБЈ. Обука је потпуно равноправно пратила нарастање везе у том периоду. Први курс Врховног штаба НОБ отпочео је са радом 1. априла 1943, у селу Бировача код Доњег Лапца. Убрзаном обуком од 15 до 18 са-

Комесар 2. дивизије Мишар Бакић слуша радио-везу у Херцеговини за време 4. офанзиве, 1943.

ти дневно, тежило се што бољем пријему и отправљању знакова међународног „Q“ кода и познавању саобраћајних прописа. Људство обучено на том курсу преносило је касније стечена знања по јединицама и штабовима.

За време боравка Врховног штаба у рејону Калиновица, крајем априла 1943. године, Моше Пијаде издао је наређење да се из дивизија оперативних група издвоје борци за радио-телеграфски курс. Курс је отпочео 10. маја

1943, у селу Доње Крушево (на ушћу река Таре и Пиве у Дрину), са укупно 42 полазника. Почетком 1944. целокупна организација радио-телеграфског курса сели се у Дрвар, где постаје Радио-телеграфска школа Врховног штаба.

Већ 1944. године постојали су приштапски састави који су техничким средствима и стручним особљем могли задовољавати основне потребе за планирањем и организовањем обуке стручних кадрова за везу. Школски систем је на крају Другог светског рата већ био заснован на солидним основама, са аспекта разраде писаних правила, упутстава, као и наставних планова и програма, што је, узимајући у обзир околности, било запањујуће чак и за стране изасланике који су пратили рад НОВЈ.

За време НОБ ниједан други род или служба није доживео више позитивних промена од рода везе. Та еволуција огледала се пре свега у техничко-технолошком напретку. Наиме, слаба опремљеност јединица на почетку сукоба, застарела технологија, уређаји и системи на вучним колима постали су давна прошлост за свега четири године. Руководство је схватило значај веза не само у војном него и у привредном смислу. Јединице НОВЈ, или на крају ЈА, биле су опремљене савременим средствима која су добијена путем донације од савезника. На почетку рата курирска веза имала је примат, док је на крају њен значај био на последњем месту. Непрекидност веза, као један од основних постулата, тиме је обезбеђена.

Много се напредовало и у обучености. Од 1941. до 1945. године организовани су бројни курсеви. Војно руководство уложило је много времена, енергије и средстава у школовање везиста. Када се у обзир узме број обучених на

У Југословенској народној армији

Након објављивања Резолуције Информбироа 28. јуна 1948. настали су проблеми у снабдевању средствима везе и резервних делова. Замрзнути су до тада врло развијени односи са источноевропским државама са којима смо се граничили, прекинута је свака сарадња, а економска блокада била је потпуна.

Јединице везе подижу жичне линије према граничном појасу и унутар њега и бивају ангажоване за обезбеђење везе према командама и јединицама. Проводе доста времена на терену и стичу нова искуства.

После смиривања тензија са источноевропским земљама, а оправдано стрепећи од евентуалне употребе нуклеарних средстава, Генералштаб ЈНА усваја начело да је радио-уређај основно средство везе, с обзиром на то да својим тактичко-техничким особинама омогућава најбржи пренос информација и командовања на великим даљинама и једновремену размену информација са већим бројем учесника.

Стога Генералштаб ЈНА 1955. године усваја предлог Управе веза за побољшање веза на релацији Генералштаб – војна област – армија – корпус, тако што се уведе: радио-телепринтерске везе и радио-релејне, радио-станице веће снаге (400 W), вишеканалне телефонске и телеграфске везе између армије и корпуса и командног места Врховне команде – командно место армије, одговарајуће везе на нивоу војна област – војно подручје и моторна возила за транспорт средстава везе (као претеча садашњих система веза), чиме се омогућава брже пребацивање јединица за постављање центара везе у пољским условима.

Телефонска централа 4. СУ бригаде 21. дивизије на положају Ловас, 22. јануара 1945.

почетку и на крају рата, разлика је импозантна. Напредак у овој „техничкој“ писмености имао је значај и за послератни развој ратне и цивилне индустрије.

Завршетак Народноослободилачког рата (НОР-а) у мају 1945. године Југословенска армија дочекала је са развијеним системом веза, који је био организован да би одговорио захтевима и потребама вођења НОР-а и оружаним снагама Федеративне Народне Републике Југославије (ФНРЈ).

Развијање телефонских веза

Везисти ЈНА на вежби послављања покретних телефонских веза

Пук везе Прве армијске области, по наређењу Генералштаба ЈНА, 1963. године израђује План за уређење територије на принципу „решетке“, који омогућава највећу стабилност у свим условима. Главна замисао била је да се међусобно вишеструко повежу центри везе свих нивоа командовања оружаним снагама и да се у перспективи сталне ваздушне линије замене подземним кабловима.

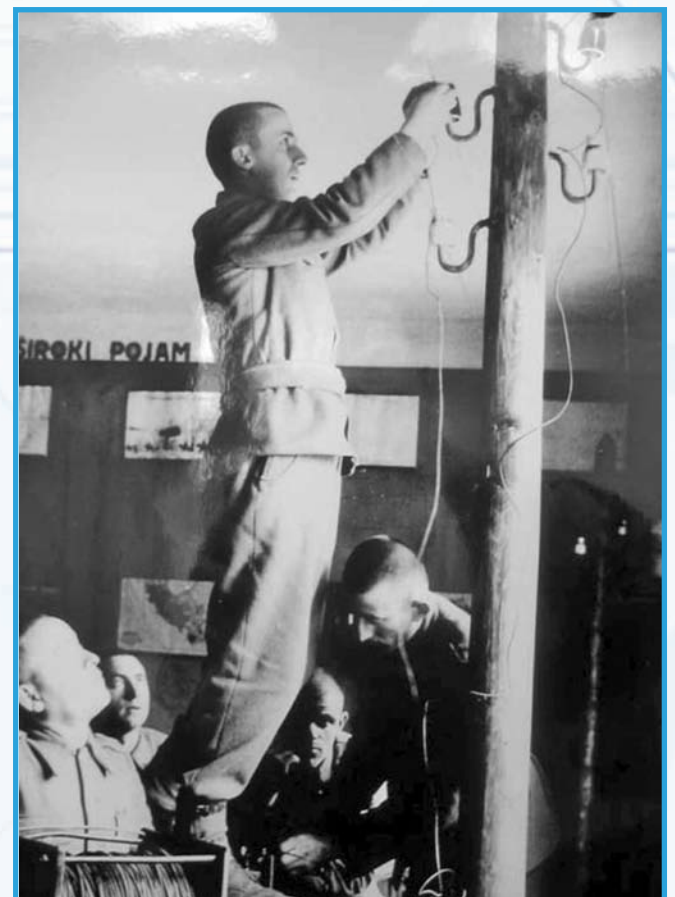
Већ 1964. године на снагу ступа План перспективног развоја јединица рода везе у оквиру развоја ЈНА под називом „Снага“. Тај план обухватао је десетогодишњи развој рода, од 1965. до 1975, и подразумевао је: потискивање неусловне опреме и застарелих средстава везе, материјалну реализацију приоритета радио-релејних веза, увођење нових радио-уређаја у оквиру ЈНА на бази нових техничко-технолошких решења, побољшање покретљивости оперативних јединица везе, проширење материјалне формације увођењем РР средстава (посебно за резервна командна места), увођење већег броја квалитетних уређаја носеће фреквенције и даље усавршавање територијалних веза.

Наведени план увиђа и потребу интеграције веза ЈНА са везама осталих ималаца. Већ наредне године одређује се комисија од представника СИВ-а, цивилног сектора ДСНО, Управе веза ГШ ЈНА, Заједнице ЈПТТ, која израђује Елаборат за прилагођавање веза ЈПТТ ратним потребама.

У периоду од 1970. до 1974. године дефинисан је систем веза оружаних снага, који чине стационарне везе (до тада познате као територијалне везе) и покретне везе (оваква подела телекомуникационо-информатичког система је задржана до данас). Стационарне везе реализују се у окви-

Телеграфски курс у ЈНА

Обука линијског одељења

ру припреме територије по вези, чиме се обезбеђују стална борбена готовост система у свим условима, већа живавост и сигуран ослонац за организовање покретних веза у миру и рату. Покретне везе су, с друге стране, по наменском организовању, могућностима и свим осталим елементима, димензиониране према потребама команди и штабова оружаних снага.

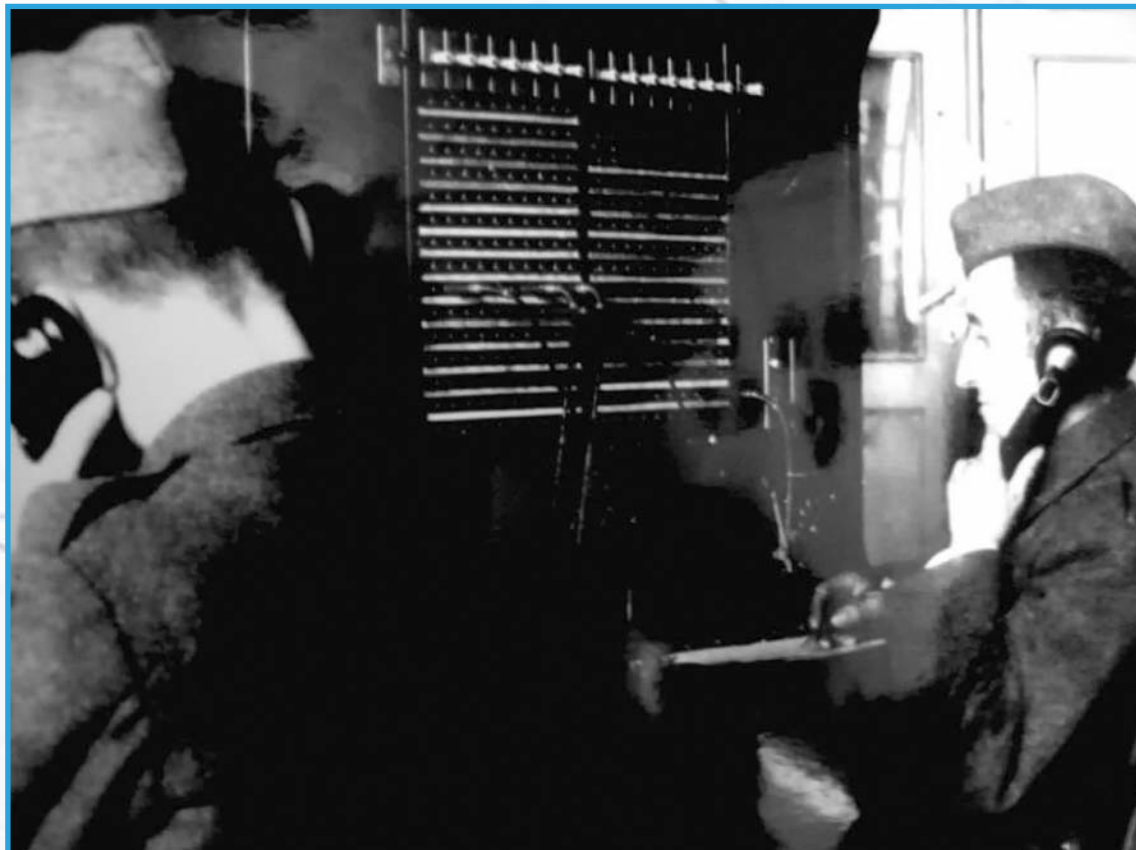
Међу најважније поставке даљег развоја веза почетком седамдесетих година спадају усвојена доктринарна опредељења усклађена кроз две поставке.

Прва поставка утврђује да је систем веза оружаних снага део система веза Југославије и, као један од његових подсистема, треба да се развија зависно од њега и у складу са њим.

Друга поставка сматра да потребе руковођења одбраном земље и командовања оружаним снагама, нарочито у ванредним условима и у рату, могу бити задовољене само коришћењем целокупне инфраструктуре система веза Југославије, с тим што руковођење одбраном земље и оружане снаге имају приоритет у коришћењу система и попуни средствима везе из пописа.

Полазећи од тих поставки, седамдесетих и осамдесетих година прошлог века уложени су посебни напори у стварање јединства система веза у земљи и припреме тога система – као целине и подсистема за ванредне и ратне услове. На тим пословима ангажовали су се, поред ЈНА, и сви остали субјекти – радне организације и њихове заједнице, ДПЗ, ДПО и други.

Развој веза оружаних снага од 1975. до 1985. године карактерише врло интензивна изградња радио-релејних веза; квантитативни и квалитативни раст радио-веза (проширивање до водова и дела одељења у јединицама родова КоВ-а; развој радио-телефонске мреже, даље повећање снаге и шира употреба радио-телепринтера; уградња уређаја у одређене објекте – покретне и стационарне; шира примена радио-веза у текућем саобраћају; организацијске промене и остало); почетак аутоматизације саобраћаја, нарочито телефонског, применом и уградњом новог система стационарних и покретних телефонских централа. Такође, интегрисано коришћење различитих преносних система и њихово међусобно повезивање, нарочито радио-релејних и жичних, и знатно проширен телефонски саобраћај; нагли раст примене техничких средстава за криптозаштиту информација, те квантитативни и квалитативни раст заштите веза и информација; дугорочни програм изградње покретних центара везе знатно функционалнијих, економичнијих и отпорних у односу на претходна решења. Попуна

Оператери на телефонској централ

јединица новим количинама средстава везе стално је растала, пре свега из домаћих извора. Међутим, због нагло повећаних потреба ОС, ти домаћи извори нису били довољни, односно били су спори, па је у иностранству купљена одређена количина неких квалитетних уређаја. Уређење територије по вези, изградњом инфраструктуре, било је у сталном успону и по обиму и по квалитету.

Развој и модернизација рода везе од 1975. до 1985. одвијала се према усвојеном плану и реализована је у три фазе.

У првој фази санирано је постојеће стање на бази расположиве и набавке одговарајуће технике везе. Укрупњени су комплекти веза и монтирани у мањи број возила, дограђене су и проширене стационарне везе, са тежиштем на радио-релејним везама.

Покренут је низ научноистраживачких задатака, с циљем да се што пре дође до средстава везе из домаће производње, са савременијом технологијом, за све врсте веза и за све структуре оружаних снага. Посебни напори учињени су да би се осавременила средства за заштиту преноса свих врста информација и набавила средства за противелектронско обезбеђење.

У другој фази настављен је процес модернизације везе на свим командним степенима, повећан је вишеструко капацитет стационарне радио-релејне мреже.

У трећој фази настављена је реализације програма друге фазе. Тежиште је усмерено на научноистраживачки рад из области ратне вештине и тражена су решења која би обезбедила правац развоја веза оружаних снага до краја века.

Наведени период обележио је и раст домаће производње у области телекомуникација. Примера ради, ЈНА је 1975. године била попуњена с 69,8 одсто домаћих средстава и опреме везе („Искра” – 20,6, „РИЗ” – 8,7, „Руди Чајавец” – 19,5, „ЕИ – Ниш” – 17,2 и остали 3,8 одсто), док је 15,1 одсто средстава и опреме везе било увезено са Запада, односно с Истока. На крају 1990. године око 85 одсто средстава везе било је домаће производње.

До 1985. године изграђени су радио-релејна мрежа великог капацитета (до 120 канала) и РР објекти, започет је процес дигитализације и групне заштите говорних информација, настављена је изградња мреже подземних и подморских каблова и успостављене су везе са великим бројем команди, штабова ТО и ДПЗ.

Обуци и образовању кадра везе приступало се системски. Стваране су и усавршавањем све категорија професионалног састава, а у самом средишту свих дешавања налазио се Школски центар везе. Свој пут кроз историју, Школски центар везе отпочео је под називом Официрска школа и Училиште за везу ЈА, који је почео са радом 15. новембра 1945. у Београду. У прву класу Официрске школе бива примљено 205 слушалаца који су изучавали 22 предмета: политичку наставу, службу везе, телефонију и телеграфију, радио-технику, куцање и пријем на слух, тактику, пешадијско стројево правило, наоружање и наставу гађања, топографију, санитарску службу, инжењеријску наставу, физкултуру, администрацију, руски језик, практичне радове у радионици и мотористику.

Средином 1947. године Официрска школа и Училиште за везу премештени су из Београда у Зрењанин, одакле се 1949. селе за Шкофја Локу. Од 1952. године Школа везе добија назив Школски центар везе ЈНА и у свом саставу има Официрску школу, Школу активних официра, Апликациону школу, Подофицирску школу везе, Школски батаљон и Помоћну чету.

У фебруару 1954. године Школски центар везе сели се у Шентвид (поред Љубљане), где се у школској 1955/1956. организују три школе: школа везе, школа гране везе техничке службе и радарска служба. Радарска школа се из Школског центра везе издваја 1961, а грана везе техничке службе 1964. године.

Школски центар везе премештен је 1964. из Љубљане у Београд, где под разним називима опстаје до 2006. године. Основни разлог за то пресељење била је потреба за груписањем војних школа, чиме се обезбеђују бољи услови – кадровски, материјални и други.

Кадрови везе интензивно су се школовали од 1964. до 1992. године. Поред редовног школовања, на коме се оспособљавају хиљаде активних официра, резервних официра и подофицира, масовно се користио и метод кратких курсева, семинара и слично, на којима старешине стичу најновија знања из тактике веза, нове технике и др., као и стручна знања, битна за руковођење и рад јединица у савременим условима.

Време иза нас: средства изложена у Спомен-соби Бригаде везе

У Војсци Југославије и Војсци Србије и Црне Горе

После 1992. године и распада бивше Југославије долази до преформирања јединица Војске. Оперативни састав Војске Југославије чиниле су Прва армија, са командом у Београду, Друга армија, са командом у Подгорици, Трећа армија, са командом у Нишу, Ратно ваздухопловство и противваздушна одбрана, Ратна морнарица, Корпус специјалних снага, Механизовани корпус и Команда одбране Града Београда. У саставу армијских приштапских јединица био је пук везе, а корпуси су имали батаљоне везе.

У тежњи да се елементи стационарног, односно покретног система веза на стратегијском нивоу ставе под једну команду, 1994. године формира се: 235. центар за стационарне везе, у који улазе три армијска центра: 1. АЦСВ (Београд), 2. АЦСВ (Подгорица), 3. АЦСВ (Ниш) и четири корпусна центра: 12. КЦСВ (Нови Сад), 24. КЦСВ (Крагујевац), 37. КЦСВ (Ужице) и 52. КЦСВ (Приштина). Наведена јединица, са одређеним изменама у организацијско-формацијској структури, опстаје све до 2006. године. Затим, 398. пук везе, као следбеник 398. бригаде везе, у који су претходно ушла три пука везе ССНО (из Београда, Сарајева и Ужица). Та јединица (од 2002. године 398. бригада везе), такође, опстаје све до 2006. године.

Почетак тог периода, од 1992. до 1994. године, карактерише знатно смањење улагања у Војску Југославије у целини (самим тим и у обуку), што је последица распада ЈНА и СФРЈ, санкција коју је Савет безбедности УН увео Савезној Републици Југославији и енормне инфлације 1993. године.

Након распада СФРЈ, у тадашњем Школском центру везе и електронског извиђања и противелектронских дејстава, поред кадра везе и ЕИ и ПЕД, почиње да се школује и кадар инжењерије (до тада школован у Карловцу у Републици Хрватској), а Школски центар, у складу са тим,

мења назив у 45. интервидовски центар за специјалистичку обуку (45. ИЦСО).

Инжињеријски школски центар у Обреновцу почиње са радом већ 1994. године, а 45. ИЦСО преформира се у Школски центар везе, информатике и електронског извиђања и противелектронских дејстава.

Због изражених проблема у функционисању средње војне школе, тадашње војно руководство спроводи пројекат произвођења подофицира након једногодишњег специјалистичког школовања (до 10 месеци) у војним школама (уз услов да су кандидати пре тога завршили средњу школу у образовним институцијама СРЈ и служили војни рок). Прва генерација слушалаца наведеног специјалистичког школовања за смер везе примљена је у септембру 1993. године, те је кроз 45. ИЦСО и Школски центар везе, информатике и електронског извиђања и противелектронских дејстава укупно „прошло“ 11 класа. Такође, од 1997. до 2001. године спроводи се и пројекат произвођења подофицира по систему две године у средњим школама у цивилству и две године у Средњој војној школи.

Пред почетак агресије НАТО-а, марта 1999. године, систем веза Војске Југославије је са сигурношћу омогућавао подршку командовању у реализацији мобилизације и почетног размештаја снага. Услед бројних специфичности насталих током тешког периода раздруживања бивше државе праћених оружаним сукобима и трансформацијом

оружаних снага СРЈ и хроничним недостатком финансијских средстава за опремање савременим телекомуникационим средствима, систем веза био је у многим сегментима застарео у односу на савремена техничка решења.

Умешним командовањем у току борбених дејстава успева се обезбедити правовремен маневар везом у постојећим капацитетима, приступа се редукцији радио-релејних капацитета и преусмерењу веза командовања у кабловске спојне путеве уз вишеструко увезивање са радио-релејним спојним путевима.

У том раздобљу јединице везе исказале су потпуну спремност, жртвовање и вољу за одбрану земље у борби са неупоредиво јачим и технички опремљенијим непријатељем.

До краја агресије НАТО-а, непријатељ, с изузетком спољних елемената антенског система и надземних објеката за становање људства, није успео да онеспособи стационарне објекте везе, јер су посаде СЧВ и СЦВ показале велику отпорност и оперативну способност за одржавање непрекидности веза Војске Југославије од првог до последњег дана рата.

По завршетку рата 1999. године, обуком јединица ВС имплементирана су искуства из одбране земље и одржавања непрекидности веза. Искуства лица која су тада била у органима и јединицама везе незаменљива су у дугом и богатом историјату службе телекомуникација.

И Авалски шорањ на мести НАТО авијације

Везисти на вежби „Морава 2016“

За заслуге у одбрани земље, показаној одлучности, способности, знању и умешности приликом руковођења и експлоатације стационарног система веза у рату, због показаног пожртвовања, храбрости, одлучности, самопрегора и високе стручности припадника јединице – 235. ЦСВ је након рата одликован Орденом југословенске заставе трећег степена.

После 1999. године ТКИ систем брзо се опоравио и започео модернизацију. Обезбедила се максимална подршка јединицама у више мисија и задатака, од којих се посебно истиче поседање јединица Војске Копнене зоне безбедности, али и помоћ цивилном становништву приликом разних елементарних непогода.

У Војци Србије

Модернизовање рода везе, започето после агресије на СРЈ, интензивира се све више након 2006. године. Многобројне анализе извршене почетком 21. века дефинисале су потребу да се у ВС формира јединица која ће у свом саставу у потпуности објединити обе компоненте, стационарну и покретну, ради обезбеђења система телекомуникација у свим условима, укључујући и оне најтеже (мобилизација, ратно стање и ванредна ситуација).

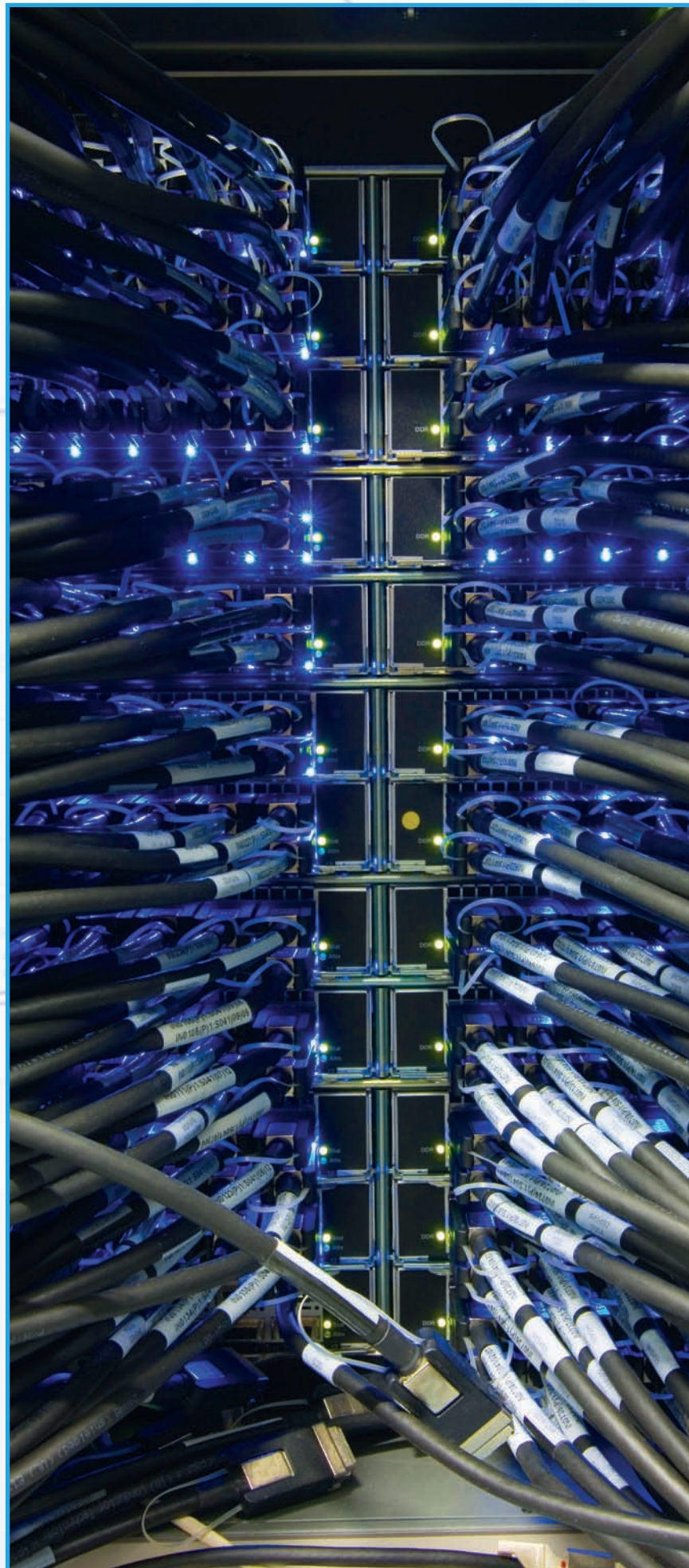
Свака од тих компонената има своје предности у одређеном простору и времену. Њихов складан, појединачан и међусобни развој у оквиру новоформиране Бригаде везе нашао је право решење, уз напомену да је покретни део незамењив приликом извођења борбених дејстава и других ситуација на терену, док стационарни

пружа сигуран ослонац командама, јединицама и установама МО и ВС на територији Републике Србије. Оба дела система се функционално интегришу у јединствени експлоатациони систем телекомуникација. У оквиру реформе Војске Србије, 30. октобра 2006, формирана је Бригада везе, у чији састав су ушле јединице 398. бригаде везе и 235. центра за стационарне везе.

Две године касније, у складу са новим стратешким опредељењима Војске Србије и одредбама Доктрине Војске Србије, у којима је, између осталог, дефинисано начело да родови представљају делове Војске Србије који су носиоци једног дејства у оквиру борбених дејстава, веза престаје да буде род и постаје служба (део Војске Србије намењен за остваривање једног од садржаја обезбеђења и подршке командовању).

Паралелно са формирањем Бригаде везе отпочеле су значајне активности на целокупној модернизацији телекомуникационо-информатичког система у свим областима (радио-релејни, кабловско-преносни, комутациони, радио). Те активности подразумевале су израду великог броја планова и пројеката, формирање радних тимова, координацију, стотине хиљада пређених километара... На задацима модернизација се неуморно радило, а телекомуникациони систем са својим информатичким делом данас представља један од најреспектабилнијих и најпоузданијих система Војске Србије.

Резултати озбиљног и напорног рада на модернизацији у претходном периоду огледају се у вишеструко повећаном капацитету и брзини система преноса и квалитету преносног сигнала употребом уређаја на бази савремених технологија (прелази се са уређаја на бази амплитудне и фреквентне модулације на уређаје са разним типовима дигиталних модулација и IP технологијом). Комутациона мрежа модернизована је уградњом и пуштањем у рад савремених дигиталних аутоматских телефонских централа. Стационарни елементи везе увезани су са елементима других ималаца система веза оптичким спојним путевима. Пренос телекомуникационих капацитета омогућен је спајањем радиорелејних и кабловских система преноса, уз употребу претходно пројектованих алтернативних спојних путева у случају прекида. Преусмерењем капацитета и праћењем параметара рада у оквиру система за надзор и управљање телекомуникационо-информатичким системом МО и ВС унапређена је заштита информација у делу рачунарске мреже командовања, са системом за криптозаштиту података. Интензивира се пренос података путем електронске поште.

Систем школовања кадра службе телекомуникација се мења. Током 2006. године укинут је Школски центар везе, информатике, електронског извиђања и противелек-

тронских дејстава у Београду. Остаје неизбрисив траг који је наведени центар поставио у квалитету образовања кадра телекомуникација и стандарда у планирању и организовању обуке, који су чак и са ове временске дистанце тешко достижни.

Такође, 2006. формира се Центар за обуку и усавршавање везе, информатике и електронских дејстава у Горњем Милановцу, у оквиру Управе за телекомуникације и информатику Генералштаба Војске Србије, да би већ наредне године тај центар био претпотчињен Команди за обуку. У претходном периоду Центар је реализовао 264 курса, које је похађало укупно 3.484 лица из Војске Србије и Министарства одбране и као такав представља основу за обуку и усавршавања кадра службе телекомуникација и информатичке службе.

С друге стране, у Војној академији школују се будући официри наведених служби и кадар криптозаштите.

У току бурних дешавања на овим просторима припадници службе телекомуникације успевали су да својим поступцима, иницијативом, креативношћу, хероизмом и њиховим напорима у појединим судбоносним моментима обезбеде пренос информација за команде и јединица, надокнађујући некада и велику техничку инфериорност у односу на непријатеља. ■

